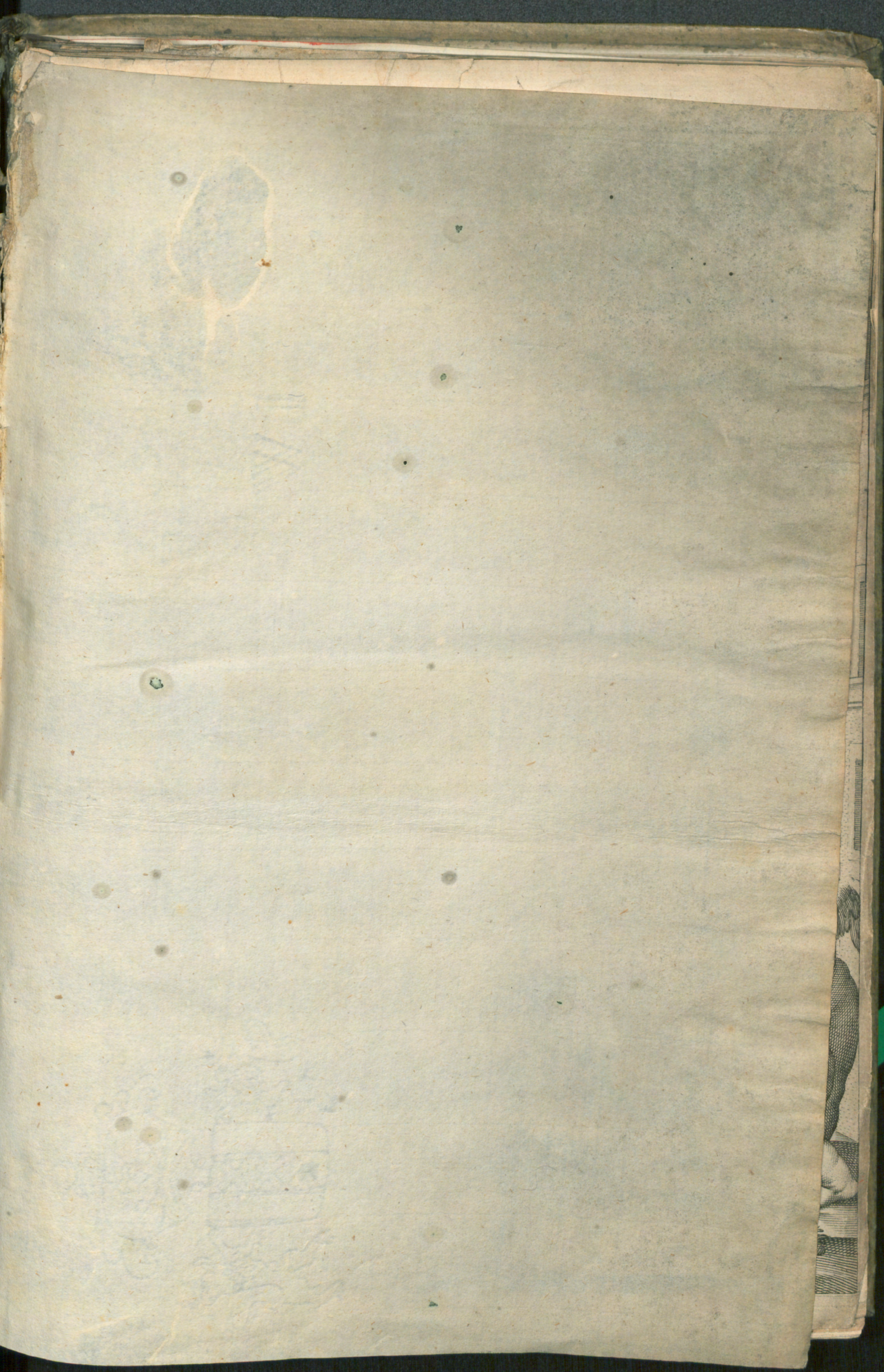

C

Y

M

ΑΡΙΝ
ΡΟΝ ΜΕΜΝΗ
ΜΟ
AEDES
BARBERINAE
Guidus Vb.s Abbatinus Tifernas
Inuentor
Camillus Cungius Sculp.

Hieronymus Tetius

AEDES BARBERINAE AD QVIRINALEM

A' COMITE HIERONYMO TETIO PERVSINO

DESCRIPTÆ.

ROMAE, Excudebat Mascardus, MDCXLII.

SVPERIORVM PERMISSV.

Imprimatur, ſi videbitur Reuerendiſſimo P. Mag. Sac. Pal. Apoſt.

Io. Bapt. Alt. Epiſc. Camer. Viceſg.

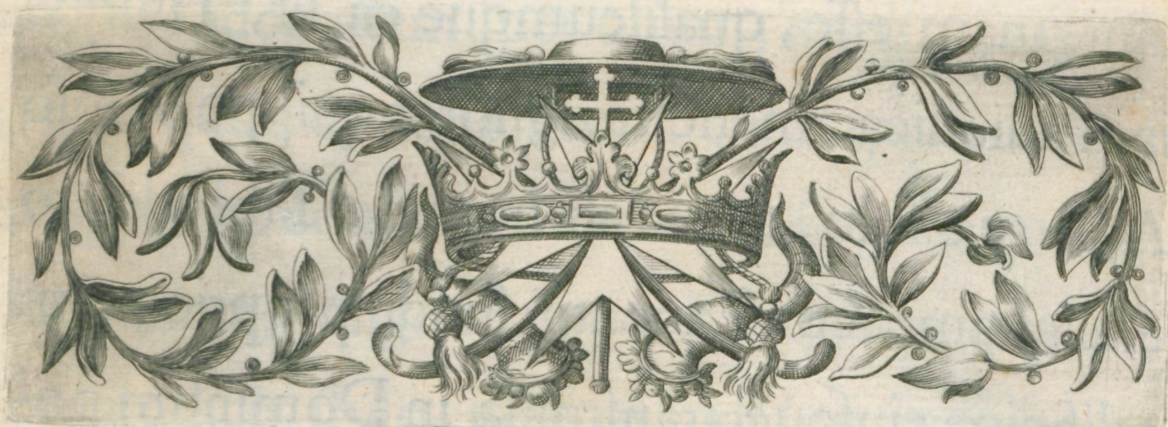
IN Ædium Barberinarum Deſcriptione Comitis Hieronymi Tetij, iuſſu Reuerendiſſimi P. Magiſtri Sac. Palatij Apoſtolici, à me perlecta, nihil comperi aut Catholicæ Fidei, aut morum honeſtati aduerſum: eamque dum optimè commendat elegans, accurata, & ad prudentiæ normam exacta ſcriptio, digniſſimam exiſtimo, quæ Typis mandetur. Romæ, die 9. Auguſti. 1642.

P. Ludouicus Gabrielius è Societate Ieſu.

Imprimatur,

F. Reginaldus Lucarinus, Sacri & Apoſtolici Palatij Magiſter.

EMINENTISS. PRINCIPI CARDINALI ANTONIO BARBERINO, S. R. E. CAMERARIO.

HIERONYMVS TETIVS FEL.

DSTRICTAM amplissimarum Tui Aedium Descriptionem, Princeps Eminentissime, quam ego veluti Aedificium alterum, atque animi domicilium, ad Amici desiderium leniendum, ingenio construere ten-

taui; tuam esse, qualiscumque ea sit, Tibique iam adiudicatam, nemo ignorat; quippe in ipso Aulæ tuæ solo, atque ab homine Tibi addicto excitatam, consequente fundi proprietatem ædificio, eiusque transmissa in Dominum potestate. Ea ratione, ni fallor, meam hanc narratiunculam oculis perlustrare non est dedignatus Pontificum sapientissimus VRBANVS, & meas interim aliquid putare nugas: quas quidem, ea luce perfusas, haud mihi dubitandum fuit, in publicam hanc deferre, felicissimis nimirum tuis auspicijs, ac, Te annuente, tuis ipsis Excellentissimis Nepotibus offerre; & quia ipse, qui hæc scribo, eademque, quæ referuntur, in eorum Patrui potestate sumus; & quia Patruos, magnum in primis, eumdemque dignitate Maximum, hìc illis obijcio, ad imitationem, suspiciendos. Te verò, qui me ad senectutem bonam tam benignè, ac feliciter foues, hoc ipsum Opus

inſpectare identidem, per otium, aueo, ac rogo; non quòd ex eo iucunditatem aliquam Te percepturum confidam; ſcio enim ſingula, quæ deſcribuntur, longè maiora eſſe, quàm, quæ, exornato licèt ſtylo, nedum rudi hoc meo ac rubiginoſo, exprimi poſsint: ſed vt, ſi quando per ſenium, aut valetudinem ab Aedibus tuis abeſſe cogor, tum quoque animo ijs propiorem adeſſe intelligas; &, decreſcentibus corporis viribus, in tui obſequium numquam decreſcere voluntatem. Vale. Kal. Auguſti. CIϽ. IϽ. C. XXXXII.

Andreas Camass. delin.
Io. Federic. Greuter incid.

AD
LVDOVICVM CANTAGALLINAM,
IVRISCONSVLTVM.

RATVLATVS sum nuper Amicis omnibus, te incolumem ex Germania rediisse; nunc tuus in Patriam reditus nouam mihi causam præbet, qua Patriæ ipsi iterum gratuler; cùm enim te, superioribus annis, Vir clarissime, magnis licet stipendijs, ad Patauinum Gymnasium euocatum, munus declinasse audiuimus, & Amplissimo Baleoneo Præsuli, toto quadriennio, adhęsisse, dubitare profectò potuimus, Iuris interpretandi, docendiq; prouinciam prorsus abiecisse: at modò cùm te inter Ciuium tuorum complexus videam, confido, precibus omnium fatigatum, tandem studia

reſumpturum, &, ad patrium Gymnaſium illuſtrandum, tuam operam non defuturam. An verò tu Pandectas interpretari etiam non poſſis, vt olim Vir præclariſſimus Ioſephus Nerius? qui non modò illum, ſed Alciatos ipſos, & Budæos, eruditione atque eloquentia, æmularis: quàm vellem equidem, noua hæc ſtudia in Patria noſtra iterùm excitari, quæ apud exteros penè omnes, præſertim Germanos, maximè florent! Sed vltra de te loqui prætermitto, ne laudibus, licèt meritis, onerem modeſtiam tuam; quibus equidem, vt te cumulandum ſentio, ita ad eas referendas imparem me prorſus agnoſco. Mitto autem ad te Barberinarum Aedium Deſcriptionem, rudibus ſanè delineamentis, & quaſi è mortuo carbone depictam. Etenim, cùm Romæ eſſes, ſuperioribus diebus, & luſtrare eas maximè cuperes; Ego, & Torellius noſter, Vir Ciuium Eruditiſſimus, fruſtra te ad diem dictam expectauimus, grauioribus negotijs detentum: itaque rem tibi haud ingratam facturum me credidi, ſi te, vel abſentem, in auguſtiſſimas Aedes introducerem, quod tamen abſque incommodo tuo fiet. quamquam vereor, ne, quò Romæ gratiùs, eò grauiùs per me iſtic oculis, atque auribus videātur! Tu verò iſtiuſmodi nugas facilè excuſabis, ſi me ſcribentem ex affectu potiùs, quàm ex oratione reſpicies.

AEDES in ipſo prope Quirinali vertice, hoc eſt, in ſaluberrima Vrbis regione, haud longè à Pontificijs Hortis, quadruplici fronte conſurgunt: ad Septentrionem latè extenduntur; atque Aquiloni Romano, ἀλεξικάκῳ, innumeris feneſtris patent; ad Meridiem tantumdem præminent; Orientem, & ſi non tam amplè, optima tamen ſui parte ſpectant; Auſtrinos flatus, Pontificiorum Hortorum oppoſitu, planè à ſe procul arcent. Multa autem in Aedibus membra; primò nobis ſeſe offert ipſa Aedificij facies, marmoreis cruſtis ornata, columnis vndique, atque epiſtylijs eleganter vſque ad proiecturam diſtincta, quam duplex zona emblematis, atque imaginibus, ad antiquam ſpeciem, & magnificentiam exculpta, interſecat; bis ſeptem arcuatæ feneſtræ copioſiùs illuſtrant, podiumque medium, columellis lapideis, tornatili, ſeu cratitio veluti opere, pulchrè admodum elaboratum exornat. Hinc Pontificium Inſigne, Pario marmore exculptum, tamquam Aedificij monile, pendet atque emicat. Porrò anteriori huic Aedium parti duo membra adhæreſcunt, quæ hinc atque illinc in Vrbem æqualiter exporrecta, in Aream, & Porticum ampliſſimam, triplici pilarum nexu, concameratam, adeuntes populos, quaſi duo brachia, excipere, & complecti videntur.

Me-

Mediam Porticum Fons occupat; in quo Sol, quam traxit aquarum copiam, in tenuissimum veluti velum soluit, atque explicat, seseque obumbrat. hunc insignis Apis circumuolat, aquam, quam bibit, mellifluam refundens, Aedium Domini opes largientis imago; atq; vnà siphunculi miscent iucundissimum murmur. In læuo Porticus cornu, cochlides lapideis columnis suffultæ, in dextero, ampliores scalæ, ex impluuio quadrato, marmoreis pariter columnis extructo, lumen recipiunt, aditumq; in superiorem Domum præbent. Rapiunt adeuntium oculos antiqua Simulachra hominum, & ferarum; præsertim toruis oculis nobilis Leo, cuius colla armosq; generosæ vestiunt iubæ; qui dum ante vestibuli limen excubat, nec Palæstino illi de gloria concedere videtur, de quo egressam dulcedinem è Sacris litteris accepimus. hunc tamen marmoreum Excubitorem, si quisquam imprudens contempserit, non ita longè viuit, ac rugit impauidus Alter, ex Lybicis oris huc nuper aduectus, vngue & dente armatus, ferus infesto, haud supplici, iniuriæ memor & vindex; non obscuro documento, Expetendam semper Principis clementiam, Animum haud temerè irritandum. Sed iam regalem Aulam ingredimur, cuius amplissimum fornicem, Petrus Berrettinus, Cortonensis, raræ probitatis Vir, & Pictu-

ræ miraculum, quàm ſupra Artem coloribus animauerit, aſſequi tantùm coniectura poſſumus: ſiquidem coloratum hoc Cælum, obductis veluti nubibus, in præſens occulitur, quippe nondum retectum ab Authore eſt; vt in eius te admirationem alioſuè rapere nulla mihi facultas ſit, vſque dum id viſere, reducto velo, liceat. quamobrem ex Aula ocyus ad interiorem Domum euocamur. Primò igitur nobis in fronte occurrit ouata veluti Exedra, geminis oſtijs patens, ſummo illa artificio extructa, ac marmoreis vndique Simulacris elegantiſsimè ornata; litterarijs exercitationibus nempè accommoda; quam & olim ego ab ipſo Principe ad hunc vſum commendatam memini. Ad læuam, Procœtones duo ſeſe offerunt, in quorum altero Sacellum panditur, ſacra ſupellectile, non minùs, quàm Cortonenſis Picturis ditiſsimum; cui præeſt, laudatæ Vir pietatis, Horatius Spicarellius, Principis noſtri à Syrmate: tum, hinc atque hinc, innumera propè, & quidem ampliſsima, Cubicula adiuncta ſpectantur. Totidem pariter, ad dexteram, Procœtones, & vtrimque extructa longa ſerie Cubicula. E' Procœtonum poſtremo in Subdiale exitur, lauro, vtroque margine, ornatum; quà mox ad ſummum Quirinalem peruenitur, amœno, mollique compendio. Hinc, quæſo, tantiſper in

Aedes

Aedes oculos conuerte, & aquas, postremi cubiculi medio in podio surgentes, intuere; sanè admiraberis tam longum Cubiculorum ordinem, quibus penetrandis ipsa oculorum acies omninò non sit; atq; exilientes aquæ è Cælo, an ex fonte veniant, seriò affirmare non audebis: nec minùs obstupesceres, si ex Aulæ podio, per ouatam quàm diximus, Exedram, & Subdiale, ad extremam Hortorum partem spectares. O' vtinam hìc tibi explicare possem

Virgil. Aeneid. lib. 1. *Arte laboratas vestes, ostroque superbo:*

peristromata holoserica villosa, purpureo violaceoq; imbuta colore; segmentata, atq; hominum figuris texta, vel belluata attalica; auro vela, argentoq; fimbriata; quibus regalis hæc Domus instruitur: profectò videres, ad eam exornandam, Assyriam, Phrygiam, Babylonicam acus, Gandauensem, atque Atrebatensem industriam, ingeniosissimè conspirasse. Lubens nobilissima tibi aulæa cærulea expanderem, quæ superiore anno, perquàm affabrè fruticibus, Cydonijs, ac Punicis malis, Auibus, ludijs aquis, aquarijs vasis depicta conspeximus: quæ tam artificiosè, ambulacra, perticis lignisque longo ordine contexta, cratibus interdum testudineata, crebris quadratisque pedamentis suffulta, vuis pomisq; onusta, referebant; vt iam, non Domi, sed in Hortis ipsis verisque

risque pomarijs inambulare nobis videremur. Cæteram verò pretiosam, & planè regiam Principis supellectilem enarrare quis poterit? sedilia aurata innumera, lectos, sericis tentorijs inclusos, & peripetasmatis conformes, anaclinteria, abacos, candelabra, aliaq; argentea vasa, ex ebeno, & ebore scrinia, auro, gemmisque cælata? ingenuè dicam, Naturam, atque Artem, æmulas, ad illa omnia extruenda, totis viribus contendisse. Nunc verò, si libet, in inferiores Aedes descendamus, in amplissima, nimirum, ac perquàm multa ad Aquilonem spectantia Cubicula, in quæ cùm te receperis, abesse te etiam ab ipsis ædibus putes. Hæc itaque Princeps frequentiùs colit, cùm reliqua pars Aedium negotiosorum hominum strepitu, aulicisque rumoribus personat. Huc enimverò quidquid ingeniosi, quidquid elegantis est in Pictura, nostro, aut superiori æuo, id omne congestum videbis; Raphaëlis, inquam, tabulas, Corrigij, Titiani, Petri Perusini, Iosephi Arpinatis, Rheni, Lanfranchi, Centensis, Cortonensis, Sacchij, Camasæi, aliorumq; magni nominis Artificum. ne autem satietatem, aut fastidium pictura faciat, Signa pulcherrima, atque antiquissima, vbique disposita, mirum quantùm spectantium oculos recreant, atque oblectant. Tu verò, qui studijs potiùs oblectaris, & duce-

ris, in proximam priuatam Bibliothecam introduci desideras; quæ quidem, fatebor ingenuè, tamquam intimum vnius Principis Musæum, à me non adhuc est distinctè perlustrata. Scio tamen innumeris penè Libris instructam, græco, latino, italico, gallico, hispanico, germanico sermone conscriptis; quorum singulos Princeps ipse, quo præstat ingenij acumine, incredibile dictu est, quàm facilè, & feliciter percurrat, exceptoque tantùm oculis extero idiomate, perquàm cultè, italicè reddat, ac si ea dialecto impressi haberentur.

Haud hinc longè, Odeum ingredimur, vbi ad recreandum Principis animum, negotiorum mole interdum defatigatum, Aloysio Rubeo, nostri æui pręclarissimo Phonasco, & Principis nostri familiari, musicam pugnam moderante, Lauretus Eques, Pasqualinus, Blanchius, suauissimis inter se vocibus certant; vbi Marazolius Psaltes, alijque nobiles Fidicines, Tibicinesque, discordium neruorum concordia, non modò audientium aures, animosque ad sese alliciunt, sed & rapiunt, ac pertrahunt. Hinc per ornata Cubicula, in non ita amplam Aulam exitur, in qua Florentinorum in primis Illustrium Virorum imagines spectare licet; quibus Ludouicum Aurelium quoq; nostrum humanissimus Princeps inseri voluit, & quidem à Sacchio tam ingeniosè

effi-

ſtyli interiores ſulcati, columnis exterioribus reſpondentes: ſemiſtylorum verò æquè, ac columnarum, epiſtylijs imponitur coronis, quæ, ante ſuperna librorum loculamenta, bipedalis latitudinis ſuſtinet ambulacrum, ferreo veluti tigillo, ferreiſque columellis circumuallatum: intercolumnia fermè triginta ſunt, quæ ſingula diuiduntur ſepteno librorum ordine: ſuperiora verò loculamenta vndetriginta, ſingula ad imam fornicis curuaturam producta, quinariam tenent librorum ſeriem: grandiores libri inferioribus, minores ſuperioribus inſident gradibus. Primarias ſedes primo numero obſignatas, ſacra occupant Biblia: hebraica, gręca, latina, aliaque huiuſmodi multiplici lingua tranſlati ſacroſancti Codices: ex quibus, tamquam ex vna ſcaturigine, omnes promanant diſciplinarum fontes, & ſapientiæ riui. Sequuntur Patres omnes, Gręci, & Latini: ſacrarum paginarum Interpretes; Controuerſiarum de Fide Diſceptatores; Concionatores; Theologi ſcholaſtici, & Morales; ſacri Ritualium librorum, tàm Græci, quàm Latini Scriptores; religioſi Critici. At quoniam mens pietate imbuta, facili negotio, Iuſtitiam adminiſtrat, Ius Canonicum occurrit, ac Ciuile; cui adhęret Philoſophia, Contemplatiua, ſcilicet, Naturalis, Moralis, Politica, Oeconomica, tum & Mythologica; ideoq;

ma-

magnus Philoſophantium accedit cumulus. Naturali autem Philoſophiæ, quæ gignentem Naturam perſpicit, proximi inſident herbarum, florum, plantarum, agrorumq; cultores: mineralium inſuper ſtagnantium, aquarum, fontium, eorumque virtutum Scriptores: quarum rerum cognitione inſtructi, facillimè ad Medicinæ agnitionem, atque artem introducimur: addunt ergo ſeſe Medici Theoretici, Praxeosq; artis Doctores, Chirurgi, Empyrici. Tum & quæ eiuſdem Philoſophiæ pars Matheſis; cumq; ea præſtò ſunt Geometræ, Aſtronomi, Muſici, Arithmetici; quique ab ijs pendent, Architectonici, Optici, Catoptici, Aſtrologi, Phænomeni, Geographi, Coſmographi, Chorographi, Topographi; qui pariter ad rectam Hiſtoriarum cognitionem nos deducunt: Veniunt itaque Græci, Latini, Itali, & exteri omnes veteres, recentioreſque Annalium, Hiſtoriarumque Scriptores, Prouinciales, Vrbani: Sacræ inde Hiſtoriæ, earumdemque Epitomographi, ab Orbe condito, ad noſtra vſque tempora: inde Pontificiæ peculiares Hiſtoriæ; Cardinalium geſta; Sanctorum Virorum Vitæ; Commentarij inſuper, religioſarum omnium Familiarum, Eccleſiarum, ſacrorumq; Militarium Ordinum, inſtitutiones, origines, leges, incrementa, decrementa referentes: eaq; poſt, Hiſtoriæ adiutrices, Chrono-

nologicæ narrationes. Interſunt mox, longo ordine, Dialectici, Rhetores, Oratores, Politiorum litterarum Scriptores, Antiquitatis Indagatores, Critici: tum plures Poëtarum cœtus, Latini, Græci, Etruſci, Galli, Hiſpani, cæterique omnes, quorum linguæ metrum, & numeros admittunt: claudunt deniq; agmen Grammatici, Philologi, & huiuſce generis Græci, Latini, Hebraici, Chaldæi, Arabes, aliarumque linguarum varij Scriptores. Omnes adeò Codices tam frequentes ſunt; de re qualibet, ac materia, Auctorum fermè, quotquot vllo vmquam tempore excuſi habentur; vt, ſi recenſendi ſingulatim forent, ſola eorum nomina Volumen integrarent ſatis amplum. Intereà, miro artificio, quem Librum quæſieris, quàm celerrimè inuenies. porrò hac in re libraria, ab ipſis Libris aptiſſima deſumpta eſt ratio Syllaborum; promptus enim tibi Nomenclator eſt, Auctorum nomina accuratiſsimè indicans; quos poſthac ob oculos ponunt, non lemmata diſciplinarum pendentia, ſed, eorum loco, ſingillatim loculamentorum numeri: mox, in quocumque Librorum ordine, elementa ſingulatim præfixa leges, videaſque vnumquodque Volumen, in tergo, Auctoris nomen geſtans, numerumque, qua in ſede quiſque Liber maneat, intrantibus oſtentans. Locupletiſsimo autem

In-

Indici, euocata arithmetica nota, elementum, numerus fidiſsimè reſpondent. Iſta verò innumera, penè dixerim, Librorum multitudo, eadem planè munditia, ac ſolertia compoſita, parilique integumento, & inuolucro contecta, ænea tranſennula, atque obice inaurato includuntur. In dexteris Conclauis angulis, adeuntibus, intercolumnia, ſoliditatis, & ornamenti gratia, videntur occluſa; verùm, ſi manus admoueas, inexpectatas aperiunt cochleas, aditumque tibi, atque aſcenſum præbent ad ſupernas librorum ſedes, & ad ſeptena arcuata lumina, quorum

Hibernis obiecta Notis, ſpecularia puros
Admittunt Soles, & ſine fæce dies.

Martial. lib. 8. Epigr. 13.

In ſiniſtro ſuperiori angulo introëuntibus, inopinatò pariter, plicatiles reſerantur valuæ, quà in ampliſsimum alterum Muſæum ingredimur. hìc quamplurimi ſeruantur, multipartitis forulis, maximi pretij Librorum non vulgatorum archetypi, & quidem nonnulli ſoluti, ac nudi, in faſciculos dumtaxat complicati. Cæterùm, quod & ſtudioſorum deſiderium vberrimè expleat, referta hìc cernuntur multa, & ingentia Scrinia, Nummis æneis, argenteis, aureis, grandiori forma, media, parua, multiplicique ſerie, concluſis, pulchritudine, multitudine, paucitate, pretio admirandis: horum

rum alij Imperatorum imagines referunt; alij eorum insignia, emblemata, animorum sensus, ab ipso Cæsare Dictatore seriei desumpto exordio, eaque producta ad Magnum vsque Constantinum, qui, facta Pontifici Italiæ atque Vrbis donatione, Imperij regiam Byzantium transtulit: alij, ab eodem noua inita serie, Græcorum Imperatorum ostendunt effigies, ad postremum vsq; Constantinum, quo cum Orientale Imperium, à magno ipso Constantino ortum, defecit. Iterum alij Iconas habent in Occidente Imperantium. Videntur prætereà Numismata, chronico ordine, ac longißimo digesta, quæ traductæ Coloniæ, Municipia, exteræ Ciuitates, in Romanæ Reipublicæ atq; Imperatorum obsequium, cudere. His alia adijciuntur, aeris pariter, argenti, auriq; notæ, priscas præsertim recensentes Quiritum Familias, à Fuluio Vrsino descriptas: effigiati itidem Reges, Principes, Dynastæ, à Romanis subacti, belloque Ciuitates, Prouinciæq; deuictæ. Hæc omnia, quæ numerauimus penè innumera, maxima quidem admiratione digna sunt; sed incredibile dictu est, quàm longè maximè demiremur ora, & signa eorumdem Imperatorum, Matronarumq;, generis splendore, & speciei decore insignium, pretiosißimis in lapillis exculpta, adeòque interdum, tam breui sigillo,

au-

aureis anulis incluſo, vt minutulæ muſcæ ala videatur maior, ſuis tamen omnibus completo numeris. Perquàm multos inſuper admiramur numulos, gemmeoſque lapillos, Apibus gemmatos, veluti Principum nostrorum gentilitio ſtemmate decoros, ea tum veteri ſignatos ferrea tempeſtate; vt aurea ſcilicet noſtra hæc tempora præſignarentur. Hìc ſpectatur fidus Achates, achate in lapide excuſus: caſta hìc, & candida Dido, Sichæi veluti in rogo, flammante in pyropo exculpta: hìc Cleopatra, Erythręi vniones liquans, Erithræo in lapillo effigiata: Venus hìc, æſtuans ardore, chriſtallino in lapide, gelu, frigoriſq; vehementia concreto, cęlata. Quàm multis, miriſque modis elaboratus cernitur Onyx! niueum in eo Imaginis pectus ab indiuiduo fuſco colore eminet; pellucidulum ibidem velum explicatur; ex eodem fuſco eliciuntur oculorum pupillæ; candor idem format genarum ſplendorem, frontis ſerenitatem; ipſaque ſubnigredine candor identidem vmbratur. Sexcenta inſuper huiuſmodi opuſcula, materia, & arte pretioſiſſima, ſimili luſu, nitidiſſimis in lapillis, elaborata, exculpta, inciſa, impreſſa, maxima omnium admiratione, conſpiciuntur. At conuertamus hinc ad pretioſiora oculos, animoſq;: quid enim pretioſius, quàm naſcentis Eccleſiæ ſupel-

lex, qua nimirum elanguens propemodum noſtra pietas, ſalutari recordatione, ad illa ſui viuaciſſima exordia reuocatur: ſpectes primæuos ſacros calices, ſimplici, tenuiq; argento conflatos, luſtricum aſpergillum, & vas, thuribulum, thuris acerram; quibus, & ſimilibus rebus veteris impietatis inſignia comparata nullo in numero habeas; Icunculas ſcilicet, quæ hìc pariter, veluti antiquitatis monumenta, videntur, ſupremas ęneas tabulas, ſepulchralia vaſa, lintea funeralia, illibata videlicet flammis asbeſtina inuolucra, ad ſecernendos cadauerum cineres à rogi puluere.

Rapit tamen oculos ſepulchralis hìc ſeſquipalmaris Vrna, parata olim reponendo, vt ego conijcio, Alexandri Seueri imperatorio Cineri: eſt ſanè illa, encauſtico opere violacei coloris, Artificis manu tam affabrè facta, vt toreuma verè dixeris; tam pellucida, vt amethyſtum natiuam putes: ore eſt nec anguſto, nec pando, gemina anſa, nullo operimento munita: oblongus venter, ſemicongij capax, ambitur albis imaginibus, pariter encauſticis, ijsq; pulcherrimis; vt eas elaboratas Phidiaca affirmes manu: ſuauiter deſcendit in veluti tornatum pedem, in quo firmiter conſiſtit. At, ò rerum humanarum fallaciæ! in tam pretioſo Vaſculo deſudant labor, & ingenium, vt ite-

rum

rum iterumque ſimul aduſtis pigmentis , electro , vitro , aliaque glutinante materie , in dies obdurandis , Imperator Orbis terrarum exuſtus contineatur, ad diutinam , vt ita dicam , in puluere vitam traducendam : en contentus vento ſpargitur Cinis , & continens inter miracula ſpectatur æternum ! Vrnam hanc ſuffragiorum poſthac dixerim, non feralem, cui datum eſt ſuffragium, hoc in Muſæo collocari, omni Mauſolæo maiori . Viuet tamen quodammodò in hominum memoria, ob hanc ipſam Vrnam, memoratus ſæpè Seuerus : pars namque altera, imaginibus, quas habet Vrna , Seueri ortum oſtendit . Quid enim aliud ſignificat alatus , ſimul & pharetratus Puer , quàm antiquum connubiorum Genium ? Quid Fæmina , Dracunculum in ſinu fouens , quàm Seueri Mammæam Matrem, quæ pridie quàm pareret, ſumma in quiete, vidit ex ſe purpureum naſci Dracunculum ? Quid Senex ille, Fæminam, & Anguem intuens, quàm Aeuum , à cuius veluti Regno , viuentium omnium demigrat initium ? Quid grauis, & honeſtus Iuuenis, manu cubantis Fæminæ brachium ſuſtinens, quàm Alexandrum Magnum , quaſi puerperam adiuuantem ? cuius in templo , Mammæa enixa eſt Seuerum ; isq; , hanc ob cauſam , perpetuò Ma-

Lamprid. in Vita Alex. Seuer.

 gno

gno Alexandro diuinos tribuit honores. Quid paruula Lauri arbuſcula, & adulta Perſica, niſi id ipſum, quod in Aedibus Seueri viſum fuerat, cuius natalitio die nata Laurus annoſam Perſicam, quæ iuxta illam erat, infra annum, proceritate ſuperauit? quod omen fuit, Perſas eſſe à Seuero vincendos. Altera verò ambitus pars, nonne eiuſdem Seueri mortem oſtendit? quàm verò breuis ille orbis apertè prædicat, noſtræ vitæ ortum nihil diſtare ab occaſu! cernimus enim eodem in toreumate, in quo modò vidimus parientem Matrem, nunc Fœminam alteram ſarcophagis incubantem, cuius è dextera delapſus decidit tedarum manipulus, qui iam extinguitur, mediam inter Seniorem Virum, haſtile ſuſtinentem, & Iuniorem, inuicem ſpectantes; quaſi referat ille Seueri Imperium, hic quamdiu vixerit Imperator. Proximè his imaginibus hinc, atq; hinc geminæ apparent tanquam Laruarum facies, triſtes ac flebiles. Adſunt & Fici arbores tres, Alexandrinarum nomine inſignitæ, quæ paulò ante Seueri obitum, repentè, ac portentosè, non manu, ſed turbine, propè tentorium euulſæ ſunt. Vidamus ibidem, quaſi in numiſmate excuſam, Philoſophantis effigiem: is ori manu admota, nos monet, ſilentium imperans, ne illi turbetur quies, qua eius

ma-

manes ſuperſtitiosè frui exiſtimabatur . Verùm ego maluerim, ingenioſum Artificem expreſſiſſe digito non compreſſa Hominis ſapientis ora ; audiremus fortaſſe, quamquam ſilentio amicum, de Principe tamen, non mediocri laude digno, diſſerentem : laudaret ille eius facinora , mores , animi moderationem in rebus omnibus : commendaret ſtomachum in fures Miniſtros, in fumi venditores, in Caſtrenſes, ab ipſo præſertim, qui præceſſerat, Heliogabalo fauore, ac dignitate ornatos;quos identidem Seuerus exauctorabat: prçconio proſequeretur eius familiaritatem cum Viris ſupra omnem laudationem inſignibus, Domitio Vlpiano, Iulio Paulo, Pomponio, Legum peritiſſimis; Fabio Sabino, qui Cato ſui temporis; Claudio Venato, Oratore ampliſſimo; Catilio Seuero, homine eruditiſſimo; Aelio Sereniano, Quintilio Caio Marcello, morum integritate celeberrimis : audiremus non mediocriter commendatam militarem diſciplinam, & in eadem perpetuò retinenda ſeueritatem ; mox encomijs celebratam beneuolentiam, & humanitatem illius in omnes, ac potiſsimùm in ſuos Familiares, quos cunctos adeò diligebat, vt ſępè ſæpiùs cogitaret ſecum, & deſcriptum haberet, cui quid præſtitiſſet ; & , ſi quos ſciret vel nihil petijſſe, vel non multum, vocaret eos, diceretque; Quid eſt, cur

nihil

grauibus pulſatę raſtris, frequentes galeæ; nec minùs id nobis indicant huius galeæ ęnea, non ferrea, materies, cælatura, forma; talibus enim Primipili vtebantur; cuiuſmodi in Veterum Numis galeatas effigies videmus. Hæc bellicę antiquitatis ſpolia Pontifex VRBANVS, Cameræ Apoſtolicæ tum Clericus, è Peruſino ſolo rediens, veluti Trophæum, retulit; profligata nimirum aquarum colluuie, longè lateq; campos, & Oppida Thraſymeno adiacentia depopulante; plus hominum à Barberino Præſule ſeruatis capitibus, quàm à Barbaro Duce cæſis; Peruſinorum animis tanto beneficio obſtrictis, ſecumque adductis.

At redeo ad Bibliothecam: Hanc quidem non ornant inſcriptiones, non Sapientium dicta, non picturæ, non tabulæ, non emblemata, non Statuæ, non denique Hermathena illa, quam Romanæ eloquentiæ Parens ſua in Academia gratiſſimam poſuit: harum rerum omnium vicem abundè ſupplet vna VRBANI Pontificis ęnea effigies; Illa nimirum coniunctum Mercurium ſimul, ac Mineruam refert; Vrbanam ſcilicet Eloquentiam, & Sapientiam, quibus ipſe Tutelarium hìc antiquitatis Numinum fungitur officio; illa Hermeraclam, Mercurium nempè, & Herculem, hoc eſt Ingenium, & Laborem, quibus idem ſalutarem omnibus

nibus Sapientiam comparauit: illa Hermerotem, Mercurium inquam, & Amorem, quam videlicet beneuolentiam litterarum ſtudijs apud omnes gentes ſibi Maximus Princeps conciliauit: illa Zenophębum, Simulacrum nuſquam in Antiquitate viſum, Iouem nimirum, & Apollinem, hoc eſt, vtroque maiorem, bonorum omnium largitorem VRBANVM. In tam magna ergo ab illo ornamentorum luce, quid mirum, ſi hìc nitent omnia, antiquitatem redolent, Sapientiam ſapiunt? Huc Princeps ipſe Cardinalis Franciſcus, virtutis amantiſſimus, ſępiùs diuertit, &, à publicis populorum clamoribus, in ſumma Sapientię penetralia ſe recipit. hìc ſibi doctrinarum omnium largiſſimos fontes aperit; vnde mox ſingularem illam prudentiam haurit, ad Chriſtianam Rempublicam adminiſtrandam. at verò interdum, ſi vera temporum ratio in re graui veniat in dubium, deq; ea ambigant Chronici; ad Cimeliarchion peruolans, ipſam numiſmatum ſeriem conſulens, illicò omnem dubitationem abigit, & perſpecta veritate ad Reipublicæ compendium vtitur. Pręſidet Bibliothecæ Vir Clariſſimus Lucas Holſtenius, cuius pręcipuè induſtria, & labore, conquiſitis vndique, Principis Eminentiſſimi iuſſu, lectiſsimis Codicibus, perfecta illa eſt, & ad inſignem amplitudinem redacta.

cta. Eius pariter curam gerit, & custodiæ præest magna eruditione prẹditus Iuuenis Carolus Moronius; idemque, si quid obscurum adeuntibus, pro notitia, occurrat, optimus cognitor, enucleatè id, & perhumaniter ostendit, atq; explicat. Numismatum Aerarium seruat Prẹsul Massanus, probitate prẹstans, & doctrina, qui simul, solerti prudentia, Pontificijs rebus domesticis præest. Curat illud peritè, atq; instruit Antiquarius expertus pariter, & diligens Leonardus Augustinus: is perfectissimè Imperatorum nomina, omnesq; historias, quæ ad Numismata pertinent, tenet, memoriterq; refert; & omnia ea reddit serie, qua consequuntur; tum, si opus est, singula retrofert, nulloq; seruato ordine, quas interrogas, recenset appellationes. Hìc verò, inter Togatæ Militiæ castra, dum nobis non licet è regione alteram Aedium partem oculis perlustrare, animo saltem inspiciamus, veluti alteram Bibliothecam, Armamentarium, omnium armorum genere instructum, ad firmanda municipalia præsidia Ciuitatum, Oppidorumque, quæ Barberinæ Domui subijciuntur; vt, si quando opus fuerit, pro Ecclesiastica Ditione tuenda, sicuti Principes, Pontificijs legibus obstricti, tenentur, illuc opportunè deferantur, ijsq; validè Militum copiæ armari posint: interim, dum, Deo fauente, à rerum vicis-

ſitudinibus longiſsimè abſumus, contemplemur Aedes Armis decoratas,quemadmodum Librorum agminibus armatas conſpeximus. Proximum Bibliothecæ, Tabularium domeſticum vides,ferreis valuis obſeratum:mox Pinacothecam,depictis tabulis,ampliſſimo argenteo inſtrumento, ſignis, pretioſa veſte, cæteraq; ingenti aulica ſupellectile,ad omnem Domus vſum,& ornatum,refertam. Paucis deinde gradibus in Rationarij locum deſcendimus; in quo quidem, omni cura, ad Principis rationes incumbit Calculator egregius Apollonius Guidonius, qui, quantumvis longiſsimæ, multipliceſque ſint, tam celeriter, atque accuratè eas ponit, varijſque imparibus numeris cum paribus metitur, & ad calculum reuocat, vt hoc Viro nemo ferè in Arithmeticis, ac ſuo in munere, haberi poſsit dexterior, atque acutior.

Quas hinc ad lęuam vides remotiores Aedes, Conſtantia Magalotta, Caroli Principis olim ſanctiſsima Coniux, & Principum noſtrorum Mater, ſibi inhabitandas delegit: hìc illa, ſedibus, atq; animo, Cælo proxima, terrena omnia, & caduca deſpiciens, æuum feliciſſimum ducit; eaque non aliam profectò in his humanarum rerum oblectamentis conſtantiùs agere crediderim.

Sed quoniam pręcipuas Barberinarum Aedium partes peruidimus, nunc quæ circumſtant ædificia, atq; hortos cele-

celeriter percurramus; neque enim ſingula animus eſt; nam anabathra, climaceſque interiores, intimaque penetralia, & reconditi, tutique receſſus, Principi ſolùm reſerantur. Cæterùm, alia ex parte, ad regales Domus lautitias,& vel regium epulum extempore parandum, Culinas, Cellas vinarias, penariaſque, magnificentiſſimè inſtructas, Coquis, Promiſque relinquimus. Primò igitur Theatrum ampliſſimum intuemur, vbi Machinatorum induſtriam ſi quando ſpectares, ſanè obſtupeſceres, atque adeò ipſe tibi ſpectanti non crederes; tam ſubitò pegmata ſe obijcerent ſpontè ſurgentia, atque inter ſe tacitè coëuntia; mox iterùm dehiſcentia: ſicq; inopinatò mutari omnia, atque inuerti videres. Quòd ſi adfuiſſes ſuperiori anno, cùm Fabula Italica, cui nomen inditum erat, *Egiſto*, ſeu, *Chi ſoffre, ſperi*, elegantiſsima perageretur; & mille rerum imagines in ſcenam prodirent; vidiſſes exorientem primò Solem, nocturnaſque tenebras fugantem; mox ſe paulatim ex vndis attollentem, atque adeò artificiosè omnia illuſtrantem, vt, qui modò Theatrum ingreſſi, eundem verè occidentem reliquerant, retrogradum facilè crederent; quaſi nouas Nundinas, quæ ibi iucundiſsimè, ad veri ipſiſsimam imaginem, exhibebantur, luſtraturus accederet, & præclara illa armenta ſibi abducta dubita-

ret. Equidem fateor, me numquam lætiori ſpectaculo interfuiſſe, adeò, vt in ſubitum furorem actus, neſcio quid ad Præſulem Roſpiglioſium, Fabulæ Auctorem, Etruſca poeſi luſerim: quod aliàs fortaſſe ad te mittam.

Ante Theatralem portam Area maxima ſeſe explicat; vbi Vir Nobilis, Stabuli, Equiſonumq; Præfectus, Dominicus Cinquinus quantumuis ſternaces, ac refractarios Equos edomat, edocetque. Hìc tu, ſummo mane, Principe interdum ſpectante, videbis, vt nouus, & intractatus Equus fræna, atque equitem pati primùm ediſcat, elata fronte, atque inconcuſſa, humero lacertoque agili, ſuperbè ingredi, & regredi; vtq; greſſus recalcans,

Carpere mox gyrum incipiat, gradibuſque ſonare

Virgil. Georg. lib. 3 *Compoſitis; ſinuetque alterna volumina crurum,*

& denique, certa ſub lege, quacumque verſetur, omnemq; ad bellicum vſum penitùs inſtruatur. At nunc ad Equorum ſtabula oculos conuerte, & quàm diſtinctè, atque ornatè omnia ſint diſpoſita, quæſo, intuere: ſtabulant hìc

Virgil. Aeneid. lib. 7. *tercentum nitidi in præſepibus altis:*

quòd ſi quando Princeps iubeat, extemplò videbis

Virgil. ibid. *Inſtratos oſtro Alipedes, pictiſque tapetis:*

Aurea pectoribus demiſſa monilia pendent:

Tecti auro, fuluum mandunt ſub dentibus aurum.

Adiun-

Adiunctas ſtabulis , vides paruas domos , in quibus auro, atque argento fulgentia Vehicula, Rhedæ, Lecticæ reconduntur. Iam verò ad Sphæriſterium venimus, cocto laterculo, ſumma arte, ac munditia, conſtructum ; introrſus à fronte, veluti ſubgrunda, imminet pergula ; in medio, ad læuam, & dexteram, parum à ſolo diſtans, repagulum pendet : Pila hìc luditur, laneis fruſtis farcta, tenaci filo punctim, fortiterque contexta, atque conglobata ; & reticulo neruis intexto, minutis maculis. Hìc Principes Viri aptam ſeſe exercendi occaſionem habent: admiraberis interdum nobiles Luſores; dum ille in tectum adijcit pilam, hic de tecto excipit; quæ repercuſſa vltro citroque, ſuper repagulum peruolat, donec vel hæreat impacta ſolo, vel aliter non ſit excepta, vel è parietibus euerberata, ſemel reſultans extra lineam proſiliat. interim magis magiſque admiraberis, in tam longo certamine, raram victoriam. Adhærent Sphæriſterio Cubicula aliquot, vbi, ſi quando Princeps ludo ſe exercuerit, tantiſper quieſcit, dum corpus ſudorem tergat, ac defatigatione ſe leuet: indidem mox reſumptis viribus, in Aedes ſe recipit per Hortos, non iniucundè horridos ; quibus paſſim includuntur Capreæ, Cerui, Damæ, Lepores, Struthiocameli : per eoſque pariter ad ſuperiores ampliſſi-

mos

mos Hortos aſcenditur. Horum propiores Aedibus gratiſsima omnium Flora occupauit; quæ tam aptè omnia in areolas ſuas, puluinoſque diſpoſuit, vt nihil vſquam elegantius effloruiſſe crediderim: Alcinoi, Adonidis, atque Heſperidum Horti, quos fabulę loquuntur, nugæ, ſi ad Barberinorum delicias reſpectes; præ quorum amœnitate,

Gaſp. Simeon. in Auris, Paneg.

Ipſa Semiramios Babylon contemneret hortos,
Et Venus Idalios damnaret Cypria lucos,
Et nuptura ſuam Proſerpina linqueret Ennam.

Vaſa vndique areolas ſæpiunt, Citreis, alijſque Medicis malis conſita: Fons oritur perennis, vnde riuuli quacumque deducti, florum ſitim extinguunt. Quàm auerem, Ferrarius ille, omni eruditionis genere florentiſſimus, atque adeò Sapientiæ flos, hìc adeſſet! quí nuper aureo ſarculo Barberinos Hortos tam ingeniosè coluit, vt Flores ipſos, rem alioqui caduciſſimam, ęternitate donauerit: quàm facilè is nobis, quàm doctè ſingula Florum nomina, naturas, vireſque explicaret! quàm ſuauiter, quàm diſertè diſſereret de Anemone, Adonidis ex ſanguine nato, de Narciſſo, ab aquea ſui imagine iugulato, de Hyacintho, quem ſanguine tellus rubefacta,

Ouid. Metam. lib. 13.

Purpureum viridi genuit de ceſpite florem!

Sed

Sed immorari hìc diutiùs religio eſt, quò ſanctiores Muſæ, & ſacer ipſe Apollo ſæpiùs commigrare conſueuerunt. Relicta igitur ad dexteram Porticu, mæandris venuſtè admodum depicta; ſupra quam, intra æneas plagulas, quaſi aëreum, liberumque carcerem, incluſus Turturum candentium chorus, non flebili carmine, ſed delectabili cantu, amores, aëremque mulcet; in cuius limine denſo ordine virent Medicæ arbores, opacum, odorumque ad Floræ locum, quem diximus, iter præbentes; in remotiores, laxioreſque Hortos per compendiariam viam aſcendamus, muris vndique circumſeptos, quos regia Laurus vbique veſtit, Teſtæque, Citreis pomis ridentes, coronant, & marmorei Atlantes, Caryatideſque fulcire geſtiunt. Hìc viæ complures, limitibus effigiatis diſtinctæ, quarum aliam cupreſſus inumbrat, aliam myrtus, aliam buxus exornat: areolæ pariter multæ, quà ſeminibus, quà arboribus conſitæ; alternis viticulæ ſurgunt, alternis nitent pomaria: vlmus hinc ſola, illinc iuncta amicæ hederæ extollitur; vbi Acanthis, Luſcinia, Ficedula ſæpè ſimul cantum ingeminantes, perpetuò, fideliterque hoſpitantur. Quid plura? in opere vrbaniſſimo ingenioſa etiam ruris imitatio viget. Supremam Hortorum partem lati Fontis perennitas fæcundat,

dat, ex cuius cratere magna aquarum vis affluit, & cauato lapide ſuſcipitur; mox è geminis alijs Fontibus erumpit; hinc iterum deliteſcens, plures quaſi in flumineos riuos deducta, per marmora alueata lentè fluens, amœnam telluris faciem opportunè lauat.

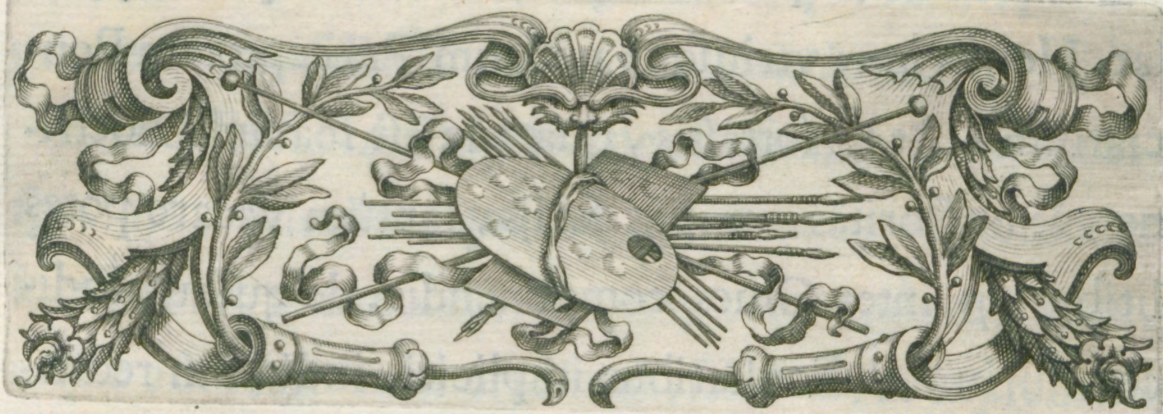
Sed me ſcribentem deficiat dies, ſi tibi ſingula referre voluerim: hoc vnum reſtat, vt ſubdiales ambulationes, proximè ipſas Aedes inſpiciamus; eaſque partim arrectarijs, tranſuerſarijſque aſsiculis, veluti parietibus, partim verò hinc, atque hinc preſsis, variéque tonſis viridiſsimis arbuſculis, ac topiarijs incluſas. Hìc Principes Viri, & Dynaſtæ pila interdum, & folliculo ludunt. Ad portam autem ſublimis viæ, longè latèque excurrit Catadromus, quem laurus regia interſecat; vbi Aulæ noſtræ nobilitas, & Romana, iam olim ab Aſcanio illo edocta, ad Equeſtre prælium ſe exercent. Videas hìc ſæpè, è noſtris Aulicis, vel Comitem Laurentium de Marſciano, cuius Familiam noſtra ſibi vendicat Peruſia; vel Rodulphum Amianum, vel Equitem Hieronymum Pactium, vel Comitem Ferrantem à Maſſa, vel Proſperum Meocium, vel Equitem Fratrem Fabium Raynerium noſtrum, acri quemque inſidentem Equo, decorè primùm, & cum pompa incedentem; dato dein fræno, intra carceres Equum ſiſtere: vtque, cùm iam

Tubicen dat ſignum, adhibitis extemplò calcaribus, effuſisq; habenis, immobilis ipſe Equum emittit; ac velitari haſta ex femore deorſum primùm, mox ſurſum ducta, ſenſimq; ad pectus admota, & Equi aures velut interſecante, in armatum hoſtis ſimulacrum appoſito ictu incurrit: adductoq; demum fræno, reluctantem Equum in extremo curriculo compeſcit: atque haſtilem præferens truncum, altera via, ad carceres redit. Eadem pompa, eodemque ordine, cæteri Equites velitarem hanc pugnam tamdiu proſequuntur, dum, ſigno dato, in proximum Theatrum, triumphali lauro obumbratum, ſe recipiunt; atque ab humaniſſimo Principe donis largiter cumulantur. Sed iam ſatis bellè tecum ſingula luſtraſſe videor; neque enim omnes Aedium, Hortorumq; angulos circumire me poſſe conſiderem: quòd ſi longior fuerim, & in ſcribendo modum exceſſerim, materiæ id tribuas velim, non ingenio; Domus enim ipſa, quæ deſcribitur, non equidem mea ſcriptio, ampla eſt.

PICTVRARVM INDEX

A D

ROSATVM TORELLIVM,

IVRISCONSVLTVM.

ACILE' mihi quidem persuadeo, Vir doctissimè, perbreuem nostram Barberinarum Aedium Descriptionem perlegendam tibi detulisse, autumnalibus hisce vacationibus, humanissimum Cantagallinam; quippe, Romæ dum simul essetis, easdem inuisendi pari desiderio tenebamini; vt scio, Basilio Corradino, Felici Verducciolo, humanarum litterarum in Patria sideribus, perlustrandam tradidisse: & sanè, quod ad Corradinum pertinet, agnosco, in ipsius recenti de ea præconio, veterem beneuolentiam, qua ille me, ab ipsa infantia, prosequutus est, Condiscipulus, an Doctor? vterque

enim mihi fuit, apud Italicum, vt eum Lipsius appellat, Homerum, vtriusque nostrum Præceptorem Bonciarium. At tu fortaßis, quæ tua est maxima doctrina, & auctoritas, in ipsis ferijs, tantùm vacare potes litibus ijs inter Ciues componendis, de quibus Iudices, iurium difficultatibus impliciti, iudicium reddere minimè potuerint: quod tamen retardare me haud potuit, quin ad te alteram hanc mitterem, quæ ad easdem Aedes spectat, de Cortonensis Petri Picturis, in regalis Aulæ fornice, narrationem; quas quidem nuper Parmensi Duce, post lautissimum in Aedibus epulum, prouisente, nobis quoque inexpectatò aspectare licuit; easque incompto veluti penicillo, collectis vtcumque ingenij mei viribus, adumbratas ad te mitto; vt meam obseruantiam, quam in Aedes deductor vtriq; vestrum paraueram, hìc iam expressam ad viuum habeatis; à qua sanè delineanda, nil prorsus, vti plurimùm à picturæ archetypo, prolabor, & decido: etsi minimo id quidem Auctoris damno; quandoquidem Cortonensis Apellis fama maior est, quàm quæ, aliena opera, aut augeri, aut minui possit. Barberinorum Principum virtutes, luce ipsa clariores, atque illustria facinora, varijs hisce imaginibus expicta, hìc tibi recensere superuacaneum censeo: tu ipse Ponti-

Iustus Lipsius epist.

tifi-

tificem Maximum, noſtroſque Principes in ijs, per argumenta non fallacis gloriæ, vndique intuere.

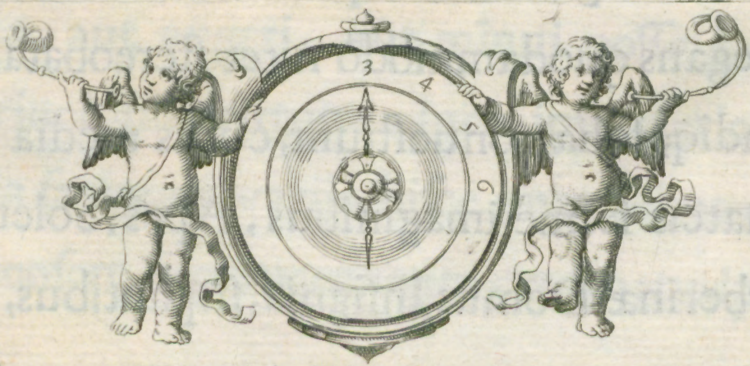
BARBERINAE Aulæ auguſtiſſimum fornicem inſpecturi, primùm, quæſo, inſignem in eo coronam intueamur, marmoreo, cinereoq; colore adumbratam, atque adeò, ſi oculis credimus, ſolidam, & expreſſam: aptiſſimè inibi delineantur ſimæ, cymatia, metopæ, cæteraque ad artis normam ornamenta: intercurrunt aureæ faſciæ; nixique puſiones ſuſpenſos, atque inflexos encarpos ſuſtinent. Hac veluti γαλαξία, & tanquam aſtris aſperſo orbe, ingenioſa Cortonenſis manus nobile ſuum opus diuiſit, atque ſexcentis ſignis animatum, quod aperuit Cælum, ne quid à vero differret, quinquepartitum, nam

Quinque tenent cælum Zonæ, *Virgil. Georg. lib. 1.*

eſſe voluit: in quo quidem, ſeorſim ab alijs, Imagines aliquot contemplamur; quædam enim nubibus imminentes, quaſi proxima nobis ſidera, liberè vagantur; reliquæ ſuo quæque loco fixæ, ſuiſque limitibus clauſæ conſpiciuntur. Igitur, vbi ſe primùm Aula curuat in fornicem, elegans quodammodò nitet ſtereobata, quam virentia vndiq; folia conueſtiunt, cuius media latera, monochromateis fermè imaginibus, Apes, Solem, ac Laurum, Barberinæ Domus Inſignia, ſtipantibus, pulcherri-

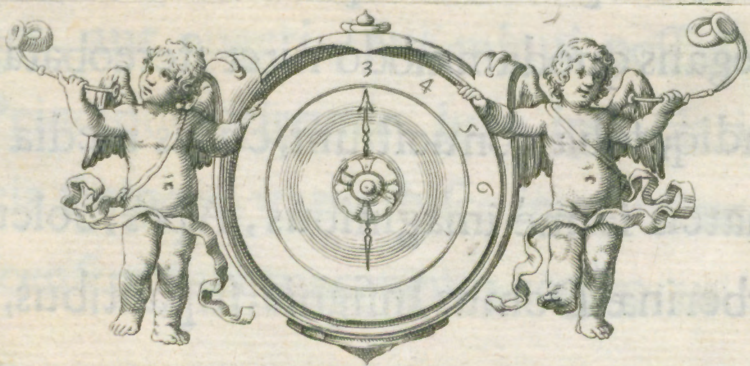
mè

mè exornantur. Ad singulos stereobatæ angulos gemina quasi Signa consurgunt, quæ, haud simili aspectu, miris tamen inter se modis consentiunt; supra quas, appositis vtrinque personis in anguem desinentibus, singula Numismata promicant, antiquas exprimentia historias: hinc verò Taurinum caput, quernis torquibus ornatum, dependet: aurea deinde Apis amica lauro circumdatur: Fæminę demum facies, alis suffulta, sparsò certa lege capillo, stereobatæ iungitur; atque hunc rerum ordinem claudit. Porrò Numismatum aliud Cunctatoris prudentiam refert, Carthaginiensis virtutem eludentis; aliud Africani Ducis continentiam, formosissimam Virginem seruantis; aliud Consulis iustitiam, in Filium victorem animaduertentis; aliud Scæuolæ constantiam, & fortitudinem, deceptam dexteram concremantis. Quas quidem Virtutes subiecta singulis Numismatum Animantia commōstrant; quà pigrantes, & sagaces Vrsi; quà purus, candidusque Monoceros; quà ferox, & perspicax Gryphus; quà fortis, atque impauidus Leo.

At

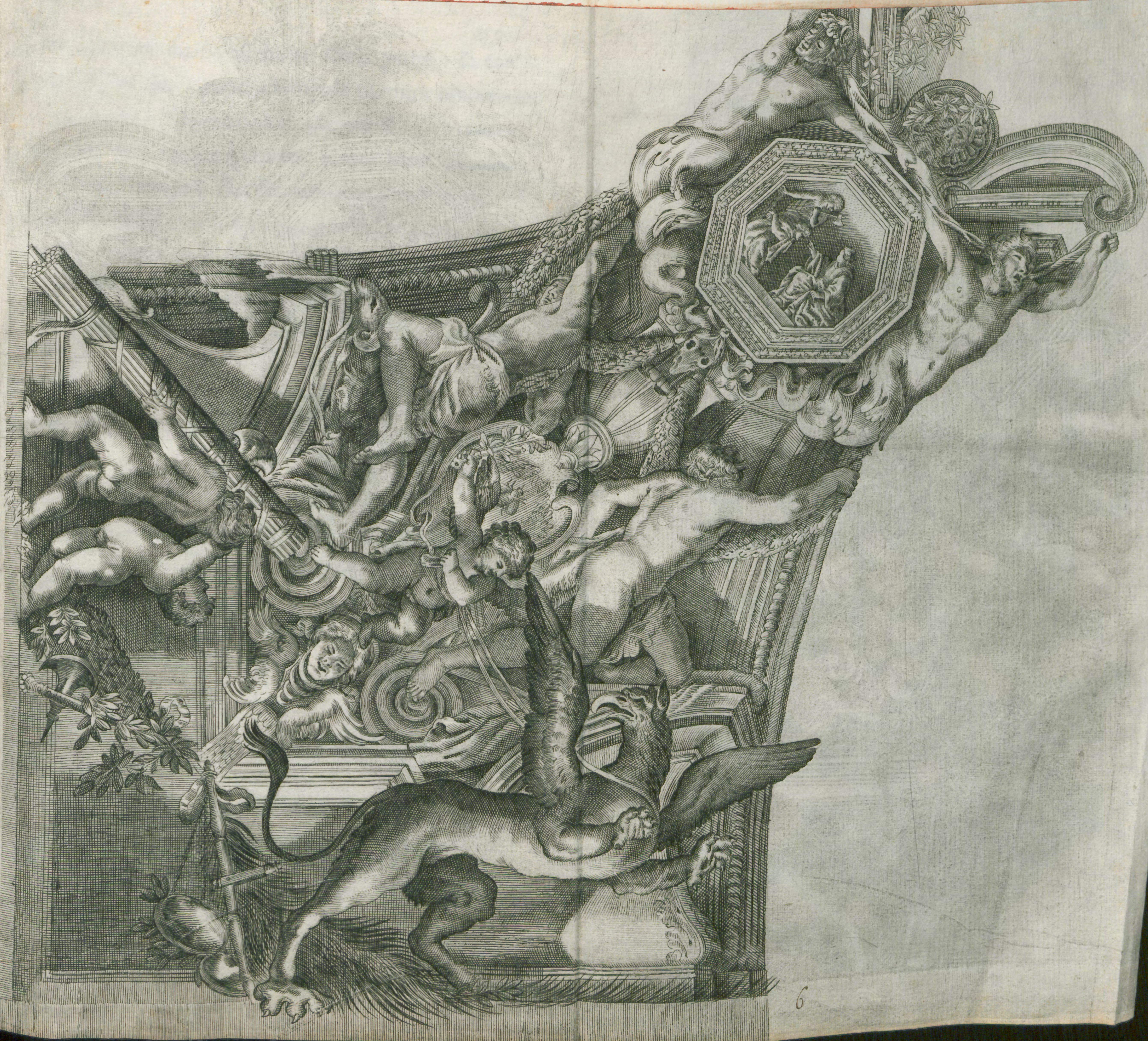
mè exornantur. Ad singulos stereobatæ angulos gemina quasi Signa consurgunt, quæ, haud simili aspectu, miris tamen inter se modis consentiunt; supra quas, appositis vtrinque personis in anguem desinentibus, singula Numismata promicant, antiquas exprimentia historias: hinc verò Taurinum caput, quernis torquibus ornatum, dependet: aurea deinde Apis amica lauro circumdatur: Fæminę demum facies, alis suffulta, sparsò certa lege capillo, stereobatæ iungitur; atque hunc rerum ordinem claudit. Porrò Numismatum aliud Cunctatoris prudentiam refert, Carthaginiensis virtutem eludentis; aliud Africani Ducis continentiam, formosissimam Virginem seruantis; aliud Consulis iustitiam, in Filium victorem animaduertentis; aliud Scæuolæ constantiam, & fortitudinem, deceptam dexteram concremantis. Quas quidem Virtutes subiecta singulis Numismatum Animantia commōstrant; quà pigrantes, & sagaces Vrsi; quà purus, candidusque Monoceros; quà ferox, & perspicax Gryphus; quà fortis, atque impauidus Leo.

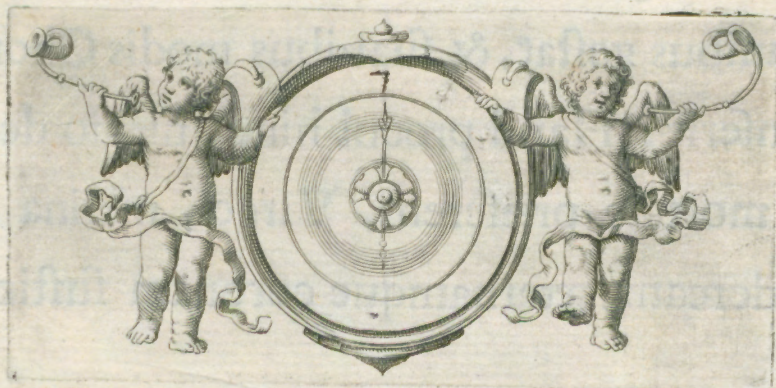

6

At quoniam artificiosi huius Cæli partes, & cardines inspeximus, nunc ad singula partium ornamenta aduertamus. Medium igitur Cælum Regiæ Apes circumuolant, suoque splendore totum hunc cælestem Orbem illustrant. His formosissimæ tres Virgines hilarè plaudunt, quarum prima, amictu purpureo, vultu, atque oculis scintillantibus, intimum Charitatis ignem præfert: altera, obducto velo os atque humeros tegens, Fidei argumenta non dubia exhibet: tertia, smaragdina nitens veste, læta facie, quam condit pectore eximiam Spem, facilè ostendit. Hæ Virgines frondentes lauri ramos in orbem nectunt, & alatis pusionibus aliquot circumfusis, regium veluti solium circumstant. Hinc Virgo, atque hinc pariter Matrona sese adiungunt; altera tunicam induens venetam, rubidamque trahens pallam, Pontificium Insigne, Claues gerit; altera, non, vt paulò ante solebat, obtecta obsoleta lacerna, sed imperatorio paludamento induta, Orbis se Reginam ostendit, ac ter Maximi Pontificis triplex Diadema complectitur. Proximus huic Puerulus lauream manibus gestat, & suauibus modis Choro se Virginum inserit. Haud procul hinc, nitido decora vultu, nec mortale præferens, Virgo, melina se contegens, sideream, æternamque coronam sustinet. Sed,

quæ

quæ intuentium oculos Altera in ſe rapit, pulcherrima omnium, ſuis ipſa viribus nixa, fronte placidiſſima ſedet, ac tenui byſſo conſpicua, croceoque amiculo, cuncta ſceptro diſponit; ad cuius nutum, hinc atque hinc geſtit facilis Puellarum chorus; quarum, aliæ flammea, citrea, rutila; alię herbida, cerea, porracea veſte circumdatæ, mirum quantum, ea diſcordium colorum concordia, ſpectantium oculos recreent. Ad ſacros Virginis pedes toto ferè corpore ſtratus, robuſtus, vegetuſque Senex, immanibus membris, ſemicano, atque intonſo capillo, contracto ſupercilio horridus, alatus humeros, acuta falce armatus, ſuos ipſe Filios perdit, ac deuorat; qui & ipſi ferrea Patris viſcera, tacitis morſibus, corrodunt, ſenſimque conficiunt. Edaciſsimo huic Seni lanificæ illæ Sorores, proximè ſedent: altera, cyanea veſte induta, tenuique pallio, ſtamina è colo deducit; altera, xerampelino amictu obtecta, fuſo reuoluta fila componit; tertia, ricino præcincta, acutis, atque implacatis forficibus fila eadem recidit.

At-

E.7

Attentè hinc Bellatricem, in fornicis fronte, cristata galea, loricaque adamantina, sago ruso superindutam, spectantium oculos verberantem intuere; viden', ad ipsius aduentum, turbidus vt aër spargitur? mox vt fulgore coruscat? vt Virago ipsa

Prosilit, ostendens rutila cum Gorgone pectus? Claudian. Giganto-mach.
Aspectu contenta suo, non vtitur hasta,
Nam satis est vidisse semel: primumque furentem
Longius in faciem saxi Pallanta reformat.

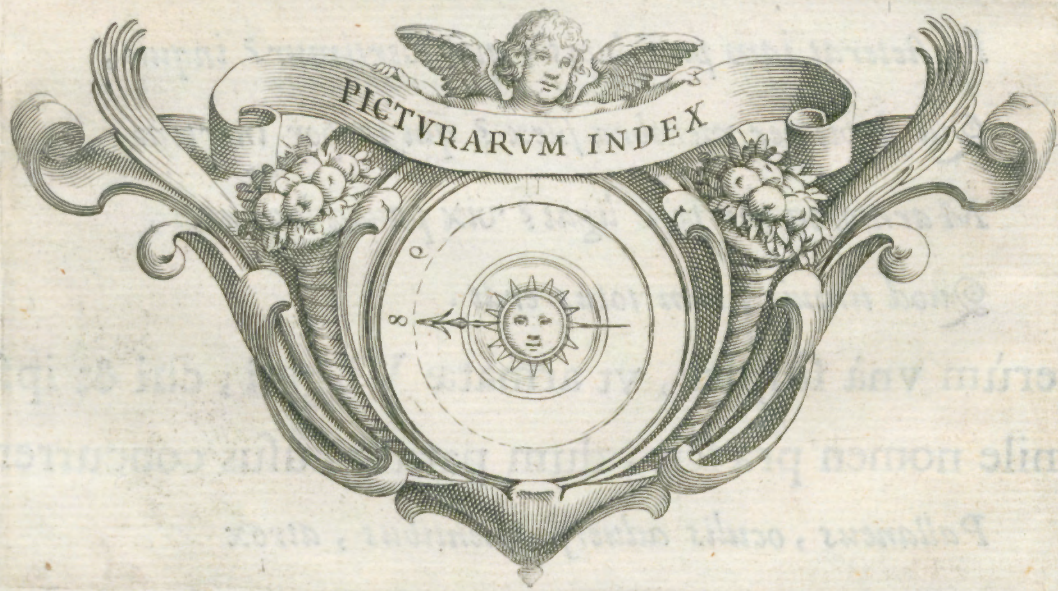
Viden' immane illud saxum prouolutum? Pallantem in eo vides; siquidem

Ille procul subitis fixus sine vulnere nodis, Id. ibid.
Vt se letifero sensit durescere visu,
Et steterat iam penè lapis, quò vertimur? inquit,
Qui serpit per membra silex? qui torpor inertem
Marmorea me peste ligat? vix pauca loquutus,
Quod timuit, iam totus erat.

Verùm vnà suspice, vt armatæ Virgini, cui & ipse simile nomen præfert, dum pariter ausus concurrere

Pallaneus, oculis aduersa tuentibus, atrox Idem ibid.
Ingreditur, cæcasque manus in Pallada tendit;
Hunc mucrone ferit Dea cominùs, ac simul angues
Gorgoneo riguere gelu, corpusque per vnum
Pars moritur ferro, partes periere videndo.

Viden' prætereà, vt sociæ aliorum corporum moles, grauissimis ictibus percussæ, vnà cum præruptis montibus præcipiti ruina pessum eunt? vt callosa ilia, & dorsa lacertosa, femoraque vbique squalent? vt volæ manuum, pedumque, cubitales, squarosæ, liuent? profectò, si vera aspectus renunciat, informia Monstra, ex tellure progenita, sursum primò propulsa, mox elisa, ac iam ruentia, Tellurem matrem oppressura credideris, & cum illis pariter ipsa Petri Cortonensis penicillo excitata ædificia, crebris rimis iam fatiscentia, ac vitiata, collapsura.

Nunc

8

9

Nunc verò ad meridiem aſpice, qua maieſtate è Cælo nobiles Virgines veniunt, an ex Barberinis Aedibus, hic Dorica porticu adumbratis? Harum altera, talarem, & puram tuniculam viridi ſtrophio præcincta, longo ſyrmate aërem verberans, regiæ poteſtatis Inſignia, antiquos betulleos Faſces, Securis acie munitos, ipſamet defert; altera tenui ſupparo, rauaque palla contegitur, atque Amaltheæ cornu manibus complexa, vndique amorem ſpirans, pannoſæ indigentium turbæ, Pueris, Senibus, Viduis, fuſco capitio obuolutis, opes copioſiſsimè elargitur. Eminet his Senex, crocea veſte, ac ſciſſili palliaſtro indutus, qui ad beneficæ Virginis pedes, elatis manibus, in genua ſupplex procumbit.

At ſubitæ, horrifico lapſu, de montibus adſunt *Virgil. Aeneid. lib. 3.*
Harpyiæ, & magnis quatiunt clangoribus alas.
Triſtius haud illis monſtrum, nec ſæuior vlla
Peſtis, & ira Deùm Stygijs ſeſe extulit vndis:
Virginei Volucrum vultus, fœdiſsima ventris
Proluuies, vncæque manus, & pallida ſemper
Ora fame.

Hæc tamen Monſtra turpiſſima Heros ille impiger, Leoninis exuuijs ſemiamictus, nodoſa claua inſequitur; quamobrem aliæ proſtratæ penitùs iacent; aliæ

vulneratos artus ægrè trahunt, alię, pręperi fuga, densis arborum ramis se contegunt.

Verùm ab hac peste oculos, quæso, ad nobile spectaculum conuertamus. In dextera Aulæ parte, Virgo, oris pulchritudine conspicua, rugosam tunicam zona leuiter coërcens, atque amethystinam pallam explicans, læua apertum Volumen, dextera Ignitabulum, ardentibus prunis coruscans, gerit, atque insitum penitùs Sophiæ amorem ardentissimum ostendit: delapsus huc è Cælo alatus, laureatusq; Miles, adamantino clypeo, Virginem protegit; palmaque proposita, certissimum triumphum pollicetur: propior Virgini Matrona, honesto, & composito ad pietatem vultu, velato capite, rubiginosa plagula, & ostrina veste insignis, æneo tripodi ignem imponit. haud longè hinc, aureo recubat lectulo, molli culcitra composito, rubro sub tentorio, arborum ramis suspenso, impudentissima Fæmina, purpurisso, cerussa, stibioque depicta, nuda lacteum sinum, aureos, vndantesque resoluta capillos, candidis multitijs, & stragula purpurea negligenter tecta; cuius ardentes oculi, mollesque blanditiæ Xenocratis etiam constantiam delinirent, atque corrumperent. Sed improbę huic Veneficæ ex aduerso occurrit, atque opponit sese honestissima

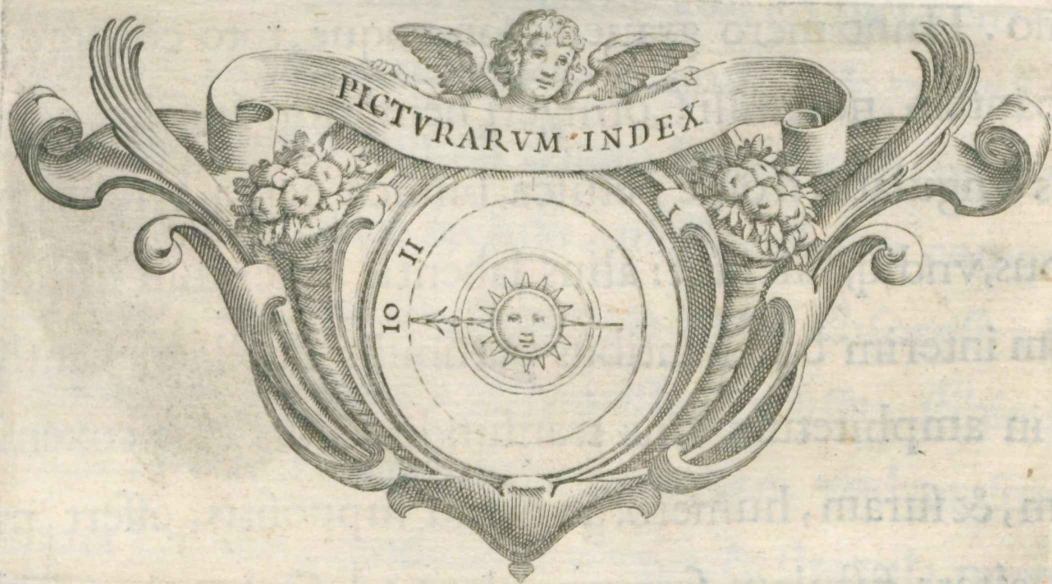
Virgo,

Virgo, ſinus candida veſte, & candidiore lilio lęuam ornata; cuius nutu pudicus Puerulus, impudicum, & procacem Alterum acriter oppugnat, ereptamq; aduerſario facem in faciem incutit, tum deiectum, atq; armis exutum, calcibus, pugnisq; contundit: quem mox profugum, aſſumpta candidæ Auis ſpecie, ad chriſtallinas Fontis aquas, inter aliquot Mulierculas volitare crediderim, quæ ibidem ſedulò ſeſe comunt, & ornant. Haud longè aſpicimus annoſum, atque adipoſum Senem, coma relicinum, hederacea corona ornatum,

Inflatum heſterno venas, vt ſemper, Iaccho; *Virgil. Eclog. 6.*

in cuius ſinu obeſo turgent vbera, tanquam vberrima vino. Hunc mero grauem, ſomnoque, toto corpore titubantem, nonnulli Cornigeri nemorum Incolæ, manibus vngulatis, fronte petulca, biſulca barba, hircinis pedibus, vndiq; fulciunt: alius labentis brachium ſuſtinet, dum interim bacchantibus perſimilis Puella ex canthatro in amphitetum vina tranſfundit; alius eius coxendicem, & ſuram, humero, ac manu ſuppoſitis, effert, manu altera fiſtulam ſeruans; elatis ad Cælum vnguibus ſtertunt alij; alij denique ludunt in numerum, leniterque tripudiant: vetuſta ſyrinx ſuſpenſa ramis pendet muta; ſolo vini murmure reſonant ſyluæ. Hìc Bacchantium Mænadum altera leuiter incoxans, nuda ſpa-

da ſpatulas, cuius tunica cærulea, inter exertas induſij lacinias, Pantherę exuuijs adſtringitur; ventricoſum Infantem in ſinu ipſius bonæ Nutricis fouet, eumque, compreſſo digitis racemo, muſto lepidè aſpergit; dum Nutrix, crinibus molliter reflexis, perque collum diſperſis, diſcolori veſte modeſtè retecta, diſtenta Puero vbera admouere geſtit.

10

11

Sedulò mox ad læuam deuenito, Virginemque pulcherrimam inſpicito, qua nec digniorem alteram, nec ornatiorem extitiſſe, tute fatebere: frons aureis comis, pretioſiſque lapillis nitet; gemmei torques è collo dependent; dextera caduceum ſuſtinet; attalica toga, cæruleaque palla inſignis progreditur. Huic proxima phroneſim ſpirans Puella, decreſcens in genua, rubea, incompoſitaque veſte ornata, lynceis Virginis oculis ſpeculum lucidiſſimum offert: Illa auream alteram Clauem læua retinet; argentea altera iam tradita elegantiſſimæ Puellę; quæ praſina veſte, veloque breui amicta, obſignatis arcanis tabulis, ac diplomatis acceptis, tanquam poteſtate, ac legationis munere ſibi additis, peregrè proficiſcitur. Sed abeunti grauiſſima Comes altera procedit, pellucido amictu velata, ac geminarum clangore tubarum omnia complere videtur. Quod olim ad infimum Argiletum bifronti Deo excitatum fuerat Templum, ingenioſè huc tranſlatum vides; cuius ſtridentes fores Virgo, ore habituque compoſito, lauro redimita, ramoq; frondentis oliuę armata, publicę tranquillitatis amans, placidiſſimè claudit. Ad Templi limen, hilari fronte, amica Pacis Puella, ſmaragdino indumento pręfulgens, Furentem hominem, toruiſque oculis cędes, incendia

mini-

minitantem coërcet: ille impatiens, ferum extollit caput; ac sæua recumbens super arma, aheneisq; nodis post tergum reuinctus, membra rugosa inconstantissimè peruolutat, horridus cruento ore fremens. Amisso Duce, Eumenides victæ iacent; cumque ijs Monstra alia Erebi prostrata cernuntur; atrocibus tamen vlulatibus vesanam illius agitant animam. Denique Mulciber ipse, Aetneique Fratres huc è Lemno Insula, vt oculi fatentur, verè commigrarunt: hìc niger exhalat fumus, ac nubibus iungitur: in vstrina conclusus ignis refulget: intereà

Virgil. Aeneid. lib. 8. *Illi inter sese multa vi brachia tollunt.*

Alij verò taurinis follibus auras accipiunt, redduntque; alij stridentia aera feruidis tingunt aquis, aut versant tenaci forcipe: at, operosissimus omnium, ipse ferrarius Magister, in summis inęqualium pedum digitis consurgens, suspenso malleo in defixam incudem, quam validè acmotheton sustinet, graui nisu impetens, ignitum ferrum dissultans contundit, formatque. Opificum per nudos artus sudoris fluunt riui copiosissimè. eorumq; ora rubentia, igneo repercussu flauescunt. Feruet igitur opus; quamobrem multiplicia arma, quibus Officina amplissimè instruitur, intueri licet, quà galeas, thoracas, clypeos, loricas, peltas; quà lanceas,

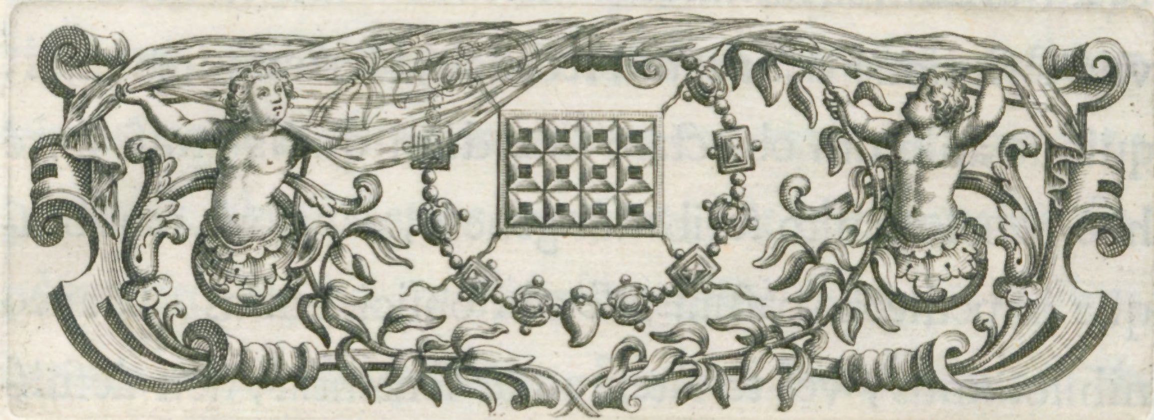
tela,

tela, gladios, bipennes, romphæas, hastarum cuspides; quà falces, arietes, bellica omnis generis tormenta, numero, magnitudine varia, atque admiranda; quà denique tormentarios innumeros globos, ac reliqua missilia; &, vno verbo, quæcumque bellis gerendis, propugnandis, expugnandisue Arcibus, & Vrbibus adhiberi consueuerunt.

Atque hæc quidem sunt, quæ de Cortonensis Petri Picturis pauca potui, ab vnica tantum breuique inspectione, in abeuntem iam reducere memoriam, tibique inspicienda proferre. Sed, ò factum malè! pacis peramantem, qui inter libros perpetuò versaris, forensia vt certamina dirimas, en inter arma, bellorumq; instrumenta, præceps atque incogitans te mea deserit oratio. Profectò ipse hìc tua causa perturbarer, nisi planè te Perusinum, hoc est, Martis asseclam, Mineruamq; armatam sectantem, recordarer; tuumq; germanum Fratrem Antonium Mariam, Militum Ducem, fortiter, feliciterque in hostes arma ferentem, bellaque gerentem: quamobrem hæc, tanquam illius trophęa, intuearis velim. Verùm dum in Vulcanio hoc armamentario inspectando adsciſces tibi socium Cantagallinam nostrum, ille, quòd nuper ex Germania redierit, vbi incendia bellorum, heu, ardent æterna, fulgurantes

acies, bellicumque ſtrepitum mirari aſſuetus, ab eo fortaſſe ſpectaculo non abhorrebit. At ſeriò, & extra iocum; his me verbis ſignificaſſe tibi reputabis, vt hanc narratiunculam communem habeas cum eruditiſsimo Viro; in qua quicquid horridi, ac moleſti vterq; veſtrum legens offenderit, ſtudio condonetis rogo, quo abundè teneor, veſtris deſiderijs omni conatu obſequendi.

A D

FEDERICVM CAVACEPPIVM.

ON veſtiunt rurales parietes depictæ floribus, frugibusq; tabulæ; non pigmentis mentita nemora, non penicillo corriuata flumina: varijs huiuſmodi picturis Natura ipſa, tanquam in tabula, pingit humum. Non eſt tibi, Vir prudentiſsime, ætatem ruri degenti, fictitijs hiſce gaudere coloribus: tua enim Coloniola Villa, ſub amœniſſimo Cælo, potens vbere glebæ eſt; atque hìc Floræ tota familia, Pomonæq; ſoboles colunt tuos hortos, eorumque flexuoſa ambulacra Syluani progenies obumbrat. Ruricolarum nobilium oculos reficiunt potiùs, ac recreant depicta Aedificia, Heroum ſimulacra: quid igitur mirum, ſi tam iucundè exceperis ad te delatas Aedium Barberinarùm, & Cortonenſis

 Pictu-

Picturarum narratiunculas nostras ? habes enim in vna scriptione delineata Aedificia, Heroum imagines; quibus animum oblectare interdum queas : nisi fortè hoc planè inculto scribendi genere, vepribus, sentibusque impedieris, passim sese tibi obijcientibus. Maneo nihilominùs, vel te fatente, in sententia, non defuisse tibi aliquam inter legendum iucunditatem, quando iubes me denudare, quicquid, quasi sub cortice, præstantius sub ipsis picturis tegitur. conatus id sanè sum, pro ingenij tenuitate, implere, ea animorum nostrorum coniunctione impellente, quæ ab ipsa pueritia, per omnem fermè ætatem interfuit, & nunc in ipsa senectute firmissimè intercedit. Mitto igitur ad te, inter ipsas tuæ Villæ delicias, veluti quandam ad amplissimos Virtutum hortos introductionem, qua illos per te ipse adire, atque vndique inambulare, flores, fructusque legere, pro arbitrio, & abundè queas. Ecquid autem non vltrò sperem, te, perbreui hac lectione excitatum, quasi longo postliminio, vt apertiùs tibi, quæ legeris, innotescant, Vrbem ipsam reuisurum ? quam olim, per decennium, maxima cum laude, Viri Purpurati Pocillator, coluisti; à quo iterum superiore anno, vt eius Cubiculo præesses, pollicitationibus multis accersitus, tranquillam negotijs procul

ducens

ducens vitam , renuisti id tu quidem constanter ; veritus ne , aucta mirum in modum Familia , antiquæ virtuti noui Aulicorum mores contrarij occurrerent ; prostrata ab adulatione veritate , & circumuento sæpè merito, ingrati , vel inuidi animi fallacijs ; quibus armata æmulatio paratam Domini beneficentiam ab ope ferenda auerteret : verebaris , ne, quem peramantem olim habueras , mox diuitijs oppletum , durum, offenderes, atque inamœnum ; qui , deiectis antiquis æmulis , negligat in Aula veteres ipsos Amicos, vt incuriosus Aulæ videatur : timebas, ne te oporteret ferre priuata Domini beneuolentia tumentem aliquem, pristinæ fortunæ prorsus immemorem ; eiusdemque gratiam argenti pondere libratam , in alios traducentem . Cæterùm, tum temporis isthæc vel laruata, vel longè maiora tibi in oculos perferebat tranquillè viuendi nimius ardor : nunc vbi è viuis excessit, qui te euocabat , non inuitaris à Principe Romam ad seruitutem , sed ad Principum virtutes in augustissimis Aedibus liberè peruidendas.

IAM satis puto narratione altera oculis datum, ; externasque rerum imagines satis lustrauimus : nunc mentis oculos propiùs admouentes , quid intus sub coloribus hisce lateat , seriò reputemus , conuersoque

ordine

ordine, Vulcaniam hanc ipſam Officinam iterum inſpiciamus, cuius arma propè innumera vndequaq; pendentia, VRBANI Pontificis Prouidentiam referunt; qua militem deligendo, Arces extruendo, Flaminiæ Vrbes armis omnibus inſtruendo, exterorum copias abſterruit, atque à noſtris finibus longiùs abſtinuit: cuius rei nos ipſi oculati teſtes eſſe poſſumus; qui, ſuperioribus annis, ijs in locis, ac Romæ præſertim, & Bononiæ, cùm eſſemus apud Excellentiſsimum Principem Carolum Barberinum, permulta Peditum millia, compluresſque Equitum alas validiſsimè armatas vidimus. Et potiſsimùm in ijs referri putandum eſt Vaticanum nobile Armamentarium, in quo non tam omnis generis diſpoſita vndique arma, quàm armatum, atque optimè inſtructum exercitum videre mihi videor. Peruetuſtum autem Bifrontis Templum, cuius æneis portis firmiſsimè obſtructis bellicus Furor excluditur, Aeliam Arcem VRBANI conſilio munitiorem redditam, & Ferrarienſem pariter, armis, & milite firmatam commonſtrare crediderim; in primis verò Vrbanam illam omnium munitiſsimam, quæ maximas quantumuis hoſtium vires vna eludere, atq; elidere poſſit. Hanc in Bononienſis Agri finibus, iuxta regiam, Romanamque viam, labentia hinc atque hinc gemina

Flu-

Flumina, Scultenna, & Lauinius, intercludunt; alterum duplici prẹlio, Octauianum inter, & Antonium, insigne; quamobrem, ex Pansæ ibi Consulis cæde, proximo Oppido Pansano nomen inditum; alterum, partito illic inter ipsos Triumuiros Orbis terrarum dominatu, atq; imperio, clarum. Quadratam porrò Arcem, ita iubente Pontifice, exẹdificatam nemo planè mirabitur, qui à cẹlesti illa Vrbe exemplum desumptum esse non cognoscat: singulos eius angulos valida muniunt propugnacula: mœnia, congestis tenacibus glebis extructa, lateribus, & calce vestiuntur: quatuor item propugnacula, ingenti fossa, & perenni aquarum copia ab Arce disiuncta, media eius mœnia circumstant, & ex gremio aquarum, veluti insulæ, eminent: fossæ verò ripam, ad mœnium pedes, extrorsum loricẹ leuiter decliues circumueniunt: trans fossam ingens agger circumducitur; cuius anguli, intrinsecus, atque extrinsecus breuioribus propugnaculis, & curuatis, cornutisque munitionibus præcincti, singulos Arcis angulos respiciunt. Altera deinde fossa totum opus circumdatur; cuius aquæ in proximum Flumen defluunt. Arx ipsa, & Propugnacula armis, & machinis omnibus, ducentis prætereà, & vltra, bellicis tormentis instructa, prẹsidiarios milites habet Peditum cohortes sex, alas Equitum duas; alternis excubijs sibi inuicem

Dion. Hist. lib. 46. Appian. bell. Ciuil. lib. 3.

Appian. lib. 4.

uicem ſuccedentes. Sublicius Pons aditum in Arcem præbet : in eaque primùm occurrunt Militum excubiæ, & cuſtodiæ, deinde ſtationes, & Caſtra in octo partes diuiſa: hęc quadratam aream relinquunt, in qua militares diſciplinæ exiguntur, milites recenſentur, & ſtipendia à Diribitoribus perſoluuntur. Hinc ad mœnia, & propugnacula octo pariter ſeſe aperiunt viæ. Caſtra à tergo habent horrea, & frumentarias molas, annonarias tabernas, olearias, ſalſamentarias, & Noſocomium nitidiſſimum: extremum verò locum occupant ampliſſima Armamentaria, bellicis machinis, armiſque omnis generis referta: ſeorſum autem ab Aedificijs conſtructæ ſunt vndique cellæ, plumbeis laminis tectæ, quibus nitrati, ac ſulphurei pulueris vis magna reconditur. Fons denique perennes aquas largiter quacumque diffundit. Huius Arcis ſubſidio, & robori, adiuncta nos pridem aſpeximus, id temporis ratione poſtulante, Peditum octodecim plus millia, Equitum bis mille; quibus imperabat Excellentiſſimus Princeps Carolus Barberinus. Quæ omnia, & præcipuè diſpoſitum vndique lectiſſimum militem, Cęſarij Ductor exercitus Collaltus, qui ad Eminentiſsimum Principem Antonium Barberinum Cardinalem, Legatum, Bononiam venerat, vt vidit, meritò

admi-

admiratus eſt. Verùm hanc ipſam mei Principis Legationem quàm aptè exprimit Puella, abeunti ſimilis, Argenteam clauem à ſuprema illa Poteſtate accipiens! eam porrò in oblatum à Prudentia ſpeculum ſeriò reſpicientem, nil aliud referre crediderim, quàm eiuſdem Legati ſingularem virtutem, quæ ad præclara Patrui exempla, veluti ad ſpeculum lucidiſſimum, ſeſe componit, atque ornat: hinc fit, vt proxima huic Famam, quas ille, in eadem Legatione, ſingulares animi dotes oſtendit, duplici tuba decantet; in re militari adminiſtranda ſummam peritiam; in conciliandis Regum, & Principum animis eximiæ prudentiæ adiunctam eloquentiam; in laboribus, & periculis ſubeundis conſtantiam, & fortitudinem; in ferendis legibus ſapientiam; in ſubleuanda populorum inopiam liberalitatem; effuſam in omnes munificentiam; denique erga Carolum, Parentem optimum, incredibilem pietatem, qua & viuentem, & morientem miris modis proſecutus eſt. Sed chariſſimi mihi Principis iacturam recolenti ne erumpant lacrymæ, in Pallada illam oculos, animumq; transfero. Hanc profectò adultam Virginem, Sapientiæ Præſidem, Iouis è cerebro natam Veteres finxere, quæ ad Gigantes debellandos è mortalibus aliquem, Herculem nimirum, ſibi ſocium

 aſſu-

assumendum duxerit. Sed næ illi, quam è sacris fontibus puram veritatem hauserant, nugis, atque inanibus fabulis temerè fœdarunt; quos enim ex Dei Filijs, videlicet Sethianis, qui sibi Hominum Filias, nimirum Cainitas, adiunxerant, genitos; aliosque, quos immane illud Babel ędificium frustra attollere ausos, didicerant; hos Cæli, & Terræ Filios, Aegyptium Typhonem secutos, congestis montibus Cælum oppugnasse finxerunt,

Genes. cap. 6.

Genes. cap. 11.

Et magnum bello sollicitasse Iouem.

Ouid. Fast. lib. 5.

Præterea nos, quibus, diuino beneficio, Fidei lumen affulsit, Dei Verbum, Aeternique Patris Sapientiam, Hominem sibi verè assumpsisse, & Sathanam in Cęlum conscendere frustra conantem, deiecisse, nullo figmento cognoscimus. Quamobrem sub hac Imagine Sapientiam VRBANI Pontificis, Diuinę proximam, veneramur, quę ab ipsomet Dei Verbo olim Petro communicata, in Hęrede non deficit. Hanc verò Herculem Auerruncum sibi socium assumpsisse quis nesciat, Antonium, inquam, Cardinalem, germanum Fratrem, teterrima criminum Monstra, Ecclesiasticæ disciplinę claua, longiùs arcentem? Quem vt expressiùs, pietatis robore munitum, non mente minùs, quàm oculis contempleris, eius impressam Effigiem, vnà cum alijs nostrorum Principum, de quibus infra tecum sermo erit, ob id ipsum, ad te mitto.

Isai. cap. 14.

Sed

Sed iam ex Diuina illa ad humanam Sapientiam deflectamus; neque enim aliud præclaram Virginem, altera manu ignitabulum, apertum volumen altera sustinentem, referre crediderim, quàm insitam ab adolescentia Pontificis animo Philosophiæ, cæterarumque Disciplinarum cupiditatem; has enim singulas, summa contentione, ac studio conquisitas, ita calluit, ita excoluit, vt planè omnes intellexerint, non tam humanis ipsum viribus, atque ingenio, quàm diui-

no prorſus auxilio orbem illum Doctrinarum omnium comparaſſe, quam cum Gręcis Encyclopædiam vocamus: id quod adiunctus Virgini alatus Comes admonet, qui, & laborantem clypeo protegit, & perſeueranti lauream immortalem pollicetur. Ecquid autem humana nobis Sapientia proſit, niſi, à Pietate initium ducens, ad Pietatem feratur? corruet profectò ædificium, quod humanis tantùm viribus extructum, Dei timore non nititur: quamobrem iure optimo ſa-

pienti huic Virgini ſociam ſe Pietas addit; vt intelligamus, omne Pontificis ſtudium, omnemq; laborem, ex hoc vno veluti fonte defluxiſſe, atque vnum hunc ſcopum aſpexiſſe, Chriſtianam Pietatem. Sed quàm aptè hoc loco ſacrum Tripodem, Sapientiæ ſymbolum, Cortonenſis Apelles ingenioſus expreſſit! quem verè è Piſcatorum manibus ad ſapientiſſimos Viros, atque inter eos denique ad VRBANVM delatum videmus. Cum Venere Palladem nihil prorſus habere commune, paſſim fabulæ loquuntur, & captus oculis Tireſias monet: eapropter adhærere Virgini comes altera Caſtitas, ſuo quodam iure, cernitur; quæ impudiciſſimam Fæminam lectulo molliter cubantem, graui ſupercilio terret, atque hinc Cæleſtem, illinc Terreſtrem, eundemq; honeſtum Amorem in impudicos hoſtes impellit; nec alijs armis illos inſtruit, quàm, quibus olim Barberinam, Aſtreæ, an Apollinis? Apem pugnaſſe cognouimus,

Dum documenta Probi tradit Franciſcus Amoris. *In Tit. Docum. Amor. Franciſc. Barberin.*

Illi verò blandientes Fæminę Infantuli, pugnæq; ignari Amores, caſtis tamen oculis reformidantes, eas exprimunt cupidines, quibus innoxius interdum oblectatur animus; quæ, vbi tantiſper molli delectatione fouentur, ſtatim erumpunt adultæ, atque animi primò

candorem turpiter inquinant, mox vitæ integritatem, funditùs euertunt. In Sileno, delicijs, & luxu distento, crebrisque compotationibus indulgente, cui proximus Bacchus, tanquam alumnus, affingitur, ad omnem ingluuiem inter Męnades enutritus; adumbratam existimauerim intemperantis Viri desidiam, quem & heluonem, & vinosum, Satyrorum, hoc est, bestiarum ingenium induere compertum est; &, si qui eiusmodi gurgitibus educandi tradantur, nequissimos eorumdem mores prorsus combibere, ab ipso Sapientiæ amore quàm maximè alienos. Haud ita procul christallinas aquas videmus, quas Veneris Auis circumuolat, atque improbæ Mulierculæ circumstant: ijs publicum balneorum vsum, Christianæ pudicitię haud consentaneum, notari putauerim. Verùm impudicum hunc, & voluptarium gregem relinquamus; dum formosissimas Virgines, & virtutem spirantes intuemur; quarum prior, aspectu decora, antiquos humero fasces gerens, spectabilem Francisci Cardinalis Barberini Iustitiam refert; cui totius Christiani Orbis administratio ab VRBANO Pontifice concredita est.

Virtus

Virtus hæc, cęteris omnibus ſublimior, iure ſuo principatum ſibi vendicat, quæ, vt Philoſophus inquit, Virtutum omnium pręſtantiſsima eſt; nec Heſperus, nec Lucifer tanta homines admiratione afficit. Hæc lynceis oculis vitia, virtutesq; diſcernit, &, iuſta lance, bonis pręmia, improbis pœnas rependit. Huius plenum roboris pectus, ſummam Cardinalis eiuſdem conſtantiam oſtendit; pes nudus, ſynceras illius animi affectiones, atque expeditam in tot Legationibus obeundis celeritatem;

Ariſt. 4. Ethic. cap. 1.

exten-

extensis digitis dextera, munificentiam singularem; totius oris grauitas simul,& comitas, adiunctam maiestati humanitatem: Virgæ, arctissimis loris adstrictæ, huius Principis propriam clementiam, atq; in supplicijs sumendis laudabilem tarditatem. Gaude nunc Gallia, feracissima omnium tellus; &, quos olim protulisti betulleos fasces, eosdemque, ex impiorum manibus non semel ereptos, Romanæ Ecclesiæ reddidisti, Barberinæ nunc Iustitiæ humero sustineri feliciter gratulare.

Plin. lib. 16. cap. 18.

En ex-

En expreſſam Antonij Barberini Cardinalis, ac Romanæ Eccleſiæ Camerarij, munificentiam in proxima Virgine, pleno Amaltheæ cornu, rerum omnium copiam, & abundantiam referente; qua ſcilicet is non quidem paucis aliquot ad neceſſitatem, ſed vniuerſo propè Orbi ad voluntatem, atque adeò ad ſatietatem ſuccurrit. Hæc ipſa verò copia indicata, & expreſſa pomis, floribuſque, opportuna beneficia oſtendit, quæ, vt minùs ætatem ferunt, ita maturiùs exhibita, gra-

tiſſima ſunt; quæque, ſi verborum lenitate, vultuq; hilaritate, quaſi florentibus folijs, ornantur, mirum quantum iucundiora fiunt accipientibus: atque huiuſmodi planè ſunt largitiones, quæ ab eodem Principe noſtro ſæpè in ſuos congeruntur beneficiarios. Proximum Virgini Aedificium Vrbana ampliſsima Horrea, Camerarię poteſtati ſubiecta, nuperrima exædificatione, veteribus adiuncta, demonſtrat.

Denique Heroum, atque Heroinarum agmen hoc totum validus Hercules claudit; Principem Thaddæum Barberinum, Vrbis Pręfectum ob oculos ponens; cui scilicet ferrea claua, & militare imperium ab VRBANO Pontifice credita sunt; vt si quæ rapaces Volucres, aut nefariæ Hydrę Ecclesiasticam Ditionem, & diuturnam quietem temerè turbare auderent, irati Herculis dexteram experirentur. Sensit, superioribus annis, Ferrariæ, eius, non dexteræ, sed oculorum seueros ictus,

exitiosum bellicæ disciplinæ Monstrum, Defectio Militum; qua ille statim compressa, auctoritate solùm armatus, ad præsidiaria munera redire seditiosum militem compulit. Placidissimus interim Princeps, in hac, qua fruimur, tranquillitate temporum, pacis ornamenta colit, atque alit, omnique studio, vel officijs, vel beneficijs, subiectorum, exterorumque animos vincire contendit. Quibus autem magnificentiæ argumentis, quàm decoro obsequio, præteritis pariter an-

nis,

nis (vt magna referam) per Ecclesiasticas Prouincias Serenissimam Reginam Mariam Austriacam, inuictissimo Ferdinando, Romanorum, & Pannoniæ Regi, qui nunc Imperator felicissimè, ac fortissimè regnat, desponsam, ad augustissimas nuptias proficiscentem, obuiam is profectus excepit! Quàm perinde honorificè, ac planè regiè ab ipsa Regina, longa Hispanorum Regum, ac Cæsarum potentissima serie conspicua, habitus ipse est! dum enim Reginam inuiseret, vix primo alloquio, perhumaniter ipsa consurgens, nudatum caput operire illum, ac considere instanter voluit. Idem mox, eo in itinere, apud Anconitanum Neptunum, rapidissimas flammas extinguens, nouum veluti Vulcani flammiuomum Filium, iam regalis Hospitij tecta inuadentem, miro ardore, oppressit; inde, ex ipsa restinctione, Procerum, qui aderant, Matronarumque animos maxima erga se beneuolentia incendit. Adfuit Principi, tanquam alter Theseus, Archiepiscopus Amasiensis, Faustus Polus, idemque Apostolico Palatio magnus Præfectus, missus à Summo Pontifice Nuncius, qui eius nomine per vniuersam Ditionem munificentissimo cultu, atque hospitio Reginam acciperet: quo quidem in munere obeundo, seruata vbique Ecclesiastica dignitate, apud Sacras præsertim Lauretanas Aedes,

des, ſimul & magnificentia prorſus regia, comitate, vrbanitate, quam perpetuò ex Vrbanitatis ipſo fonte haurit; tam pulchrè ſe geſſit, vt omnium animis ſibi deuinctis, cumulata hinc etiam beneuolentia erga ipſum Principem, Reginæ, totiuſque comitatus gratia clarus, ad Pontificem rediens, publico præconio ab omnibus laudaretur in primis.

Reliquum eſt, vt, qui ſigniferum hunc Orbem luſtrauimus, in mediam Cæli partem aciem intendamus, & Diuinam illam Prouidentiam, ſuamet luce circumfuſam, intueamur. Hæc in ſuæ ſimplicitatis arce compoſita, multiplicem rebus gerendis modum ſtatuit, & cuncta pariter, quamuis diuerſa, quamuis infinita, complectitur:

Boëtius lib. 3.

Proterit hæc pedibus Parcas, hæc Tempus ab Aeuo
Ire iubet, ſtabiliſque manens, dat cuncta moueri.

Circumſtant Virgines lectiſsimæ, Iuſtitia, Pietas, Aeternitas, Sapientia, Potentia, Veritas, Pulchritudo, Pudicitia; atque ex eius ore, nutuque pendent: verùm tot illam lumina, tantusq; ſplendor obuoluit, vt planè mortalium oculos, menteſq; perſtringat: quamobrem ſatis conſultò aureas Apes proximè adiectas crediderim, quæ non tam Pontificis gentilitium Inſigne, quàm occultam, atque inexplicabilem Dei Prouidentiam,

hu-

humano aſpectui vtcumque ſubijcerent. Apis, ſi ad corpus ſpectes, minimi profectò momenti Animalculum videbitur; ſin autem naturam, moreſque conſideres, magnis illam quibusq; Animantibus longè pręſtare cognoſces; quæ, quò infirmior externis viribus, & robore, eò validior videtur; adumbrato quodam vigore Sapientiæ, atque ingenito, vt ita dicam, amore Virtutis: vt de hac maximè dictum putem, nunquam alibi Naturam, quàm in minimis, totam eſſe. Huius benè conſtituta, optimè adminiſtrata Reſpublica, quantorum Virorum in ſui admirationem traxit ingenia! Vnus ille Solenſis Ariſtomachus duodeſexaginta annos in Apum contemplatione conſumpſit: quibus, plurimorum ſententia, inter cętera Inſecta, meritò principatus, & præcipua admiratio debetur, ſolis, ex eo genere, Hominum cauſa genitis. Verùm hęc omnia cum alijs quoque Animantibus Apes habent fortaſſe communia; quorum ſcilicet admirabile opificium ſummi Artificis ſapientiam, virtutemque commendat: Illud verò earum proprium eſt, vt ſuis ipſæ moribus Diuinam nobis Prouidentiam ad viuum exprimant: ſiquidem Apes, quò ingenio ſolertiores, eò ſecretiores in ſuis operibus ſunt; adeò vt, cùm perfectam, expletamque omnibus ſuis numeris, & partibus

Plin. lib. 11. c. 9.

bus ſibi Regiam ædificent, nullis eam tamen feneſtris exornent; ſed, obſtructo vndequaque ceris ædificio, anguſtiſſimum ſibi aditum relinquant, nec alteri cuipiam penetrabilem. Quid, quòd ea morum quodammodò ſuauitate, & manſuetudine præditæ ſunt, vt non alium ſibi Regem eligant, quàm, qui aculeo ad vindicandum non vtatur? num quicquam in hac rerum natura videmus, quod expreſſiùs referat ſecretiſsimam illam Dei Prouidentiam, quæ cuncta fortiter, ſuauiterq; diſponit? Quamobrem hoc ipſum Inſigne non tam à Maioribus, quàm è Cælo VRBANVM accepiſſe crediderim; quippe qui Diuinæ Prouidentiæ Interpres, atque Arbiter olim deſtinabatur: nec mirum, laureo ſerto illius Apes includi, qui Catholicæ Eccleſiæ gubernacula tenet, quam nulla vnquam fulmina, nullæque procellæ, vel ſi ab inferis excitentur, concutere poterunt: An verò læuum quid patiatur, quem lapſæ è Cælo Virtutes, & diuini Satellites cuſtodiunt? Alatum Puerum, lauream manibus geſtantem, Pontificiæ Poëſeos præmia demonſtrare exiſtimauerim, qua ille Nazianzenos, Paulinos, Damaſos, cęteroſque ſanctiſsimos, & doctiſsimos Viros ęmulatus, mirum quantum in quolibet eius genere floruerit. Meritò igitur Cęli Claues tanto Viro Religio de-

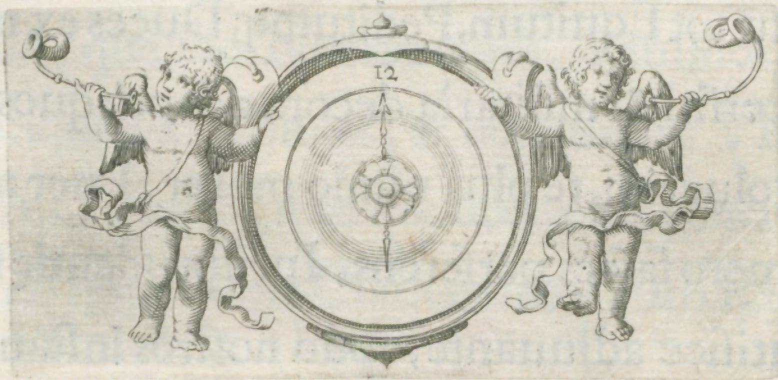
fert,

fert;atq; hinc Regina Vrbium Roma triplex Diadema, hinc sideream Coronam Immortalitas, offerunt. Numismata, veteribus historijs expressa, morales Principis Virtutes referentia, iam satis superque initio spectauimus. Equidem, si alteram eorum faciem aspicere liceret, adamussim videres quæcumque Pontifex fortiter gessit, quà cunctando, quà impudentes absterrendo, quà innoxios vindicando; videres animi moderationem incredibilem, qua honores, & dignitates adeò non affectauit, vt delatum legitimè olim Ecclesię Principatum recipere noluerit, nisi, initis iterum suffragijs; ne vel minima dissensio adesset: sexcenta insuper huiusmodi facinora videres, quæ hìc arduum esset enarrare. Intereà, dum scribendi, & spectandi finem facio, illuc reuocare me sentio, vbi, ad Iustitię pedes, rostro, atq; vnguibus armatus Gryphus emicat, nimirum antiquum Augustę nostrę Perusię Insigne; huic enim proximus Puer ferrum stringit, & vibrat, quo scilicet nos ipsos, nostrosq; Posteros moneat, quantum VRBANI Pontificis beneficentię debeamus, cuius nutu tot Equitum, Peditumq; Duces ex nostris Ciuibus accersiti, & militaria decora adepti: quos ego si recensere voluerim, te plus nimio morer. Puer alter, antiquos humero fasces perferens, Iurisprudentię studia, eodem Pontifice adiuuante, apud nostros instaurata significat.

ficat.

ficat. At me longiùs, quàm par erat, loquendi tecum auidus amor traxit; & immortalibus Principum nostrorum meritis impari nimiùm, atque inepta dictione obstrepere, præter consilium, non dubitaui. Tu illa quidem, suo lumine clarissima, re magis, quàm aliena commendatione reputabis, ac suspicies: & audaciæ interim meæ, quæ tua est humanitas, libenter ignosces.

AD

Romæ
Andreas Sacchi Romanus Inuentor Michael Natalis Leodius Fecit

12

A D

ALEXANDRVM DE ODDIS.

PAREO, Iuuenis Nobilisſime, &c, quam tibi nuper, in Galliam profectūro, raptim legendam Barberinarum Aedium Deſcriptionem obtuli, hanc modò per otium commodiùs recognoſcendam ad te mitto; adiecto etiam auctario, altera ſcilicet ſcriptiuncula, qua Andreæ Sacchij nobilisſimum Opus, vtcumque eniſus ſum exprimere: in quo quidem tantum ingenij, tantum artis elucet, vt illud intuitus olim Cęſareus Orator, atque intentis oculis contemplatus, exclamauerit, O'vtinam Cęſarem Dictatorem illum imitari liceret, qui Timomachi tabulam octoginta talentis redemit! quod cùm Eminentisſimus Princeps noſter intellexiſſet, quę ipſius eſt humanitas, & munificentia ſingularis, eiuſdem Picturę *Plin. Hiſt. lib.35.cap. 11.*

 exem-

exemplum ab ipſomet Sacchio exprimendum, & ad Oratorem ſtatim deferendum curauit: quo nihil vnquam gratius ſe accepiſſe Vir Ampliſſimus teſtatus eſt. Nec verò, mea ſcriptione, recentem, ac primam Sacchij notitiam iſtuc acceſſuram crediderim; cuius Tabulæ, ſuperioribus annis, in Galliam deportatæ, magnum illi honorem, & laudem apud omnes conciliarunt: dignum ſanè munus, quod à Principe noſtro, Regis Chriſtianiſſimi oculis ſubijciendum, ad Eminentiſſimum, & Sapientiſsimum Principem Cardinalem Richelium, maximum illud Regni Gallici ornamentum, deferretur. At ò vtinam, (exclamare libet etiam mihi) Attalus eſſem, & centum talentis huius operis exemplum ab Auctore alterum emerem, & ad te mitterem! Tu verò, quod tuum eſt in rebus omnibus acutum, & perſpicax ingenium, multa in ipſis vmbris, non ſolùm picturæ, ſed latentis virtutis lumina videbis; & tibi ipſi, hac lectione, nouo fortaſsis virtutis amore aucto, gratulaberis, incolumem te ad celeberrimum Gallicanum Orbem iſtum perueniſſe; vbi ſpirantia virtutum exempla facillimè recognoſci poſſunt; nec bellica virtus, quam in primis amplexari auidè percupis, vſquam gentium magis expleta, magisq; cumulata ſuſpicitur. At,

O præ-

O' præstans animi Iuuenis, quantùm ipse feroci Virg. Aeneid. lib. 12.

Virtute exuperas,

tantò impensiùs beneuolentiam Amplissimi Præsulis Mazzarini, ad quam & Martinozzius, Domui nostræ magnus Præfectus te insinuauit, summo studio, atque obseruantia excole; facillimè enim eius animi celsitudo, & gratia, quæ illi est maxima cum Rege, & Cardinali Richelio, ante reditum, quem proximum, & felicissimum Gallicum Cælum appromittit, Aulaque nostra optatissimum expectat, spatiosum aperient tibi ad percurrendum militaris gloriæ campum. Nos verò, quemadmodum Domi tuæ Iulios, Legum oracula in Romano foro peritissimè respondentes, & Cæsares simul, quando ius sit in armis, adesse videmus; ita Alexandros breui non defuturos speramus.

Quoniam verò pulcherrimum Aulæ magnæ fornicem satis aspeximus, operæ pretium erit, interiorem Domum penetrare, vt, quod diximus, elaboratissimum Sacchij Opus contemplemur. Igitur, in ea Aedium parte, quæ ad Septentrionem spectat, patet adeuntibus nobile Cubiculum, quò se tunc maximè Princeps recipit, cùm ad se introëuntes excipit, auditque: explicat sese, ad intimam Cubiculi coronam, aurea zona, ca-

tagra-

tagraphis depicta, nempe obliquis, & variè efformatis vultibus, quos, admirabili quadam diuersitate, & inordinato quodam ordine, videas respicientes, suspicientes, despicientes. Hac porrò aurea zona, sublime Auctoris ingenium eo artificio Cæli molem includit, vt suis motibus volui, atque reuolui spectantium oculis videatur. Medium Cæli spatium, Regio in solio, seù potiùs in Curuli aurea, sedet Virgo pulcherrima, pretioso diademate coronata, glastina veste, & nitido velo amicta; in huius sinu Sol emicat, & purissimæ lucis radios vndecumque diffundit: sinistra speculum adamantinum, dextera oculatam sustinet virgam; vt, primo ipso aspectu, Diuinam hanc esse Sapientiam, intuentium quisque intelligat. Eam Puellæ vndecim circumstant, eiusdem atque ipsa pariter ætatis, & ordinis; quæ quidem, quasi lucidissima sereno Cælo Sidera, collucent, atque omnis planè luminis defectus nesciæ, noctu iuxta, atque interdiu,

Ouid. Metam. lib.2. *Clara repercusso reddunt sua lumina Phœbo.*

Ad Sapientiæ pedes sedet Virgo, pallenti vultu, atque ad modestiam, humilitatemque composito; ianthina corpus obtegit tunica, velo caput ohnubit; altera manu Crucem sustinet, altera Aram tenet, & Sanctitatem, ore, atque habitu corporis præfert. Hæc autem

in pro-

in proximam ſibi Virginem defixos oculos tenet ; quæ compto crine decora, candidulo amictu, & pallio fulgineo inuoluta, puriſſimum, ac ſuauiſſimum odorem expirare videtur; tum niueum Cycnum in ſinu fouens, intimum animi candorem exprimit, monetq; quàm felix tandem, dulcisq; exitus eos maneat, qui ſanctitatem, puritatemq; toto pectore coluere. Infra hanc ſedet altera, compoſitoque capillo, polymita nitet veſte; atque inflexa dextera ſuum ipſa ſuſtinens mentum, in ſublimem Solem aciem intendit oculorum: propter hanc Aquila excubat, fuſca pluma, nigrisq; pennis, quæ ardentibus oculis, Perſpicacitatem, quaſi Dominam, eandem deſignat. Proxima huic Virgo aſſidet, fronte nitidiſſima, aureo crine, ridenti ore, ſcintillantibus oculis ſpectabilis: niueum pectus, ſororianteſque mamillæ, cæterumq; corpus, nullo velamine opertum, ſed aperta omnia, & nuda, niſi quod pudor tegit, veram hanc eſſe Pulchritudinem oſtendunt, puriſſimam illam, & cultus omnis expertem: nihil enim aliud repræſentare crediderim abſciſſam, quam tenet dextera, Berenices Comam, niſi deuictum muliebrem mundum, atq; effuſum Fæminarum luxum penitùs triumphatum. Hæret Diuinæ Sapientiæ lateri, diuino planè vultu, & decore, Puella, quam ſi regio inſidentem ſolio videas,

ipſam

ipſam profectò Sapientiam dixeris ; adeò ſimilis eius eſt effigie , atque omnibus corporis lineamentis : albo theriſtro ſe tegit , praſina ſtola præcingitur , tænia cymatilis ſparſos vndique per collum capillos vincit : hæc porrò trilaterum inſtrumentum manibus complexa , ipſam ſe Deitatem eſſe nobis præſertim demonſtrat , qui & Triadem in Monade , & Monadem in Triade agnoſcimus , ac veneramur. Præbet ſe Virgini comitem Puella robuſtiſsima, aſpectuque decora : lurida palla, ad talos demiſſa, tegitur ; curuatus in orbem, ſiniſtræ inſidet,

Claudian. de laud. Stilic. lib. 2.

Omnia qui placido conſumit numine, Serpens ,
Perpetuumque viret ſquamis , caudamque reducto
Ore vorat , tacito relegens exordia lapſu .

Quamobrem expreſſam ingeniosè Aeternitatis ſpeciem agnoſcimus , quantumuis illa ſit ab humana cognitione omninò ſecreta . Adeſt altera huic propior; non illa quidem alieno , atque inſigni corporis habitu , ſed ſuamet ſpecie , ac ſuo ſplendore ornata ; quamuis enim pannoſam induat veſtem ,incredibile eſt,quantum decoris , quantum ſplendoris effundat ; dum ſimul auream coronam læua ſuſtinet, & nobiliſſimo cuique offert. Quam vides,prono vultu , oculoſque in vtramque libræ lancem rectos intendere, palmatamque togam induere,

duere, haud difficilè eam esse intelliges, quæ

Vltima cælestum, Terras Astræa reliquit. Ouid. Metam. lib. 1.

vt tamen haud despiciat nostrum hoc seculum, sed potiùs, quod olim Vates, idemque Rex Sanctissimus prædixerat, è Cælo benignè prospicere videatur. Quæ verò byssina veste, & flauo crine refulgens, humerum, lacertumque nuda, nodosam sustinet clauam, Fortitudinem haud dubiè refert; & delicato pariter, ac robusto corporis habitu, humanam planè, ac ciuilem hanc esse Virtutem nos admonet, non agrestem non feram: quamobrem eius lateri consultò adiunctam opinor Puellam elegantissimam, quæ, comis adducto supra frontem nodo reuocatis, miniatulam induens tunicam strophioque castas papillas cohibens, ὄργανον manibus complectitur, tangitque tam suauiter chordas, vt ipsam dixeris Harmoniam. Postremum denique obtinet locum Virgo, vultu decoro, atque hilari, thalassina veste induta, aureis sideribus contexta, cærulea vitta frontem redimita; quæ altera manu Spicam tenens, multa prole fœcundam, & aristarum vallo munitam, prono in terram vultu, benignè nos respicit, & fœcunditatem rebus omnibus impertit. Adsunt præterea Pueri, pharetra, & sagittis armati, qui ad nutum Diuinæ Sapientiæ, expediti huc

illuc inter Virgines cursitant. Horum alter alato dorso conspicuus, Leoni insidens, & ferocientem belluam sericis habenis coërcens, totum diem iaculatur, atque igneis telis mortalia corda transfigens, ad amorem Diuinæ Sapientiæ, miris modis, inflammat: alter itidem alatus, pallidulo vultu, aurito Lepore vehitur, atque argenteis telis armatur, quorum cuspis ex glacie segniorum corda transuerberat, & ad ipsam Sapientiam impellit: eosque exemplum habere dixerim affectus gemini, Amoris, Timorisque, quibus variè Homines adacti, mandata implent Diuina. Ipsas verò dias Imagines, veluti splendidissimas personas quodammodò loquentes induxit Sacchius, eo potissimùm consilio, vt Barberinæ Familiæ Posteri, Diuina gubernante Sapientia, ad Rempublicam Christianam administrandam identidem euocandi, mutæ huic loquelæ pareant, seseque accuratè componant ad VRBANI exemplum, cuius Sapientiam, huic Diuinæ proximam agnoscimus; cuius innocentis vitæ candor Sanctitatis huius fulgore coruscat; cuius acies, in remotissimis quibusque rerum momentis prænoscendis, ipsam Aquilæ perspicacitatem vincit; cuius nudum, & apertum pectus, amorem erga omnes ostendens, quantam vel alienarum mentium beneuolentiam sibi conciliet, pudica,

nec

nec terreſtris, Amorum Dea demonſtrat: cuius in Deum Pietas, ad Diuinitatis voluntatem ſeſe conformans, ad eandem colendam allicit omnes: cuius perpetua rebus in omnibus norma, cæleſtis Perpetuitatis ratione, nunquam declinat: cuius Fortitudo, blanda veſte contecta, placidiſſima ſimul, & robuſtiſſima, & delectat, & deterret. Quàm ille feliciter, vrbana Iuſtitia, virtutibus præmia, vitijs pœnas rependat, ab ipſis Libræ lancibus inſpectis docemur: quàm liberaliter ille, ſua ipſius generis claritate permotus, honore, ac dignitate illuſtres cumulet Viros, ipſa Nobilitas, manus, vt ita dicam, coronata, exprimit: quàm affluenter ille bonorum omnium abundantia populorum deſideria compleat, fœcundiſſima illa frumenti Spica præſignat. Ex ipſa verò Harmonia canente, quàm ſuauiter ille canat; &, qui in cælo exaudiuntur, concentus recinat, dum ijs ſtudet Mortalibus Dei amorem euocare, quis hominum non audiat? Quæ corda, Virtutum ardore ſuccenſa, iaculantis Aligeri telis ad Principis venerationem, cultumq; non inflammantur ardentiùs? Quæ denique tepentia, ſi quæ ſunt, pectora alter Aliger timoris ictibus ad eandem venerationem vltrò non concutit? Talibus adeò, tantiſque monitis, ad Chriſtianam Rempublicam rectè, ſanctèque gerendam,

tacitè instruere, mores, artesque eximia hæc exempla tradere videntur.

Age verò, è Cælo demum oculos deflectamus in Terram, quam tanquam latifundium Sacchius finxit; cuius in gremium sacræ Virgines virtutum aureum imbrem iugiter effundunt; ad quod pariter arcum suum intendunt iaculatores Pueri. Hunc globum idem eo artificio expressit, vt quodammodò priorem æquè, ac posteriorem faciem ostendere noscatur. Hoc porrò Terræ spatium si quis despexerit, qui modò oculos in Cælum, & in splendidissimum Diuinæ Sapientiæ vultum defixerat; quàm arctum, quàm angustum existimabit! equidem verum esse fatebitur, quod ab Astronomis apertè demonstratur, omnem illius ambitum, si cum Cæli regione conferatur, puncti obtinere rationem, hoc est, nullam in se partem prorsus habere. At nos Homunculi, qui prono in terram vultu, veluti carentia ratione Animantia, Cælum nunquam respicimus, infima, & humilia hæc, tanquam amplissima, admiramur; & dum ad singulorum aspectum obstupescimus, omnes Mundi plagas pertingendi desiderio vehementer angimur; & si montes, si flumina, si maria sese oculis offerunt, mœremus. Verùm huic curiositatis malo, quàm facilè,

cilè, quàm sæpè nosmetipsi medemur, hanc ab ingeniosissimo Artifice expictam Mundi machinam intuentes! Quanta quanta enim Terra est, quantum Prouinciarum, Vrbium, Montium, & Fluuiorum in se continet, id planè totum in paruum hunc globum collectum, atque contractum inspicimus; & quacumque iter facere libuerit, nec latronum pericula nos detinent, nec viarum aspera, nec montium pręrupta deterrent; non quadrigis, non equo, non pedibus vtendum nobis est; vno intuitu quò arrideat peruenimus; cùm primùm volumus, statim vbique sumus. Hinc fit, vt quà maximè gratum sit, nullo planè negotio, nullaq; interposita mora, iter ingredi valeamus: quamobrem extemplò nobis aderit

Quæque nascentem videt ora Solem,
Quæque ad Hesperias iacet ora metas,
Si qua feruenti subiecta Cancro est,
Si qua Parrhasiæ glacialis Vrsæ.

Senec. Hippol. Act. 1. Chor.

Si quando verò libuerit nostrorum Principum itinera, & vestigia recognoscere; vno temporis momento, è Neroniano Portu soluimus, & per Liburnicos sinus Liguriam aduehimur; mox Braccatæ Galliæ littora emensi, Tholosam venimus; hinc Cabellionem, Auenionem deinde, Lugdunum posteà; ad Regiam denique

Gal-

Gallorum Vrbem appellimus. Ex ea mox digredientes, Tectoſagis relictis, Maſsiliam rectà contendimus, atque haud ſalutarem olim noſtris portum (vulgò Turrem Buccari appellant) declinantes, per Narbonenſe fretum Barcinonem inuehimur; reliquo deniq; viæ ſpatio confecto, ad Regiam Hiſpanorum Aulam feliciter peruenimus. Hæc nimirum littora, has oras, Vrbesq; luſtrauit, ſuperioribus annis, Franciſcus Cardinalis Barberinus, ad Reges ab VRBANO Pontifice Legatus, atq; vnà decorum ſuorum lumine illuſtrauit. Interdum etiam viciniores Prouincias percurrimus, Etruriam, Vmbriam, Aemiliam, Ciſalpinos fines, atq; Eridani amœna littora; quæ ſcilicet loca Eminentiſsimus Princeps noſter, dum pręclariſsima ad vniuerſos fermè Principes Legatione fungeretur, virtutum ſuarum veſtigijs impreſsit. Additam denique ad Metaurum Ditionem, ſub VRBANI Pontificis feliciſsimis auſpicijs, maxima cum animi iucunditate, ſpectamus; eundemque Principem noſtrum, in fidem, poteſtatemq; populos accipientem, benignitate, liberalitate, alijſque virtutibus omnium animos redimentem, conſpicimus. At quoniam, Pictoris beneficio, qua facilitate Orbem propè vniuerſum, vno oculorum ictu, obimus, eadem pariter è Terra in Cælum aſcendimus; illuc quæſo,

vnde

vnde modò discesserat, noster reuertatur aspectus. Et quoniam haud potis sum, tibi ostendere, quod superioribus annis nostris oculis vidimus, nimirum in hoc Cælo triplicem Solem; hìc saltem, dum scribendi finem facio, breui oratione aperiam. Accesserat ad has Aedes VRBANVS Pontifex, cui opportunè in hoc ipso Cubiculo apposita mensa, incidit tum ex inopinato lectio de Diuina Sapientia: quamobrem admirari Proceres, quique aderant cæteri, &, arcano quodam Numinis consilio, præclarè factum, quisque submurmurare: vt tum demum Diuinam Sapientiam, sibi nunquam visam, nisi tenebris, aut certè velo aliquo obductam, apertè intueri, ac, veluti reducto sipario, contemplari cuique liceret; scilicet in Sacris Paginis Diuinam illam, & planè Archetypam, in VRBANO Protypam, in Pictura Ectypam. Quantum verò inde lucis, quantum splendoris, tum Aedibus, tum ijs omnibus accessit, qui summo Principi adstabant! Profectò, quemadmodum parietes ipsi gestire videbantur, & sibimet tantum honorem gratulari; ita nos, confidentes præ lætitia, quasi in ipsam Diuinam Sapientiam rapti, nihil obscuri, nihil impenetrabilis existimabamus in posterum posse nobis occurrere: quæque animo sanctissima venerabamur oracula, legebamus tum

aperte,

aperte, in dictis VRBANI, factisque explicata, atque inconcusse firmata; in ijsque ipsam Principum nostrorum tam accuratam solertiam, tam mirificam agnoscebamus, cùm illi sapienter adeò, ac feliciter cuncta Pontificis imperia peragerent: eorum enim mentes tantã perpetuò luce perfusas, quanta tunc nos iucundissimè fruebamur, aberrare nullo pacto posse pro certo reputabamus. Optarem sanè, in hoc te incidisse spectaculum; equidem illud, inter plurima, seriò didicisses, Ad res omnes dignè perficiendas, ac primo loco ad bellicas artes cum gloria pertractandas, Sapientiam, cuius initium timor Domini est, omni studio esse adhibendam: etenim, *Habebo per hanc* (inquit Sapiens) *immortalitatem*, & *in multitudine videbor bonus, & in bello fortis.*

Sapient. cap. 8.

AD

13

AD PATREM

D. PLACIDVM VIBIVM,

CAMALDVLENSEM EREMITAM.

VI modò recurrunt Autumnales dies, adeò me tuæ consuetudinis desiderio afficiunt, vt nihil mihi longius sit, quàm vt te videam; vberrima enim vindemia, quam, superiore Autumno, ex alloquijs tuis collegeram, in memoriam redacta, ac veluti reducta ad torcular, sitim non extinguit, sed accendit. Iuuat me nunc felicissimas istas Engaddi vineas animo saltem reuisere, vbi nusquam labruscæ, aut spinæ sese offerunt, sed vbique balsamum odorem diuinum spirat, & Botrus ille Cypri pendet, atq; emicat; vestrum, ego inquam, Montem, cuius Incolæ meritò *Coronati possident palmam*,

N   & Da-

Psalm. 64. & Dauidicum illud concinunt, *Benedices coronæ anni benignitatis tuæ*; cuius culmen, Cælo proximum, ima terrarum fastidientibus, in magnam planitiem expanditur; cuius vmbrosi luci peregrinantibus ad sidera lucem ferunt; vbi semitæ, vel tonsili myrto, vel densa cupresso, virentiue lauro marginatæ, ad beatitudinis metam iter facientes, amœno aspectu, recreant; vbi cælestes auræ, placidissimo afflatu, & frigoris, & caloris modum temperant; & si quando canas niues afferunt, candidis Incolarum mentibus certare videntur. Hìc annosa Abies, mortisque memoriam excitans Cupressus, non otiosæ vigent, virentque, sed sua proceritate Scalam illam, ab Anachoresiarcha vestro visam, repræsentant, per quam scilicet Monticolæ, & Cælicolæ ascendunt, & descendunt. Quid memorem sparsas vbique miro ordine Aediculas, in quas, diurno, nocturnoq; labore fessi, sacri Montis Ciues se recipiunt? ad easque, suo quisq; sarculo hortulum colere gaudet, suaque manu partis, paratisq; cibis, tenuem instruit mensam, quæ necessitati faciat satis, non delicias ministret. Hunc Montem, hanc Syluam non circuit Stygius Leo; nullas hìc Feras, ne paruulas quidem Vulpeculas latibula contegunt; omnia tuta, tranquilla sunt omnia. In hoc igitur terrarum Paradiso, qua me comitate, qua

bene-

beneuolentia excepisti ! quo me genere sermonum recreabas, qui vtiles, imò salutares mihi in omne æuum essent ! Hærent animo pręclara monita, quibus leuiora Aulæ peccata suauiter perstringebas ; neque enim grauiora illa ignorabas abesse procul ab optimi Principis Domo, de qua meritò Carmen illud vsurpari posit,

Domus hac nec purior vlla est, Horat. Satyr. lib. 1. Satyr. 9.

Nec magis his aliena malis. nil mi officit vnquam

Ditior hic, aut est quia doctior : est locus vni-

Cuique suus.

Tu verò me ad æternos illos Cælestis Aulæ honores inuitabas; reliqua omnia inania esse, & fluxa apertissimè demonstrabas : quamobrem ego iam ab omni spe humanarum rerum me abripueram, &, pręter vnum Cælum, cœnum omnia arbitrabar. Mons ille Tetius, qui nobis in prospectu erat, cuius possesio, summa Principis beneficentia, ad me, Cognominis huius postremum, redierat, elata quamuis fronte se nubibus inserat, euanuerat repentè, & planè defluxerat. Fundus vber auitus, qui ad ipsius Montis radices lento gradu insurgit, & latè sedet, molliterque deinde declinat ad Tiberis vndas, longo ambitu spatiosos campos intersecantes, eosque, Cereris, & Bacchi quasi castra, tuentes,

 veluti

veluti inanis mihi, & pauper, ſorduerat: tu quoque

Stephon. Od.de Vil. Tet.

O' Tetiana Villa, Peruſini ſoli

Ocelle feſtiuiſsime;

Stephonij illius, Tragicorum, & Lyricorum optimi, carmine inclyta, vt eius olim pręſentia, ſupra ipſas priſcorum Cęſarum Villas, nobilitata; mihi omninò vilueras. O' me ter, & ampliùs felicem, ſi ad te redeundi ſępiùs facultas detur! Sed cur tu, quęſo, quod aliàs decreuiſti, ad Tuſculanam hanc Anachoreſim aliquando non venis? O' quantum mihi gaudij, quantum vtilitatis acceſſerit, hoc ſi impetrem! quàm vellem interdum, ex his me, quas Vrbium cœtus ingerunt, curis ſubducere, &, quaſi ex longa nauigatione, in portum veſtrum confugere altiſsimę tranquillitatis! iampridem enim canos meos recepṫui canere ſentio, atque alio properandum, quotidiana exempla nos admonent: hęret cordi domeſticum illud, atque recentiſſimum Funus lectiſſimæ Fœminæ Lucretiæ Florentiæ; quæ non minùs opulento patrimonio, quàm virtute diues, ex multis primariæ nobilitatis in Patria Viris, itemq; opibus, gratia, ætate pręclaris, vni Orlandino Vibio, tui germano Fratri, meæq; dilectiſsimæ Coniugis, non magis inſpecto illuſtri, ac vetuſto, quo claret, Maiorum genere, quàm eius probitate, atque prudentia, in matrimonium ſeſe adiungere

ma-

maluerat; demum verò præmissum vnicum trimum Filium, quem precibus, votisq; susceperat, aquoso ipsa enecta morbo, liquatisq; pulmonibus, constanti animo secuta est; & quæ Domus, hilaris, atque festiua, perhumaniter, superiore anno, exceperat nos, cùm ad te venimus; en, in summo luctu, summoque vndique dolore versatur: ò rerum humanarum admirabilem inconstantiam! Age ergo, humanissime Pater, &, quando nobis te adeundi, & tibi ad nos redeundi denegata est facultas, nostræ vltrò, citròque commeent litteræ, & mellifluo sermone tuæ meum recreent animum. Interim accipe, cum hisce meis, Deiparę Virginis ad Pręsepe Sacram Imaginem, quam Pater ille Camaldulensis, præteritis diebus, ad Tusculanam Eremum properans, tuo nomine poposcerat, &, veluti digna antidora, reliquerat precarias Coronas, quas quidem ego venerari, & deosculari non desisto; quantum enim pietatis, quantum humilitatis faginei expirent orbes, manibus eorum tornati, qui terrarum hunc Orbem contemnunt, ac pedibus proterunt, sat scio. Et quoniam Cęli Reginam Angelorum agmina iugiter sequuntur, alteram Tabulam addidi, in qua eorum Imagines, non typis impressas, non penicillo depictas, sed rudiori quodam stylo delineatas habes: hoc est, breui explanatione

descri-

tatem, cuius terminum aliquem reperire frustra conatur humana sapientia, an insipientia? quicquid hominum ineptissimi & inuenisse se dixerint, & sua inibi intermundia somniauerint; depinxit purissimæ lucis scaturigines, vsquequaque diffusę:

Tum Pater omnipotens, rerum cui summa potestas, *Virg. Aeneid. lib. 10.*

ex hoc luminis, candorisque, vt ita dixerim, abysso sese explicans, à Camasęo nobis proponitur suspiciendus; cano capillo, & barba, vegeto, ac viuido vultu, vt initij, finisq; expertem intelligas; dexteram, lęuamq; ad imperandum extentas vides; quò nimirum Omnipotentem agnoscas: nudi cernuntur pedes; vt planè ἅγιος, & ab omni perturbatione liber ostendatur. Cęruleum eius pallium, Cęli ipsius orbes, quibus propemodum amicitur, demonstrat. Supremam hanc Numinis Maiestatem Cęlestium Spirituum, suis distincta classibus, agmina circumstant. Porrò nullas vacuas, atque inanes sedes aspicias; neq; enim aliud Camasęum expressisse existimauerim, quàm felicissima illa Angelicæ Naturæ primordia, cùm, scilicet, nondum Luciferum, ac desertores Angelos propria scelera de cælesti sede ad infernas tenebras detraxissent. Diuinę autem Maiestati proximè adstare, miro quodam artificio, Seraphim, Cherubim, & Thronos, inter conspicuos magis Diuinitatis

radios,

radios, ſuperiore loco, nobis oſtendit; &, quòd eo-
rum aſpectus, longè pulcherrimos, non ita facilè pe-
nicillo imitari ſe poſſe cognouerat, tenuiſſimis ſplen-
doribus, veluti aureo quodam velo, eos leuiter ope-
ruit; ita tamen, vt ex eorum vultibus, diuini amoris
igne ſuccenſis, ſcintillæ aliquot proſilire videantur,
ſuumque incendium in proximos ſocios diffundere,
qui in Deum, quem flagrantiſſimè diligunt, altiſsima
contemplatione defixi ſunt: ex his Throni, quibus ipſa-
met Diuina Maieſtas inſidere videtur, eiuſdem veluti
regia ſolia, cernuntur immobiles. At vbi æternæ il-
lius lucis ſplendor aliquantò remiſsior apparet, Domi-
nationes, Poteſtates, Virtutes retulit, generatim hanc
ipſam lucem, dies, noctesque, nobis ſuo quaſque ordine
adminiſtrantes. Sed iam paulatim rarefacto, ac de-
creſcente Diuinitatis fulgore, viciniores nobis expreſ-
ſit Camaſæus Diuinæ Mentis interpretes, ac nuncios,
Principatus, Archangelos, Angelos: & quoniam ſin-
guli innumera propemodum, Mortalium bono, mu-
nera obeunt, quò quiſque faciliùs dignoſci poſsit, pal-
mis, ſceptris, coronis, vnumquemque diſtinxit: qui
de rebus priuatis acturi, ad priuatos homines delegan-
tur; vel qui nobiliori legatione, in concilio, aut ſenatu
grauiora negotia obeunda ſuſcipiunt; eos cęteris prom-

ptiores,

ptiores, alacriores effinxit: qui verò in hominum mentes virtutes instillant, atque ingerunt, hos lætos, ouantesque, palmas manibus præferentes, ostendit: qui autem Regibus, atque Dynastis assident, sceptrum dextera sustinentes videas. Porrò, qui ad nostram custodiam mittuntur, Spiritus administri, quà non humanitatem, quà non amorem præseferunt? Qui Regna, & Prouincias protegunt, aureis coronis ornantur. Horum autem alios, læto, atque alacri vultu, videas Christianam Rempublicam gubernantes; alios verò Hominum casum, miseriamq; dolentes, perditos nimirum barbarorum, atque hæreticorum mores impensè miserantes. Cæterùm, quod satis admirari non possum, innumerabiles hìc Angelos videas, singulos tamen, ore, habitu, situ, inter se longè differentes; vt planè Camasæus naturam ipsam arte superare, nedum ęmulari videatur; atque ex puriore illo æthere (quod ipsimet cælestes Spiritus facere consueuerunt) pulcherrima hæc corpuscula eumdem desumpsisse existimes. Horum alium Sardonix, alium Topatium, alium vestit Iaspis; hunc Chrisolitus, Smaragdus illum, aut Sapphyrus, illum etiam Carbunculus tegit, atque ornat. I tu quidem, atque admirare in tenui, & angusta Apiculæ ala depictam, atque eleganter expressam re-

mis, carbasis, rudentibus, gubernaculo, omnibus denique armamentis instructam Nauem; dum tamen artem omnem Camasæi ingenio superatam fateare; quippe qui intra fornicis terminos angustissimos, augustissimam Cælitum Aulam referre potuit, Cælestemque illam Militiam, numero planè innumerabilem. Sed iam te audio dicentem,

Desine peruicax

Horat. Carm. lib. 3. Od. 3. *Referre sermones Deorum, &*

Magna modis tenuare paruis.

AD

AD

COMITEM IVLIVM BIGAZZINVM.

IN, nouo ineunte anno, Veterum tu mihi auſpicia inſtauras, delato ad me tuarum Auium munere, quæ mihi omnia feliciter, auctore te, ac ſuauiſsimo Fratre tuo Bigazzino, augurantur, non quidem illæ, priſco more, cibum dum paſcunt, ſed dum nos ijs paſcimur. Ecquid autem pro tam effuſa in me humanitate, ac beneficentia reponam? Annuas gratias agam? immò potiùs referam, & remunerabor te quàm ſimillimo munere, quod ſi minùs palato, at animo certè iucundiſsimè ſapiat: eos etenim fructus ad te mitto, quos nullus tibi fundus, inter multos, atque ampliſsimos, quibus abundas, quamuis opti-

mus, vberrimusq;, ferre poterit, sed sola Parnassi, amica tibi, tellus, longè omnium feracissima, atque ditissima, edere consueuit. Hos ego ex eadem, vt ita dixerim, Arbore, Poëseos, atque Picturæ, mea manu decerptos, tibi degustandos offero. Haud tamen vereor, ne, quamquam incultis delata canistris, poma, rudi scilicet isthac, quam addo, narratiuncula, oculis tuis, ac gustatui minùs placeant; quę scimus ex immortalibus plantis enata, ambrosiam, ac nectar omninò sapere; vt nullum ijs detrimentum accedere possit è mea, qualiscumq; ea sit, scriptione. Erit prętereà, quod ad te potissimùm spectat, de B. Paulino, è tua Familia Viro mirę sanctitatis, Carmen, ingenij, & suauitatis plenum, quod Loctus noster effudit extempore, & illud mox Pasqualinus, Musices flos, ad harmonicos modos eò libentiùs deduxit, quò is cælestibus Paulini ipsius virtutibus, ac laudibus maximè delectatur: nosti enim, quàm sit Pasqualinus grato, magnoque animo erga omnes, præsertim verò erga Perusinos Ciues, ex quibus nimirum Vgolinum illum, Musicæ eximium decus, præstantiæ suæ primum auctorem, agnoscit; cuius beneficij memoriam adeò colendam sibi duxit, vt Præceptori, optimè de se merito, nobile monumentum ponere meditetur.

POST alterius Picturæ in Aedibus Barberinis expla-

planationem, ad insignem alium Virum transmissam, postularet fortasse Cubiculorum ordo, vt proximos elegantissimè depictos fornices, eorumq; Imagines singillatim tecum intuerer; Mundi Opificium; Angelicum Sphęrarum regimen; deliciarum omnium Hortos; Protoplastorum creationem; eorum ex Paradiso eiectionem; omnium viuentium Matrem ex multiplici prole laborantem; grata, ingrataque Sacrificia; Fraterno sanguine madida rura; Arcæ constructionem; Aquarum inundationem; Abraham Tres videntem, & Vnum adorantem; cæterasq; huiusmodi ex Sacris Codicibus desumptas historias. Sed promptus hìc per compendiarias cochleas in inferiores Aedes descensus inuitat, ne dicam fert nos præcipites in proximum Odeum, vt relictis grauioribus hisce rebus, alia perquiramus, Parnassumq;, Camasæi Meuanatis penicillo, quo Meuania inclyta nunc est, æque ac olim Propertij stylo, elaboratum contemplemur. Ipsum tamen Montem, nec sine labore, nec cuilibet hominum licet adire: obijcitur primò accliuis admodum via; atque corripienda nobis est

Rara per occultos quæ ducit semita calles: *Virg. 9. Aeneid.*

non ima ille hæret sede, sed

gemino petit Aethera colle: *Lucan. lib. 5.*

eiusque alterum iugum præstantiores Poëtæ, alterum

Picto-

Pictores celebriores incolunt: ſæpè tamen vterq; cœtus ſibi inuicem artis, atq; ingenij impertiuntur opes. Ipſos autem Hoſpites potiùs inuiſere, quàm, quod Meuanas Pictor exprimere voluerit, indagandum duximus. Ecquis enim Montem molliter primò aſſurgentem, duplici deinde fronte elatum, Thitorea, & Hyampeia, lauroque redimitum inſpiciat, & celebrem Parnaſſum non agnoſcat? Ecquis Iuuenem pulcherrimum, eadem lauro coronatum, plectrumque ſuauiter tractantem, videat, ad ipſum Montis verticem, in theatri formam decorè aſpectabilem, exciſum, atque Apollinem eſſe non intelligat? Ecquis, prætereà, quatuor Virgines illas, eidem aſsidentes, eiuſdem Apollinis Sorores non agnoſcat, ex Ioue, ac Mnemoſyne, hoc eſt, ex intellectu, & memoria prognatas, Melpomenen, Calliopen, Clio, Euterpen? Quæ verò tres, innata quadam libertate licentiores, Apollinis autem noſtri decreto modeſtiores, illum circumſtant, ecquis Thaliam, Erato, Terpſichoren eſſe inficietur, ſecundò ex Ioue, & Antiope, exercitatione ſcilicet, atque æmulatione natas? Neget ne quiſpiam proximas duas Virgines Vraniam eſſe, & Polyhymniam, tertiò ex Ioue, & Theſpia, hoc eſt, Diuinatione progenitas? Quis autem hominum chriſtallinum Fontem intuens, Caſtalias,

ſtalias, oculis auribuſque ſonoras, non percipiat vndas? Erunt fortaſſe parùm notæ tergeminæ illæ Sorores, arctè dormientes: at nobis eas detegunt elapſa è manibus arma, Muſarum è cantu torpentibus, grauia: quamobrem Poëtarum ſtamina immortalitati ſacrata recidere omninò forfices illæ non poſſunt. Ecquid autem ſordidæ ipſæ Lanificæ, atque implacabiles, etiamſi excitarentur à ſomno? profectò, inuictis eorum armis, qui ad proximum Templum properant (horum autem nomina, conditioneſque inferiùs dicam) abſterritæ, furenteſque ipſæmet ſibi propria vitę fila abrumperent. Ad Parnaſſi porrò radices ſurgit ſublime illud Fanum, Apollini dicatum; atque æterna ſtructura, ipſius Montis propè verticibus ęquatur, ductumque in orbem, multiplici columna, Dorico ordine, fulcitur, Signis pulcherrimis vndique ornatum. Quàm vellem hìc nobis daretur facultas contemplandi aurea Simulacra, & adamantinas Columnas, eaſque in primis ex perenni Columnenſis glorię fodina deſumptas: Iconem ſaltem curſim, ac veluti per tranſennam inſpiciamus, Heroinam illam referentem, prudentia, ſapientia, pietate immortalem, quæ feliciſsima Barberinorum prole fœcunda, has ſacras Aedes implet, ditat, exornat: expleret hìc deſiderium facilè noſtrum

Comes

Comes Hieronymus, Frater tuus, Columniade ſua typis olim debita. Sed ad Muſas redeamus; quas non ſemper tanquam imaginarias quaſdam Poeticæ Artis formas mihi ipſe propono; non ſemper nudam illam vim, facultatemq; canendi eas interpretor: ſicuti, Apollinis nomine, non ficti alicuius Numinis ideam agnoſco, ſed Summum Patrem illum, ac Principem omnium Vatum, ter illum omni doctrina, conſummataque ſapientia Maximum, Poeſeos diuinum Heroem mente contemplor: qui primæuo decori, probis, pijſque documentis, Poëſim reſtituit primus: qui Pſalmos, & Cantica, puritate, atque grauitate mirifica, dilucidum reduxit ad carmen: qui Pindaricum, Virgilianum, Horatianum metrum vbertate, vrbanitate ſuperauit: quem poſt homines nemo, Etruſco etiam carmine, mores, virtutes, ſtudia excolentem, candore, ac lepore antecellit: quem, ſacro Viri eruditiſſimi calamo, vtpote Monitorem optimum, ſequendum Virtus ipſa monet mortales, tantoque Ductore aberrari non poſſe docet: quem vnum viuentibus proponit, nemine in terris minorem, (parum dixit) omnibus qui vixerint, & viuunt, maiorem: cui denique Virtus defert palmam, eiuſque prope diuinæ fronti, aurea tergemina corona ornatæ, omnium conſenſu lauream quoq; ſuperimponit: quem ego,

P. Carol. Scriban. Adoleſcen. prodig.

ego, cum hic Apollinem intueor, iucundissima recordatione, in genua procumbens, venerabundus humiliter adoro. Tu eiusdem audi Oraculum, diuino mihi beneficio delatum.

At, quoniam multiplex Apollinis cognomen locum fecit fabulis, vt plures haberentur Apollines, haud temerè factum crediderim, si hac ipsa sub Apollinis imagine existimauerimus alterum latere, cognomento Philesium; illum, inquam, quem Maximus Apollo Pieridum Cultorem appellat: tantaq; est eius cum maiestate Amabilitas, quæ vel in carmine elucet, vt iure optimo Apollinem eum prędicem Philesium; in cuius obsequium nos, quasi Phœbades, peramanti veneratione, rapimur perpetuò. Audi eius Carmen, quod olim in aduersarijs legi, & raptim memoriæ mandaui; dum Princeps idem in curru, ego in lectica, in qua ipsa aduersaria inerant, Romam vehebamur. Tu verò, quæ modò audisti, tecum habeas velim, ne fortè quispiam accuset audaciam meam. Sed heu me miserum! quò me fugit amabile Carmen? illud diu memoria sepiui, ac custodiui, & nunc, cùm opus est maximè, hærentem me in Senectutis salebris ludit: ò fallaces spes nostras! quod tibi spontè obtuleram, veluti rem meam reputabam; verùm id alienum cogor agnoscere; Vt sæpè nil magis incertum est, quàm quod certissimum habemus. At at, dum hæc scriberem,

Virgil. Bucol. Eclog. 6.

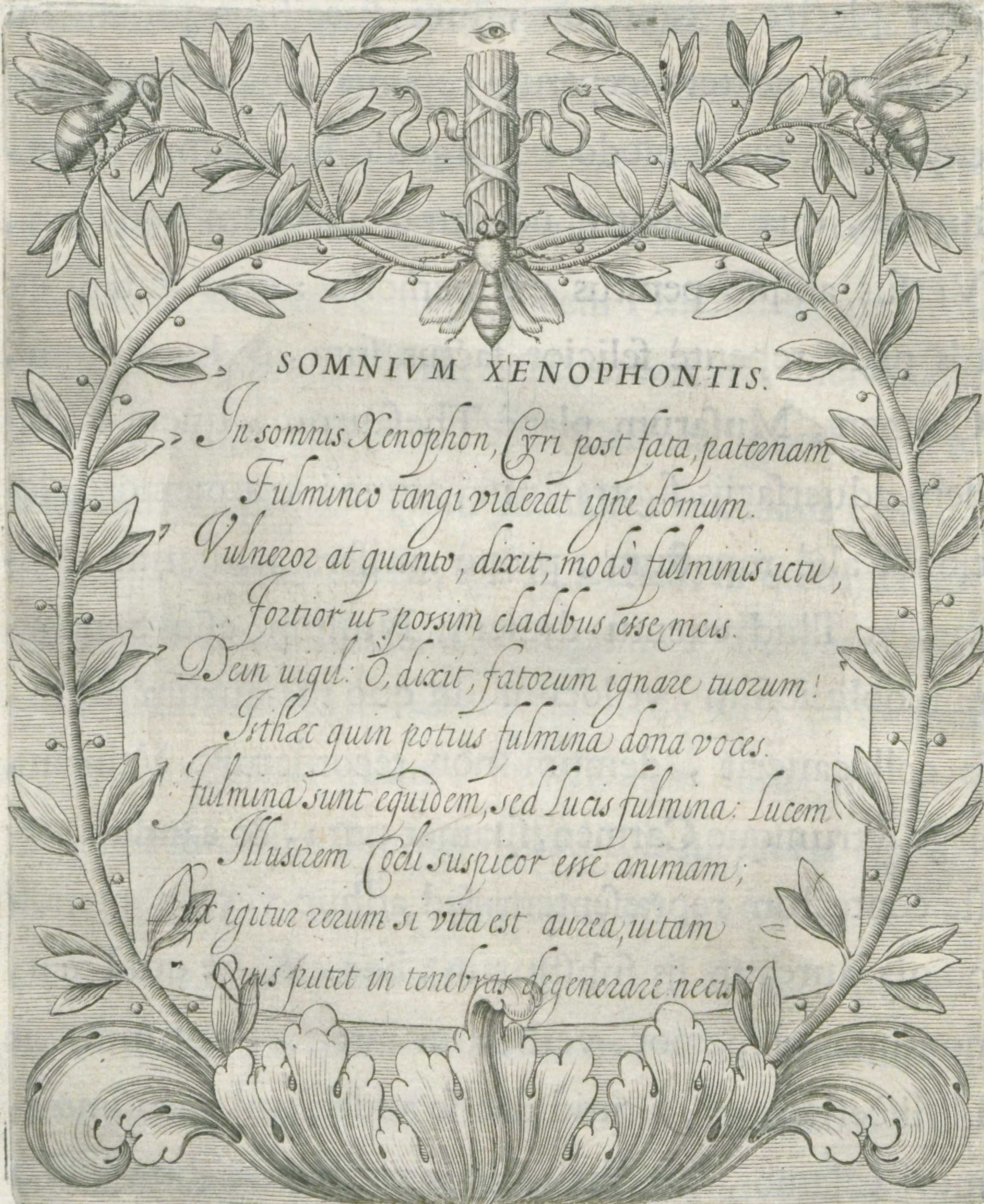
Cynthius aurem

Vellit, & admonuit:

nec

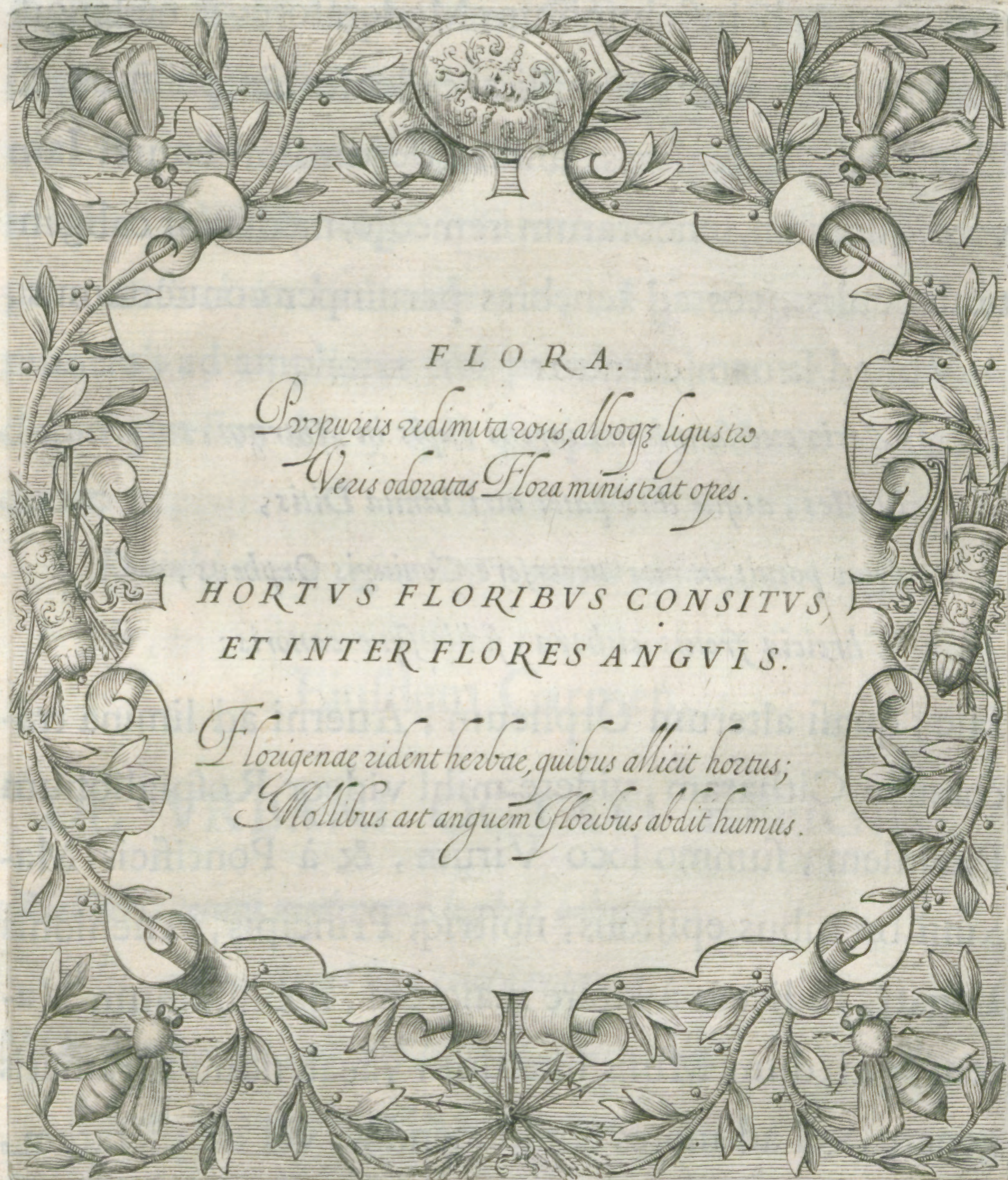
nec mora, redire ſenſim ad me Carmen ſentio, &, vt vnum ex alio, Carmen alterum, germanum ſui, ſecum ducit, Fraterno ſcilicet Numinis alterius purpureo pariter plectro decantatum, dum, ſucciſiuis quibuſdam horis, eius dextera ſceptrum reponit. Quàm verè nunc experior, quod modò ex Oraculo hauſeram, Sæpe iuuare, quæ videntur nocitura! dolebam equidem, Verſus abijſſe penitùs ex memoria: ecce autem ex his malis repentè felicior factus ſum, & hoc ipſum Carmen, Muſarum planè Theſaurum, quem ex ijſdem aduerſarijs ſubtractum, atque intra memoriæ latibula altè repoſtum, propè amiſeram, ſtatim recepi; ac illud euentu didici, Nullum eſſe Senem tam obliuioſum, vt locum, in quo theſaurum ſuum is collocauerit, demum non recordetur. Vtinam ergo vtrumque Carmen, ſuamet pura, & candida veſte contectum repræſentem; ſed adhuc vereor, ne non omnia aurea in ijs ſubſtituam; hoc eſt, ne quid mei, non integrè memor, verborum interſeram: tuum erit id diſcernere; &, ſi quid deeſſe videbitur, meo immemori calamo, non ſuauiſsimis plectris, tribuas. Tu vnius Numinis primò Carmen accipe, quod Phileſij poſteà alterum conſequetur.

Verũ hîc me continere nõ poſſũ, quin tibi referã, quo pacto hoc Carmẽ redierit paulatĩ ĩ mentẽ: inſidet mihi ꝑpetuò cordi, et animo, dec⁹ Animãtiũ, Apeſ; quę proĩdè oẽſ ꝑluſtrarũt repetẽ memorię latebraſ, earumdeq. inibi illuxere virtutes: ferijt mentẽ, inter ipſaſ, ſuo acumine Apiſ illa Attica, Xenophon ſcilicet, eiuſq. Sõniũ, qđ et ipſe in ſua narrat Hiſtoria; ex quo nõ ad delibãdoſ flores,

[illegible] repetẽdũ ꝑperaſ ad pugnã, animũq. ſibi facieſ. Fulminiſ lucẽ, nõ ad necẽ, ſed ad vitã, et victoriã, felix omẽ eſt ĩterpretat⁹. O ſi Attica hęc Apiſ nr̃o ſeculo vixiſſet, quo bellorũ tormẽta fulgore implẽt, et fragore mõteſ, campoſq. et valleſ; et nihil omin⁹ Viri fortes intrepidè pectora ijs opponunt! crederẽ imitaturã fuiſſe magnanimaſ Apeſ, quę, dũ ĩ aluearib⁹ prouocãtur, nõ face, igniſq. fumo, nõ Cỹbalorũ ſonitu, ac ſtrepitu, intrepidę perterrẽtur. Sed ad Carmen, ne ſit iterũ perquirendum.

Ah, iterum haereo, mea iterum fugiente memoria, ac tandem animo ſuccumbere inuitus cogor. Conatus ſum ex ipſo Fonte eadem haurire Carmina, ſed fruſtra; Fons idem totus alibi nunc exundat, ſeſeq obijcit contra veſanè ferocientem in ſacrum Parnaſſum exte

rā-vndar, ui: cū is feliciter ad noſ relabēſ noſtraſ oraſ opportunè alluerit, ſpero autē breui, explebit abundè nrām ſitim, et pulcherrimū Muſiſ propinabit dignè canēdi exemplū. Cęter, ne paratuſ hic iā carminib9 locus inanis offendat ſedulitatem tuam, libuit, ex Apollinis adhuc beneficio, breue alter Carmen interī apponere, ī quo veluti in chriſtallino rivulo, Floreſ irigatē, licet īſpicere quā purè, atq vbertim, Fonſ idē ſeſe effundat.

sed,

Sed, quæſo, ab hoc nimio ſacri Apollinis fulgore iam hebetes reuocemus oculos, qui dignoſcere valeant Parnaſſum incolentes, Phœbumq; colentes Vates, quos, quò remotiores ab ipſo luminum Moderatore, ac ne longiſſimo quidem interuallo illi accedentes, inſpicimus, eò Phœbea luce pleniores, inſtar ſiderum, intuemur. Iam verò, quoniam, tenebrarum remedio, medemur caligantibus oculis, eos ad tenebras parumper conuertamus.

Vbi ad læuam cernitur

Aerio exciſum latus ingens rupis in Antrum,
Noctes, atque dies patet atri ianua Ditis,
Quà potuit manes accerſere Coniugis Orpheus,
Threicia fretus cithara, fidibuſque canoris;

Hìc, quaſi alterum Orpheum, Auerni ad limina tractantem Citharam, videre mihi videor Roſpiglioſium Præſulem, ſummo loco Virum, & à Pontificis Maximi breuibus epiſtolis, noſtriq; Principis, Auenionis Legati, Iudicem à latere maiorem, nobiliſſimum Vatem; qui, dum Muſis interdum vacat, nouo Dramatis genere, vel ad mores componendos, vel ad pietatem excitandam, verſus ad Etruſcos modulos deducit tam ſuauiter, tam caſtè, tam ornatè, vt vel inferis tenebris inuolutos, atque humanarum rerum illecebris captos ad ſupernas auras reducat: Alexius, Aegiſthus, quàm

facilè

facilè Eurydicem quiſque reuocat ſuam ; Iuſtitiæ ſcilicet, atque Aequitatis amorem in omnibus excitat! Is litterarum nimirum peritiſſimus, iamdudum Romanæ Aulæ Orpheum, Calliopes, Sapientiæ ſcilicet, filium ſe oſtendit; vnde dignus ipſius Apollinis, hoc eſt Summi Pontificis adminiſter ſuſpicitur: idcirco adaucta erga ipſius merita in dies Principum noſtrorum beneuolentia, ad grauiora obeunda munera, ad ampliores ſibi parandos honores, proculdubio præfert ſeſe, ipſa ſemper plaudente Aula, donec

Romulei cantu reſonabunt vndique colles.

Eiuſdem Carmen,

DE VRBANI OCTAVI EFFIGIE.

Melliferis totum moderatur legibus orbem
Hic, quem viuaci lina colore notant;
Nil non æthereum, nil non ſublime, ſacrumque
Spirat, & immoto geſtat in ore deum.
Quippe, ferunt orbi varios dum tempora caſus,
Numen adeſt fronte, & pectore SEMPER IDEM.

Sed quæ prima mihi Muſa primum referet Vatem? Viden' vt omnes vnà Bracciolinum amplexantur,

tur, & pro ſe quæque illum ſibi vendicet; propriumque carmen, heroicum, lyricum, tragicum, oſtentet? vt Vrania præſertim ſuum repetat? quæ hic ſuperioribus annis, ad Memoriæ Archiuum duxerat Bracciolinum, eique legendas obtulerat vetuſtiſſimas de Clariſſima Barberinorum Gente hiſtorias, ex inclyto fonte Semifontis olim iam ſuppreſſi Etruriæ Oppidi, non minùs feliciter, quàm glorioſè deducta; cuiùs perennitatem, eundo, maiores ſemper vires, gloriamq; ſibi augentem, quàm longiſsimam, ampliſsimamque futuram eſſe eidem aperuerat. Illa autem, dextera manu grauiſsimum, pro rei materia, ac magnitudine, Carmen ſuſtinens, ob tam ingens beneficium, ſibi vni deberi Bracciolinum exclamare mihi videtur; alteraq; manu, quaſi moræ impatiens, in publicam effundere iam lucem, omnibusq; offerre legendum præclarum alterum Etruſcum Poëma, vnica, eaq; nobiliſsima hiſtoria, multis fabulis optimè compactum, & compaginatum; quo Inuictiſsimi, ac Chriſtianiſsimi Regis, eiuſque fidiſsimi Achatis geſta deſcribuntur; cæleſti potiſsimùm virtute, qua delectari Vraniam par eſt, profligata Hæreſi, ac Perduellium peruicacia. Abundant Poemata argutis dictis, blandis monitis, quæ aures, & corda iucundè feriunt; fluit metrum fœcunditate incredibili;

floret

floret ſuauitate incomparabili ; quibus eadem ſæpiùs, non eadem tamen ratione, ſed admirabili quadam varietate demonſtrantur: tota deniq; poëſis emicat ſplendore verborum, morum decore, figurarum copia. Interim, dum Etruſci rythmi vndique per typos laudati leguntur, tu hìc eius Latino Epigrammate cum plauſu fruere.

DE LVDOVICI XIII. GALLIARVM REGIS EFFIGIE.

Perfidia ementita fidem, quæ Rupe latebat;
Ceu iam Lernæo fertilis Hydra lacu,
Nunc rapta in medium, frontemque exponere iuſſa,
Regalem dextra ſupplice pellit Equum;
Sed qui terga premit Victor, dat fræna, gradumque
Promouet, & tetrum conterit vngue Caput.
O' videant Thraces, Sociæque pericula docti
In Scythiam properent ſponte redire ſuam.

Video pariter Muſas certatim omnes in Lælij Guidiccionij amplexus ruere, eiuſque deoſculari manus. At ò quid iſtud, quod video? en Maro, æmulatione, ac zelotypia extimulatur, ob id ſcilicet, quòd Aoni-

des omnes Aeneidos libros, ad Etruſcum Guidiccionij plectrum, maxima cum iucunditate decantent: nonne idem hiſce carminibus appoſuit proluſiones omni eruditione refertas, quibus ad Cælum extollit Maronem; adeòque vt tu eum videas ab Eliſio, quod ille colebat, euocatum, atque inter ſidera relatum? ita ædepol eſt: ſed ab eadem primaria ſede, quam ſoluta oratione ab ipſo Lælio paratam ſibi Principi Vatum aſpexerat Maro, eiuſdem Auſonijs ligata numeris Aeneidos verſione, poſt epulum quaſi modulata, & dentiſcalpio, vt ita dicam, non calamo concinnata, deturbare ſe videt. Quàm longè, ille inquit, dictis tua facta, ò Læli, ſeſe habent! labore meo partam gloriam iure tuo in te tranſuehis: me miſerum! fama maximum facis, vt tu comparatus modò mihi, longè præſtantiſſimus videaris: prætereà, nonne tuas mellifluas poſtremò editas Eclogas, noſtris omiſsis, dies, noctesque Latinæ etiam Pierides canunt? Sed hìc miſerari decet caſum nimis anxij Vatis; mihi autem gratulari, qui in ijs, licet immeritò, laudari me ſentio: quam quidem gratulationem meis ad eumdem Lælium litteris teſtatam volui; easq; pariter ad te mitto, vt ex ijs facilè intelligas, quo ego proſequor obſequio, atque amore humaniſsimum Virum; cuius ſo-

lidum, multiplexque nobilium disciplinarum studium & vulgata hactenus scripta probant, & euulganda in dies luculentiùs probabunt. Tu interim eius Carmen lege, & canendi nobilitatem admirare.

CARDINALIS ANTONII BARBERINI
MAGNIFICENTIA
Scenica spectacula exhibet.

Aula refert caueam, fulgent spectacula nocte;
Somnia agunt vigiles; nox parit atra diem.
Atria prospectu radiant; sonat area cantu;
Gens altis resonat musica porticibus.
Dant cœcæ responsa fides; It diuite cultu
Turba Ducum, magicus quos tenet arte labor:
Statque Gigas; ducitque cohors Pygmæa choræas;
Armiger aligero Quadrupedante volat.
Hic variat formam; hic se duplicat alter, & idem;
Gemmæ ope per medios clàm mouet illa pedem.
Fons cadit; arma tonant; saltant Nymphæ. Acta reuulso
Vertitur intereà cardine mira domus.
Et quà magnificis rutilarant claustra columnis,
Omnigeno tellus munere verna viret.
Tùm nubes liquido per sudum argentea fœtu
Fulgurat. Hàc Cœli portio magna patet;

Irata votis scilicet abnuit
Dux ipsa Pallas: vim sapientiæ
VRBANI inaccessæ, profusam
Sponte sua, veneratur Orbis.
Terris beati prodiga luminis
Mens axe summo sæcula dirigit,
Orbisque se fundens per artus,
Magnam animat, vegetatque molem:
Hinc æqua Legum progenies satu
Viget perenni, Fasque, Pudor, Fides;
Et vindicem Natæ coronant
Relligio, Pietas Parentem.
Vis imperantis magna supercilI,
Maior potenti consilio, sua
Stat mole surgens; nec reclinat
Grande humeros, animumue pondus.
Lenisque amari, quà ferat æquitas;
Fortis timeri, quà vocet imperI
Verenda maiestas, & armis
Exacuat graue fulta robur.
Nos, haud caduca signat imagine
Dum corda Princeps, vni, hilares, pijs
Hæremus, æuumque apprecamur
Euboicum, Pyliumque, votis.

In ea autem tam ingenti Muſarum lætitia, quis ille, qui gratulabundus feſtinatò contendit ad Muſas? Nemo ſanè, niſi Loctus; neminem equidem tam celeriter illæ excipiunt præter ipſum Loctum, ad cuius nutum, atque imperium expeditę illicò accurrunt omnes. Tam promptum earum erga ipſum obſequium, quibus verbis enarrem? quo dicendi modo prætexam narrationem meam?

Carmina ſi Loctus mille extemplò euomit, illæ
Lætitia ingentes iactant ad ſidera voces;
Si verſus Loctus melicos extempore ludit,
In numerum Muſæ ſaltant pede, carmine, geſtu;
Si grauiter canit ille illuſtria facta Virorum,
Intentæ ora tenent, arrectiſque auribus aſtant.

Sed hei mihi! quod ſoluta, pedeſtrique oratione aggredi hærebam, pedibus, numeriſque aſtricta tentaui! haud mihi tamen hìc ſuccenſendum; vbi Loctus in cantum rapitur, vbi ille ſpirat, Muſis redolent auræ, quas ſi quis haurit, verſus illicò reddit. Verùm nequeo quin adhuc doleam, aliàs ob id verbis malè mulctatus à Muſis: tu meum caſum ſi cupis audire, leges noſtras ad Loctum litteras, quas pariter ad te mitto; & hos intereà verſus ipſius cum voluptate, & commendatione habe.

Eius

Eius Carmen
DE BEATO PAVLINO PERVSINO,
Ordinis Siluestrinorum, ex Comitibus Bigazzinis; visa eius effigie.

Iam sileat Perusina fames, depastaque Ciues
Ieiunos macies. pullulat vbere
Copia fundo,
Manat amabili
Gratia Cælo:
Paulinus segeti concilians polum
Cæcus munifico currit agros Pede.
Iam sileat Perusina fames;
Omnia solus
Damna rependit.

Iam taceat thrasumena lues, fluctusque cruore
Crescentes latio. finibus excubat
Vltor Amicus,
Militat Aethere
Fidus Athleta:
Paulinus Patriæ ductor adest suæ
Ignota Calamum discutiens manu;
Iam taceat thrasumena lues;
Omnia solus
Prælia vincit.

Eiusdem

Eiuſdem Carmen,

AD EMINENTISSIMVM PRINCIPEM

ANTONIVM CARDINALEM

S. HONVPHRII.

Ex humili tecto dominam translatus in aulam,

Quæ docuit pietas fræna, vereris adhuc.

Argento non Arca grauis, non ſcrinia gemmis,

Menſa breuis, paries nudus, amictus inops.

Puluercam Tunicam latio ſub murice cingis:

Igneus in cocco ſcis tamen eſſe cinis.

Quod autem ſequitur Carmen, hoc mea me cumulauit incuria: nequeas tenere riſum, dum factum audies: Scipio Bataglinius, Vir magnæ virtutis, & inter Principis noſtri Familiares apprimè omnibus carus, impoſuerat mihi onus, quàm citiſſimè conſulendi, Romana in Curia, Themidis Peruſina Oracula, Vermigliolium, & Eugenium, in iudiciali quadam Cauſa, de acceptis Ariminenſium Iuriſconſultorum reſponſis, quibus Conſultiorum auctoritate firmatis, Iudici ab ijs recedere non liceret. Id verò ſtrenuè cum peregiſſem, vltrò adire Ferentillum volui, Iuriſ-

peritiſsimum, & Principis noſtri familiarem, qui Magnæ Domus cauſas egregiè noſcit, & tuetur. Huic obſignatum ſuper abacum relinquo indicem Iurium Libellum, iuſſus ab eodem craſtina die repoſcere. redeo, atque, ob ingentem clientium concurſum, ab Anagnoſte pariter obſignatum accipio; quem mox tabellarijs daturus ad Battaglinium, fortè fortuna complicatum faſciculum explico; obſtupeo, & delatum à me imprudenter, loco reſponſorum, Carmen aſpicio, ideòque ab amœniſsimo, & conſultiſsimo hominis ingenio carmen pro carmine redditum; quo me ille inconſultum, atque incurioſum optatiſsimè luſerat: rubere primò, mox admirari, aſtræium Parnaſſide lauro vinctum caput in Parnaſſum transferre forum, ſubſellia, roſtra. Hinc demum audacior factus, Iuris ſapientiſsimos, eiuſdem Principis à Cauſis, Præſules Mancinos, Donatos, ad aſtum vtens incuria, Muſarum in Curiam vocare, diem dicere, & carmine ad carmina prouocare mihi propono: id ſi feliciter euenerit, aliàs tecum communicabo. Nunc Ferentilli Verſus accipe.

Eiuſdem

Eiusdem Carmen.

Dum legum responsa petis, te charta fefellit,
Erroris quam tu nescius attuleras,
Nam, dum quæ dederas sinuosa volumina chartas
Explico, descriptum nil nisi carmen habent.
Quid me sollicitas numeris? quid carmina tradis?
Forsitan ingenio me tibi rere parem?
Tu potis es superos oculis haurire nitores,
Tu potis es dubio pandere vela mari.
Me tenues prohibent sublimia quærere vires,
Nec possum Solis noctua ferre iubar,
Et ratibus freta magna meis tentare negatum est,
Ne tumido abreptas æquore Tethis agat.
Quid me sollicitas ergo tot adire pericla,
Ingenij quem non aura benigna vehit?
Perpetuo Musæ, & lites certamine acerba
Exercent odia, & dissita regna tenent.
Vrbanum celebrare suo qui carmine tentat,
Aequoreas etiam dinumerabit aquas:
Solus atlantæis ceruicibus æthera fulcit,
Solus habet Cæli ianitor axis opes.
Verte oculos, cerne vt gemini duo lumina Soles
Aeternum faciant, & sine nube diem;

Hinc me Franciſcus rapit, hinc Antonius, alter
Ardua quem Patrui pondera ferre iuuat,
Alterius virtus eſt, aurea ſæcla referre,
Non opus eſt verbis, notius orbe nihil:
Et qui Franciſci meruit ſub paupere cultu
Non mea, docte Comes, ſed tua dicta petit:
Quis maieſtatem fando deprædicet Vrbis
Præfecti! hoc mea ſub pondere Muſa labat:
Et quis creſcentes ad grandia munera Natos
Prædicet? hoc etiam Muſa recuſat opus.

Cui libuit aliud adiungere Gabrielis Naudæi, Pariſini, Viri in primis Eruditi; qui de re Militari Opus conſcripſit luculentum; illuſtris quidem, ac ſolers antiquitatis indagator, ſed eo nihil Muſis antiquius. Hunc Eminentiſſimus olim Cardinalis à Balneo ex Gallia Romam ſecum duxit, atque honoribus, & beneficijs cumulauit in paucis: Huic enim, non tantùm, vt cæteris omnibus Familiaribus, (ò præclarum in Aulicos humanitatis, & liberalitatis exemplum!) diariam ſportulam ſupremis tabulis perpetuam delegauit; ſed eumdem, veluti ſui grati animi erga Principem noſtrum laudatum teſtem, eidem, Principi ſummoperè commendatum, &, vt ita dicam, legatum voluit.

Eiuſ-

Eiusdem Carmen.

Quæ noua dedaleæ surgunt molimina dextræ,
Mons vbi quadrifidi nomina fontis habet!
Niliacas superant moles, vincuntque Pelasgas,
Et fuit in veteri pulchrius Vrbe nihil.
Tecta sed immensis quòd surgant nixa columnis;
Atria quòd secto marmore culta nitent;
Aurea quòd Cœlum referant laquearia, picta
Quòd prope diuina sint tabulata manu;
Ordine quòd miro discreta cubilia centum,
Auro interluso serica texta tegant;
Denique quòd statuis Domus hæc sit plena vetustis,
Et varias monstret quas habet Orbis opes;
Haud hæc admiror Regum Monumenta, capit me
Innumeris diues Bibliotheca libris:
Et magis ora Virùm capiunt me picta, libellos
Qui studio nobis tot peperere suo.
Nam patet hinc Diuùm quæ sit sapientia Fratrum,
Et Barberinas quis gerat hortus Apes.

Nunc verò in Nobilissimum Iuuenem Comitem, Petrum Bonarellium oculos conuertamus, qui, Patris, ac Patrui commendatitijs, vt ita dixerim, litteris, sese in amicitiam Musarum adiunxit, atque ò quàm facilè

earumdem ſibi amorem conciliauit! Comitis enim Guidonis Vbaldi, Patrui, ratiocinationibus edoctæ, ſingulas eodem tempore, eodemque planè amore, ſingulos, pluresque amatores amare poſſe, & pariter ab ijs redamari; omnes vnà ſimul, parilique amore Bonarellium amare cœperunt, à quo nimirum tuta fide redamari ſe intelligunt: quamobrem percurrunt libenter quæ ille quotidie carmina facit: cantant ſæpiſſimè eius Italica Dramata, Proſerpinæ raptum, & inclyti Roboris cum Regia gloria Nuptias: admirantur Poëſeos ſemina, altè in ipſius ſata ingenio: ſpondent & illi tempeſtiuas laudum meſſes facile metrum, ſed tamen cultum; dulce, ſed non molle; armonico concentui aptiſſimum, dignum non modò Theatro, ſed cui à Patrui, & Patris nomine lux impertiatur. At illum hìc audi.

Eiuſdem Carmen,

IN IMAGINEM GVIDI VBALDI
DVCIS VRBINATIS, EXPRESSAM MANV TITIANI.

Solus Alexandrum cedro depingat Apelles;
Vbaldum ſolus tu Titiane Ducem.
Quid nomen memoro? tua te pictura reuelat.
Quæ te non loquitur, non tua dextra facit.

Dex-

Dextra potens, qua post cineres, Vbalde, perennas,
O' Vbalde meis vtile nomen auis.
Ipse tuam nostro voluisti in stemmate Quercum
Viuere, & vt nobis aurea sæcla forent,
Mella dabant Quercus. hæc te viuente fuerunt;
Hæc sint, nam Pictor viuere donat adhuc.
Viuis adhuc, neue inter Apes taciturne moraris;
In Quercu suades mellificare mea.

Dein mecum oculos conuerte in proximum præstantissimum Iuuenem Carolum Eustachium, cuius olim Carmen (cui Parthenopes nomen indidit) suauitate plenum, vt primùm Melpomenes aures tetigit, statim illa exclamauit, En

tergeminum Sicula de Virgine Carmen: Stat. Sylu. lib. 2.

præcludite, Sorores, aures, aut certè Thracius Orpheus Bistoniam citharam sumat, &, maiora canens, ab huius cantu nos liberet. Risere ad hæc reliquæ Pierides, quæ inclytæ Parthenopes Vrbis nouerant dignum Filium, liberali ingenio præditum, liberalibus artibus imbutum; omnesque deinde, Melpomene in primis, perditè adamarunt. Tu ne time, perlege.

Eius Carmen,

IN EFFIGIEM PRINCIPIS BARBERINI,

VRBIS PRÆFECTI.

Laudatur eius humanitas ergà alloquentes.

Visa loqui placet effigies; sed si ora loquentis
Hospes adis, manat melleus inde liquor.
Re decus est generis qui nobilis, est potis idem
Alloquio generis nobilitare decus.
Vnde ea vis? Sacros medius dulcedine Fratres
Inter, ab alterutro diues, vtrumque refert.
Mella hinc inde trahens, condit sub pectore; Quicquid
Pectore mox promit, nonnisi mella fluit.
Natiuum vtrumque est, haurire, & fundere; Apisque
Lucrum ingens geminas fert media inter Apes.

At, quem video impuberem adhuc, ac propè lactentem Vatem in sinu Musarum, earumque delicium, atque ocellum? Nonne iste ad Eridani Ripam splendidis natalibus nuper ortus, inter arma, & bellica tormenta, quibus, pro Sabaudiæ Duce, Parens præest inuictus, ad inconcussam Tiberis Ripam nuperrimè appulit, atque è manibus incerti Martis ereptus est? Mostri simile, quòd tenera adhuc ætate Puer Parnasi iuga aspe-

aſperiora ſuperauerit, atque ad Muſarum adyta facili negotio ſibi aditum aperire potuerit: agnoſco tamen perpetuam in omnibus rebus ſolertiam Patrui, Abbatis Ripæ, noſtri Principis à ſecretis nuncijs, ac ſupplicibus Libellis; quo duce, ac monitore, optimæ indolis Adoleſcentulus ad eam virtutem peruenit. Perge, macte animi Puer, ad ſacra munera educari, & Muſas cole, tibique necte laureas immortales.

Eiuſdem Carmen,

DE S. IOANNE EVANGELISTA FVGIENTE, MANV CORRIGII EXPRESSO.

Innocuo quoties nidum furtiua Palumbo
Dextra rapit; toto neſcius axe volat:
Cur igitur profugum tabulis mirare Ioannem?
Perfugium noti perdidit ille ſinus.

DE S. SEBASTIANO,

Vnicum telum manu ſuſtinente, eiuſdem Corrigij manu depicto.

Qui fuerat verax iaculis coeuntibus hiſtrix,
Cur vna tantum cuſpide lætus ouat?
Vnica dat Pictor; nam cætera ſpicula torquet,
Vt pereant iaculis tempora victa ſuis.

S Nec

Nec desunt alij in Magna Barberina Domo, qui suis carminibus Parnassi Aedes exornarunt; sed nihil dum eorum è manibus extorquere adhuc potui, idcirco vel inuitus præterij pręclarissima Ingenia, Allatios, Holstenios, Vbaldinos, Albanos, Troilos, Lanfrancos, Moronos, Sibonios, alios Gręcas, alios Latinas, alios Etruscas colentes Camænas; insuper & Constantium Riccium, non minùs Astreæ, quàm Lyceo deditum, qui adiunctus nuperrimè fuit Corinthio Benincampio, Principis Præfecti à Secretis, probo Viro, atque erudito. At subit modò animum cogitatio, Federicum Troilum, Pontificis nunc administrum ab Epistolis, haud equidem prætermittendum, eius enim Carmen apud me est, inde vsque à Bononiensi Legatione; in qua ille Principi nostro, de rebus ad Legationem spectantibus, à secretis erat: quem quidem vt primùm ego virtute, ac doctrina, quas secum ortus, educatio, studiumque ferunt, dignè ornatum animaduertissem, eius familiaritatem, dum ibidem Principi D. Carolo Barberino inhęrebam, propenso animo exoptaui; quam postquam ille mihi obtulit peramanter, varias legi eius elegantisśimas Italicas lucubrationes, & pręsertim Dialogos duos, alterum de gloria, quam post obitum consequimur, perquirenda; alterum, de Politico ab Epistolis Administro; quos qui legat,

gat, meritis eas laudibus vltrò extollat, ob rerum inuentionem,ordinem, narrationem: non tamen nouo ſcribendi genere vtitur ille, noſtris ſcilicet temporibus excogitato; non enim inciſis membris, & commatis, non perpetuis metaphoris incluſa, per ſententiarum gradus, grauioribus verbis onuſta, fœtuq; plena, incedit oratio; ſed ea, ornatus limitibus contenta, eloquentiæ floribus, ſine pompa, & apparatu, occulto quodam artificio, compta, ſententijſque, atque exemplis opportunè munita, candidè, & purè æquabiliter fluit; ad cuius quaſi fluminis oras, partim veluti ſpontè, partim tanquam ex feracibus bulbis venuſtè erumpunt, ſicuti flores, Etruſca carmina, miro eruditionis, ſuauique odore conſperſa. At hoc eius nunc habe Latinum Epigramma.

SAPIENTIA, ET PIETAS

CARDINALIS FRANC. BARBERINI.

Quæ vili eſt olim Sapientia viſa lacerna,
Nunc, Franciſce, tuo murice culta nitet.
Incipit & Pietas iam pauperis incola tecti
Illuſtres tecum nunc habitare lares.

Vtraque diuinæ pulcherrima Filia mentis,
Aetheriæ & mentis vtraque digna Viro.
Tale tuas igitur carmen ſcribatur in ædes,
Hæc Sophia, & Pietas Regia tecta colit.

Sed heus tu? Optatis meis ſors tandem arriſit. Inſignis genere, ac virtute Vir, Eques Caſsianus Puteus, Principi Cardinali Franciſco Barberino à poculis, Muſis totus, ac ſtudijs ſacratus, qui ſæpè Amicorum deſiderijs vltrò occurrit, modò ad me detulit Leonis Allatij, eiuſdem Principis Familiaris, optatum diu Phocidis ipſius natiuum Carmen: & ſanè videbatur mihi, fabuloſum quodammodò exiſtimari poſſe noſtrum Parnaſſum, tanquam è Græcia accerſitum, & longa per æquora huc aduectum, niſi quis, non equidem aduentitius, ſed genuinus Incola fateretur, hunc eumdem eſſe profugum Montem, qui has ſolùm in Aedes ſpontè commigrauerit, ſuaſque tandem in ijs radices fixerit. Ecquis autem teſtis locupletior, inter natiuos Incolas, id teſtari grauiùs poteſt, quàm, eorum omnium princeps, Allatius? qui ſeptem Grçciæ Vrbibus, ſe inuicem in ius raptantibus, Magno pro Homero, conteſtatæ liti ſuccumbentibus cæteris, diuinum Homerum Chio, quæ & ipſi Patria eſt, oculatior vendicauerit, ſibique Homeri Ciuis omnes laudes. Idcirco Allatio

 ma-

maxima Parnassi pars, iure suo, atque hæreditario nomine, iamdiu adiudicata est; multa cuius præclara litterarum monumenta, quà in lucem edita, quà mox edenda, magna non Grecæ tantùm, sed Latinæ etiam scriptionis, & elegantiæ laude, veteri in possessione, tutè ac tranquillè permanent, æternùmque permanebunt.

Eiusdem Carmen,

DE CARDINALI S. ONVPHRII

F. ANTONIO BARBERINO.

Πενιχρὸν ἔσκεν ἔθος, ὡς ὁρᾷς, Φίλε,
Ἁπλοῦν, ὁποῖον ζῶσιν ἀρτύει φορεῖν,
Ἤτ᾽ ἐν φυτοῖς παίζουσα, ἤτ᾽ ἐν κωδίοις
Μήλων ἔρια νήθουσα τεχνουργὸς Φύσις.
Χροιῶν γὰρ ἄνθη, καὶ στολῶν παρατροπαί,
Χρυσός τε, λαμπρά τ᾽ ἄλλα, καὶ τερασίων
Μηδῶν ἄωτα, τοῖσιν ὄχλος ἥδετο
Βροτῶν ὁ ᾽πιβρόντητος ᾤκισαι μακρὰν.
Σὺ δ᾽ ὃς τὸ πρᾶγμα τοῦτο, πρὶν μαθεῖν παλὲ,
Κατηγορῶν, κούφοις τε δεννάζων λόγοις,
Νόησον ἔργον ἀτρεκὲς, ὅστις ὢν κυρεῖς.
Οὐ μεμπτὰ μέντοι ταῦτα, οὐδ᾽ ὑπόψια,
Εἰκ᾽ εὐτελῆ δοκοῦσι, καὶ δόξης ἄνευ.

Τιμὴν γὰρ οὐ φθίνουσαν ἀφθόνως φέρει,
Τρίλλιστον ἀξίωμα, καὶ κλέος πολὺ
Κύδεσσι, καὶ γέρασσιν ἐξεστεμμένα.
Μόνον κάλυμμα σεῦε, καὶ τὰ 'κτὸς πάρες,
Κτεάνων ἄκρον κεύθοντα, καὶ σωρὸν καλῶν,
Τὰ δ' ἔνδον ἔνθου φρεσσὶ σαῖς. ὡς δ' ἂν μάθης
Μᾶλλον, λέγοντος ἀντάκουσον, καὶ ποτὲ
Ῥήσεσσι πείθου. ἔστι μὲν θεῖον σέβας
Τῷ δ' ἀνδρὶ γ' ἐν κόλποισι συντεθραμμένον
Ἐκ παιδὸς, εἶτα δ' αὖ χρόνῳ μείζων γεγὼς,
Εὐανθέμῳ λάχνῃ τε περιστέψας γένυν,
Γηρὰς προσῆυξε, καὶ διαζευχθεὶς χθονὸς.
Μεταρσίοις φρένεσσιν ἐνναίει πόλον.
Ἐνθένδ' ἀρύσσας παρμονωτάτους δόσεις
Ἐλευθέρᾳ πάντεσσι προσνέμει χερὶ.
Τὸ δ' οὐ θαπτὸν. καὶ γὰρ ἔξαρχον μέγαν
Ἔργου, πολλὴν τὰ θεῖα Φράγγισκον κομᾷ,
Ὧι κηλὶς οὐκ ἦν οὔτις οὐδαμῶς κακῶν
Ξυνοίκος, ἀλλ' ἄφθαρτος, εἰσέτι πνέων,
Κἀπὶ χθονὸς βλέπων τε, μοχθηρὸν βίον
Εἴλισσε, Θεῷ κήδιστον ᾠκειωμένος.
Τῷ καὶ Θεοῦ Σωτῆρος ὠτειλαὶ ξένως
Αὐτοῦ μέλεσσ' ἔπαχθεν ὡς ἐπαξίως.
Ἆρ' ἔστι μεῖζον χρῆμα πὰρ βροτοῖς φανὲν;

Ἆρ' ἔστ'

Ἆρ' ἔστ' ὁδηγὸν τοῦδε φέρτερον κιχεῖν,
Ὧν δρᾷ τις ἔργων; κεῖνον γ' ἐμπνέει δ' ὅμως,
Κείνῳ δ' ὑποδρᾷ, καὶ τὰ πάντα πείθεται.
Καὶ ταῦτα μέντοι πρὸς Θεόν. τὰ δ' ἐς Βροτοὺς,
Ἃ κεῖνος ἐξέδωκε τοῖς κεχρημένοις,
Εὔθυμος ἐναίσιμα, τὶς ἂν ἐξείποι σαφῶς;
Ἐπεὶ δ' ἐκεῖνος κρύβδα, τὰ δράσας ἔχει,
Μεμᾶ κρυβῆναι, σῖγα κἀυτὸς προσμένω.
Ἀλλ' οὐ στέγω τὰ 'πίδηλα, ὡς μαθεῖν ἔχῃς.
Ὅσσοις δὲ σοῖσι πάντοθεν διαδραμὼν,
Ῥώμῃ δὲ τ' ἐν μάλιστα, καὶ ταύτης πέριξ,
Σκέπτου δόμους βεβῶτας ἀρρήκτοις βάθροις,
Οὓς αὐτὸς ἦρεν οὐρανοδρόμοις στέγαις,
Στολμοῖς ἐυηφενέσσι, καὶ σκευαῖς ξέναις
Παρεμφερεῖς Ἄναξι, Κοιράνοις τε γῆς.
Σκόπει νεῶν τέραμνα, κλεῖθρα παρθένων,
Σηκοὺς νέων, σεμνεῖα, πανδοχεῖς νομὰς,
Ἄπειρά τ' ἄλλα κάρτ' ὀφέλσιμα βροτοῖς.
Κἀκεῖνα πρὸς τοῖσδεσσιν ἂν θυμὸν φρόνει,
Ἦθος προσηνὲς, ὄψιν αἰδοίην, χέρας
Πᾶσιν διδούσας πάντα, νημερτῆ λόγον,
Μούσαισι καὶ Χάρισσιν ἀνθηρὸν στόμα,
Στέρνον βέβαιον, εὐσαλεῖς βραχίονας,
Βάδισμα σεμνὸν, ἔμμονον στάσιν, φραδὰς

Πυκ-

Πυκνὰς, προβολὰς παιήονας, μέγαν νόον.

Καὶ ταῦτα μὲν πάνδημος εὐφημεῖ φάτις.

Σύ δ' ἀφθόνητον Μῶμε τόν δ' ὁρῶν, φθίῃ,

Οξὺν τ' ὀδόντ' ἐς ἄλλον ἐμπείρως βαλών.

Verùm, quæ mea eſt ſors, vt tot beneficia mihi in vnum concludat diem? En Iuuenis prȩſtantiſſimus Proſper Meocius, Senenſis Patricius, eiuſdem Principis menſæ Structor, parauit mihi, ſuauitate pleniſſimum, inexpectatum edulium, elegantiſsimum ſcilicet Holſtenij Carmen: id verò, vt primùm ille me videt, illicò mihi recitat, pulchroque charactere depictum perhumaniter largitur: at, dum ego illi gratias agere parumper moror, Heus tu, inquit, numquid fortaſsis te fugit huius Viri præſtantia, vt non ſit tibi omni ſtudio huiuſmodi Carmen perquirendum? imò firmiter, inquam, mea inſidet in memoria: nec plura, quæſo: Aulicorum noſtrorum Carmina ad amiciſsimum mihi Caput, & primarium Virum, Peruſiam mitto; cui haud opus eſt Holſtenij, carmine, notitiam ingerere, qui non ſolùm fama, vt omnes alij, ſed & facie cognitus Peruſij eſt: ab eodem enim Amico accepi non ſemel, Peruſinum Gymnaſium numquam viſum, tam iucundum, & lætum, tam totius Ciuitatis frequentia ornatum, quàm ea die, qua Vir doctiſsimus

coram

coram ſapientiſsimo noſtro Senatu ſe contulit ad Iuriſprudentiæ lauream capiendam: admirati ſanè ſunt Auguſti Patres multiplici doctrinarum corona redimitum Caput; adeòque viſa fuit viuido colore frondeſcere laurus, vt ipſa Aſtræa, pro iuſtitiæ integritate, non auderet totam illius ſibi frontem vendicare. Inter tantam omnium lætitiam, veluti omnes Germani eſſent, & Holſtenij fratres germani, cæpere noſtri Ciues eum enixè rogare, vt ipſe ab Eminentiſsimo Principe, cui cariſsimum agnouerant, impetraret quaſdam, in Germanicæ Nationis commodum, prærogatiuas, quibus illecta inclyta gens illa ad Peruſinum libentiùs conflueret Gymnaſium; quas adhuc à benignitate Principis, ipſo implorante, & intercedente, auidè expectamus. His dictis, Carmen hilariter accipio; quod ad te mitto.

Eiuſdem Carmen,

AD EMINENTISSIMVM CARDINALEM

FRANCISCVM BARBERINVM.

De M. Aurelij Antonini Imp. & Philoſophi libris.

CAESARIS en MARCI terſos tibi pumice libros,
Se quibus officij commonet ipſe ſui.

Fortius hisce nihil Medorum picta trophæis
Porticus, aut melius Martia Roma dedit.
Hic instar cognosce tui: sapiente beatam
Imperio Romam, Marcus vt ante, regis.
Nimirum ducibus, velut is, Ratione Deoque
Cuncta gerens, pariter te populosque beas.

Hæc dicta volui de litteraria suppellectile, qua longè præstantiùs exornantur regales Aulæ, quàm aulæis quibusuis pretiosissimis, argento, & auro contextis: isthæc nimirum ornamenta adeuntium dumtaxat oculos trahunt; hæc autem litterarum, atque virtutum vina simulacra Viri litteratissimi vbique suspiciunt: illa Principum obtutus, hæc animos delectant, & recreant: fide viua potiùs, quàm depicto Achate; animata prudentia magis, quàm depicto Catone; virtutis robore longè meliùs, quàm Herculis, aliorumque imaginibus, ornatur, atque adeò fulcitur Barberina Domus.

Huius rei testes in Aula sunt in primis Vincentius Martinotius, & Antonius Benedellius; quorum alter summam nostri Principis Domus præfecturam gerit; alter negotiorum, Epistolarumque molem substentat. Ille nobilitate comitatem auget, comitate grauitatem exornat; dexteritate admirabili, tacitè Oecono-

conomiam Principis tuendo, eiuſdem liberalitatem, nutrit, magnificentiam colit, ſplendorem ſouet; prudentia ſingulari, vnanimem Familiam inſtruendo, monendo, eius erga Principem ſtudium, obſequiumque regit; itemque Principis beneuolentiam Familiæ conciliat: huiuſmodi optimis inſtitutis inſtructa Domo, tanquam Cæli machina, ſuis librata ponderibus, orbes aulici armonicè, vel non viſo, qui moueat, per ſe agere videri poſſent; tam placidè, tam ſuauiter cuncta geruntur. Alter verò Principi ipſi à Secretis, tam accommodè, eiuſdem, ſcribens, induit perſonam, vt, pro dignitate humaniter, pro humanitate decenter, vnicuique, prout conditio poſtulat, vtens cultu ſine oſtentatione, det & reddat pro Principe litteras; cordatè, & cautè negotia conſcribat, ac Principem faciat clarè, & ſuauiter prohibentem, iubentemque. Sed hæc licèt cum paucis communia ille habeat, & digna ſint haud vulgari commendatione; illud, quod in Benedellio admiramur magis magisq;, vnum eſt, rerum, quæ ſibi demandantur, firmiſſima cuſtodia, animi tamen ſeruato candore apud omnes, re, ac dictis nitidiſſimo. Per has ſemitas duxit Benedellius, ſedulo ſtudio, ac diligentia Iuuenem, Marinum Natum, Anagnoſtem, iam nunc, vt ſecundario loco ſit Principis ab Epiſtolis, nouo

insignitum honore; cuius indoles, & ingenium cum recta educatione consentiunt. Tertium addo, Cubiculariorum Decurionem, Equitem Iulium Cæsarem Panicum, qui summa cum prudentia, & laude, adeuntes Principem, vel beneuolentia, vel humanitate, vel vltronea compellatione, vultusq; serenitate, excipit gratus omnes; &, si aliquo graui interposito negotio, Principis præsentia denegetur interdum, non excutit ille à se adeò culpam, vt Principem oneret; tum benignè aliàs operam suam, & intercessionem postulantibus modestè exhibens, nec inferiores, nec quidem infimos negligit: has autem curas diligentissimè vel implet ipse, vel subditis sibi sine imperio imperat; maximaq; in multiplicitate rerum, quandoque si opus est, grauiora eidem Principi in memoriam reuocat. Hoc idem pręstant, qui, absente Panico, gerunt vicem, patriciæ gentis Cubicularij, Marcus Antonius Citarellius, Sebastianus Antinorus, Dominicus Cinquinus, Thomas Valemannus, & Comes Hieronymus Gabrielius; qui in Belgio olim, & Germania, militaria non solùm tyrocinia posuit, sed adeptam bellicam virtutem non semel exercuit; & modò, retenta Principis nostri Familiaritate, nouis stipendijs auctus, militarem pro Ecclesia gerit prouinciam. Sed longiùs à Parnasso

abeam

abeam si Familiares nostri Principes singulos, virtute aliqua insignitos, hìc referre voluerim. Verùm enimverò te præterire non possum, humanissime Silui Antonine, qui tam bellè munus tuum imples, vt, tamquam à Iurisperito, à te ius quisque suum æqua lance sibi tribui exoptet: quo autem nomine tuo in munere te compellem, cum sint

tibi nomina mille

Mille iuuandi artes?

non ancipiti vtar voce, vt, cùm dixero, Carpe, ambiguum sit iubeam te, an vocem: parùmque vox eadem mihi grata est, qua per delicias vsus est Neronis Familiaris ille, Neronianarum voluptatum Arbiter: nec te cum eodem Scissorem dicam, aut scindendi obsonij Magistrum morali cum Philosopho: non Chironomonta, itemq; Carptorem Satyrico cum Poeta: sed cum Apuleio potiùs, in Aureo Asello, Diribitorem; vox enim militaris quoque est; Diribitores namq; ij pariter vocantur, qui Militibus stipendia singulatim soluunt; &, quod ad rem nostram facit magis, dum magni Principes epulantur, militaris tuba personat, vt mos est apud nostrum: quamobrem, cùm tu nobili à Structore peritè instructa obsonia, ad clangorem tubarum nobiliùs, quàm ad symphoniam,

Petron. Arb. Satyric.

Id. ibid.

Senec. de Vit. beat. cap. 17.

Iuuenal. Satyr. 5.

Apulei. Metamor. lib. 2.

ad quam

Petron. Satyric. ad quam olim ſcindebatur, diſcumbentibus, volanti cultello aptè geſticulatus, præminiſtras; Phaſidis auem Capumq; pinguem, ſiue Leporem, ſine diſcrimine, vel Gallinam tanta cum virtute in fruſta ſcindis, vt Antoninus Caracalla ferociſſimus ille, cum Apris, & Leonibus pugnans, &, victor, Ferarum capita abſcindens, mihi videaris. Sed redeamus in viam: quemadmodum noſtrum Antoninum, ſuo in munere obeundo, nemo eſt, qui antecedat; ita ingenij amœnitate, morum probitate, fide firma, nemini ille concedit: cuius quidem in Aula noſtra omnibus iucundiſſimi, ob eius abſentiam, quam ſuperioribus annis per menſes aliquot ægrè tulimus omnes, dum Comes Hieronymus Martinotius in Galliam miſsus, ibi moraretur, cui datus fuerat Comes ipſe Antoninus; rogatus Marozzolius, vt noſtrum deſiderium leniret, ad viuum Antonini expreſsit effigiem, eamque Principi noſtro detulit; & quidem, dum Antoninus abfuit, gratiſsima fuit; poſt verò reditum, dum eius præſentia frui, & oblectari nos licet, non curiosè perquiritur ampliùs.

Sed, quando de Picturis incidit ſermo, Parnaſsi alterum Collem inſpiciamus, clariorum Pictorum ſedem. Tegitur hic penè totus altero Parnaſsi vertice: nec culpanda Camaſæi incuria, ſed laudanda potiùs induſtria; expreſſerat

enim

enim ille, quàm optimè potuit, loquacis Picturæ lumina; nec ita facilè Pictorum Regia exprimi posse videbatur; igitur alterum verticem sapienter occultauit, doctis Viris percunctandi locum relinquens; vt à loquaci Pictura, mutæ Poëseos gloria inquireretur: nec eum fefellit opinio; audistin' quàm lepidè ijdem Vates Tabulas aliquas Barberinæ Pinacothecæ descripsere? Sed, heus tu, inquies, in memoriam redi, & fidem tuam libera; quos nimirum hic omisisti coronatos Heroes, ad immortalitatis Templum properantes, eorum nomina, resq; præclarè gestas edissere. At ego, inquam, quo pacto enarrem, quod nec Camasæus expressit? nullum in armis, quibus induuntur Heroës, apertè cęlatum innotescit oculis emblema, vel res gesta; atqui multi Principes, & Dynastæ has Aedes, & Parnassum adierunt, & adeunt; Apollini, Musisque contulerunt, & conferunt carmina; ita fit, vt difficilè admodùm sit de ijs aliquid affirmare: aperiam tamen hìc tibi vltrò, quod ijs in armis, interdum clariore luce repercussis, exculptum videre mihi videor; alatum scilicet Animal; Equum, ni fallor, eumdem, qui in Helicona cùm euolauerit, saxum vngula feriens, Hippocrenen Fontem aperuit; quem ad Parnassi radices, propè ipsas Musas, latè stagnantem, & purum efformantem

tem vidimus amnem. At hæc dum meditor, leni murmure moneri ita me ſentio; Quid dubius hęres in re tam liquida? nonne Pegaſus hic demonſtrat, ſeniorem ipſum Heroem, in cuius clypeo apparet, decoro vultu inſignem, frontem aurea corona redimitum, Carolum Barberinum? qui, dum vixit, Pegaſeas vndas ſæpè feliciter hauſit; idemq; in militaribus expeditionibus, pro Eccleſiaſtica Republica tuenda, inclyto decore, maximaque virtute, tamquam alter Bellerophon, conſcendit Pegaſum; tandemque Parnaſsij iugi gloria ſuperata, relicto fabulis Pegaſo, ad ſidera ipſe euectus, nunc inter ſplendidiora coruſcat. Qui ſint tres alij Heroes, agnito Carolo Principe, quis animo non præſentiat? eius nempè noſcuntur germani Fratres, Donatus, Nicolaus, Alexander, & ſua virtute clariſſimi, & ipſius ſummi Apollinis calamo, à quo ſunt iampridem Immortalitati ſacrati. At quid? num Iunior Dux Seniorem Ducem ducit ad Templum? Pręit is, non ducit; Nicolaus enim, in ipſo iuuentutis flore, eam bellicam gloriam adeptus eſt, quam & ampliorem dein, ętate grandiore, conſequutus eſt Carolus, militaris Imperator, fortitudinis, & prudentię ſimul poſteritati non pauca relinquens exempla. An verò imago eadem non etiam poterit referre nobis antiquiorem ijs Raphaelem Barberinum, Belgicis in

bellis,

bellis, ingenio, & manu inclytum? cuius eximiam virtutem teſtatam reliquit Eminentiſsimus Scriptor, inter noſtri, ſuperiorisq; æui Hiſtoricos, dignitate, nobilitate, fide, prudentia, eloquentia, facilè princeps. *Cardin. Bentiuol. Hiſt. Belg. part. 1. lib. 8.*

Sed iam ſatis diuertiſſe apud Vates videbimur: expeditè itaque properandum ad Pictores. Primus occurrit nobis Raphaël, inſpiciendamque offert nobiliſſimam Tabulam, in qua dimidiatam pulcherrimæ Fæminæ figuram depinxit, lineamentis, atque coloribus, tam artificiosè animatam, vt profectò dixeris, è tabula proſilire, non modò viuentem, ſed blandè exanimantem incautè eam intuentes; cui planè nec Campaſpen illam ab Apelle depictam præferendam exiſtimaueris. *Plin. lib. 35. cap. 10.* Neque tamen diuinum Raphaëlis ingenium ex huius Imaginis inſpectione omninò dignoſcere poſſumus; non enim admirabilem componendarum hiſtoriarum ordinem, atque optimam in moribus, affectibuſque exprimendis rationem, quibus ille longè cæteris omnibus antecellit, ex vna hac pictura facilè intelligas.

Vt verò curiosè intuentium oculos hinc ſtatim reuocaret Vir prudens, ac probus, rerum domeſticarum Præfectus, Petrus Simon Marinutius, proximam huic Tabulæ alteram appoſuit, in qua Iulius Romanus, ipſius Raphaëlis Alumnus, bonorum eius, ſupremis tabulis, ex

semisse Hæres, eiusdemque artis, ac virtutis vsucapione possessor, Deiparam Virginem, Puerumq; Iesum, Matris genibus, puluillo subiecto, insidentem, tanta Raphaëlis arte perfecit, vt eiusdem Magistri crederes opus, nisi vim in ijs quandam masculam recognosceres, ad quam ille demum, magnorum Virorum effigies, bellicaq; Simulacra pingendo, sese assueuerat. Effinxit enim viuido quodam colore Virginis faciem, maiestatis simul, ac venustatis plenissimam, pietatis lucem adeò effundentem, vt, obruta ab ea curiositatis peruicacia, redire oculi ad Raphaëlis tabulam innoxiè queant. Pinxit Puerum Iesum anniculum, nec ideò capitosum, molliterq; cincinnatum; non cæruleis pupulis, pendulisq; roseis genis; non lactea cuticula; non sine manuum compaginibus, vel digitorum internodijs; non distenta, turgidulaq; aluo; cotylis, cruribusq; non indistinctè rotundis, obesisq; ; qua prorsus forma Pusiones effingere solent magni pleriq; Picturę Magistri. Sed Puerum formauit Iesum, blandæ ętatulæ præcox robur attribuens, tanto cum decore, ac symmetria, vt aptè, ac distinctè videas, tenellulis sub membris, artus, neruos, musculos, tibias, suras, talos, promptos item, expeditosque pedes: animo fortasse reuoluens Iulius Gigantomachiam longè illa digniorem, quam Mantuæ pinxerat; recordatus scilicet firmitatis, qua Iesus exultauit vt Gi-

gas

gas ad currendam viam, ad Cælum nempe verè oppugnandum, expugnandumq; tormentorum ſuorum aceruis, molibusq; ingentibus, Caluariæ Monti ſuperimpoſitis, ob id ſolùm, vt vnà ſecum in Cęlum Terræ Filios inferret. Eminet ſanè in hac Tabula Raphaëlis expreſſa pręſtantia; eadem elucet cæteris in Operibus, quæ Romæ cernuntur; &, ſi, quæ vndique Mantuam illuſtrant, luſtraueris, profectò auctam adeò eius artem, & præſtantiam cernes, vt non ampliùs alicuius alumnum, ſed ſupremum per ſe Artificem exiſtere affirmes. Id nos planè fateri oportuit, cùm, ſuperioribus annis, illuc peruenimus, vt, Principis noſtri nomine, Sereniſſimæ præmortui Reteleorum Ducis Coniugi, ac Mantuæ Ducis Caroli III. Nurui, Mariæ, eiusq; Filio Duci Carolo IV. exponerem, qua ille animi ęgritudine obitum proſequeretur extincti poſtremò Ducis, ſibi mutuo beneuolentię vinculo arctiſsimè obſtricti. Et quamquam celeberrima Italię Vrbs illa, ex Cęſarei militis obſidione, & direptione, ſqualida adhuc, & emaciata, tanquam lethali ex morbo, vix cęperat conualeſcere; breui tamen priſtinam valetudinem, & decorem ei ſpondebat ſumma ſapientia, & inuictus animus Ducis Mariæ, inter Duces reliquas planè dixerim Reginæ, imperium adminiſtrantis; adhibito præſertim conſilio, ex Ducis teſtamento, integerrimo,

ac prudentiſſimo Mantuæ Epiſcopi, Vincentij Agnelli Suardi: maxima autem humanitate, maieſtati coniuncta, excepit illa noſtri Principis pia officia, eiuſdemque pro dignitate, regio prorſus honore nos habuit; nil intentatum reliquit, quò fauoribus ſummis cumulati rediremus ad Principem: omnia antiquę magnificentiæ veſtigia ſpectata nobis voluit; non tam ad militum licentiam, quàm ad innocentis Principis fortunam deplorandam: vidimus, & admirati ſumus, inter cætera, ſuburbanas Aedes cognomento, T; olim ab ipſo Iulio Romano, ſumma architectura, ac magnificentia, à fundamentis excitatas, & mille fermè hiſtorijs, atque imaginibus ab eodem, varijs, plurimisq; formis, arte maxima exornatas; tanta in veneratione ab ipſo milite habitas, vt nil dirutum, nil læſum, nil deturpatum in ijs videas. credas profectò exterritas feroces illas copias giganteo hìc ſpectato agmine, bellum ipſi Cælo minitante. Sed Corrigij Tabulam inſpiciamus.

Corrigius, Picturæ Miraculum, Deiparam depinxit, in cuius ſinu Infans Ieſus ſibimet Catharinam Virginem connubio iungit, eiuſque digito annulum induit. Quantam porrò in Dei Genitrice maieſtatem, quantumque puodrem oſtendit! quantam in Catharina hilaritatem cum animi demiſſione coniunctam! Hìc, admirabili illo

ma-

manuum, ac digitorum nexu, docemur, quomodò Christus Dominus, adnitente etiam Genitrice sanctissima, eos foueat, & complectatur, qui in eorum fidem, & clientelam confugiunt; quantoque præmio eosdem exornet, nimirum ipsa, quam annulus designat, æternitate: quæ quidem omnia tanta colorum concordia, tantaque vi exprimuntur, vt propemodùm intuentium oculos aliò deflecti non sinant.

Attamen Caracci Tabulam si diligenter inspiciamus, parùm, aut nihil à Corrigio nos discessisse existimabimus: antiquiores ab eo depictas nuptias intuemur; nuptam nempe Rebeccam Abrahami Filio Isaac. Verùm hìc quàm suspensum animo Eliezerim, Abrahę vernam, quàm etiam humilem, hinc Deo gratias agentem, hinc Virgini monilia offerentem, effinxit Caraccius! Rebeccam quoq; quàm humaniter aquam tribuentem, quàm modestè quasi hærentem primò, mox hilariter munera accipientem! vt promptę simul, atq; expeditæ ad nutum cernuntur Ancillæ! ad hæc, vt ipse Puteus, & vasa nitidissima dulces nobis vndas planè vidētur effundere!

Sed, quæso, ad proximam Picturam oculos conuertamus, in qua Parmensis, Corrigij æmulus, Deiparam Virginem depinxit, puerulum Iesum manu complectentem, quem Catharina, ni fallor, supplex, atque humilis

ado-

adorat: quod quidem opus ſummam ipſius Auctoris celebritatem, & incredibilem quandam facilitatem præſefert: cæterùm, laudatiſsimus Vir, quantum à Corrigij maieſtate delapſus eſt, tantumdem viuacitatis, & gratiarum aſſecutus videtur.

Nunc verò in proximo Bonarotæ Opere lineandi artem eximiam, Anatomes cognitionem ſummam, & rerum inuentionem admirabilem videre licet: (Bonarotæ Somnium appellant) Mundi globo Iuuenis innixus, nudo corpore, eodemq; ſingulis membris affabrè compaginato, primò ſe intuentibus offert; quem Angelus, tuba ad aures admota, dormientem excitat: hunc non aliud referre crediderim, quàm ipſam Hominis mentem à vitijs ad virtutes, longo veluti poſtliminio, reuocatam; ac proinde, remota ab eius oculis longiùs vitia circumſpicies. In quo quidem Opere eandem prorſus artem, quam in Sixti IV. Pontificis Sacello, non ſine maxima admiratione, ſpectamus: ſiquidem Vir, Artificum clariſſimus, in quo maximè excellat, vtrum in Pictura, an verò in Sculptura, dubium nobis reliquit: hoc vnum certiſſimum, ſumma Architecturæ peritia, non modò recentiores, ſed antiquiores etiam ſapientiſsimos ab eo longè ſuperatos, pręſertim ſi ad Vaticani Templi ſtructuram ſpectes, eamque præcipuè ſacræ Baſilicæ partem, quæ

ipſius

ipſius ichnographiæ paret, magnificentia, venuſtate, omnibus denique numeris, & partibus abſolutam.

Huic Picturæ, loco, & artificio proxima eſt illa Sebaſtiani à Plumbo, qui eiuſdem Bonarotæ non modò præcepta ſecutus, ſed adeptus ingenium, atque artem videtur, parua quidem Tabula, Clementem Septimum Pontificem ad viuum exprimens, quæ intuentibus magna refert; excelſum videlicet animum, maxima ſemper molientem, non infractum, vel per Vrbem graſſantibus barbaris: magni tamen pretij Opus, quòd rapaces hoſtium manus feliciter euaſerit.

Nec longè abimus à Clemente Septimo, Titianeam nunc inſpicientes Tabulam, Pauli Tertij Pontificis effigiem optimè referentem: equidem in effingendis Hominum vultibus Titianus quàm maximè excelluit; quamobrem Principes Viros propemodùm omnes ab ipſo expreſſos videmus: admiraberis hìc in octogenario, arentiq; Sene virentem, vigentemq; animum, nullis laboribus, nullis itineribus feſſum: adeſſet hìc optarem Caroli Quinti, à Titiano non ſemel depicta, effigies; profectò eorum colloquia, reconciliationes, negotiationes innoteſcerent. Vtinam ad hoc archetypum aſpexiſſet, qui eundem Pontificem ad Peruſinæ Arcis ianuam propemodùm excubantem efformauit; non illum, ſanè, trucem

vultu, (proh dolor!) minantemque ſupercilio intueremur, & coërcentem Maiorum noſtrorum ferociam, noſtroque periculo cæteros omnes admonentem, ne quo pacto Romani Pontificis detrectent imperia. Verùm, (ſi vera à Maioribus audiuimus) acre illud, & priuatis Principis rationibus propè timendum noſtrorum ingenium, ab imminenti tum fortaſſe, ac duro nos iugo liberauit. Sed à re propoſita Patriæ amor me longiùs abduxit; redeo igitur in viam. Titianus, naturalem rerum omnium ſpeciem diligenter perquirens, perſpicacitate admirabili, optimam quamque deligere conſueuit; quamobrem Naturam in ſuis optimè imitatus, intuentium oculos, atque animos intentos maximè tenet: id quod ſpontè fatebitur, quiſquis præclarum eius Opus Venetijs viderit, in quo Petrum Martyrem, ab impio Sicario crudeliter cæſum, tam ingeniosè retulit, vt egomet olim hanc picturam ſpectans, in eaq; atrociſſimum facinus, admirabili quodam artificio, vaſtiſſimi nemoris nocte contectum, quà ad timorem, quà ad pietatem illicò excitari me ſenſerim.

Sed iam ad Alberti Duri Tabulam peruenimus: Is pinxit Mariam Virginem, in lectulo, ſumma cum modeſtia, & maieſtate, cubantem, &, circumſtantibus Apoſtolis, cæleſtem animam agentem; in cuius

vultu

vultu, mortem vincente, æternùmque victuro, depicta ad viuum mors cernitur; apparet deſinentis vitæ occaſus, ſed feliciſsimus æternę vitæ ortus quoque inſpicitur; &, dum inter ſe mors, ac vita luctantur, adeſſe quietem videas, ſomnumque, mortis imaginem, Mariæ ſacra membra occupaſſe; iamque mortuam, dormientem potiùs, quàm morientem, depictam eſſe credideris. Cernes inſuper beatiſſimos Apoſtolos, vario loco, atque habitu diſpoſitos, vnanimeſque, ſpectabili dignitate, quem ipſi corde premunt dolorem, ipſius Virginis hilaritate, ac felicitate ſibi lenientes: induunt Antiſtites talares veſtes, non adeò duplicatas, aut laciniatas, vt delineata mirificè eorum membra pari artificio interdum non appareant. Eſt autem hæc Tabula planè omnium abſolutiſsima, atque in paucis huius Auctoris optimè cuſtodita.

Proxima huic eſt Vincij Tabula, in qua Martha, & Magdalena, ſeſe inuicem alloquentes, elegantiſsimè, vt temporibus illis, ſunt depictæ: etenim Vincius, non modò penicillo, ſed & calamo maximè excelluit, quæque ſcribendo docuit, pingendo probauit: & ſanè in lineamentorum analogia, colorum vnione, inque affectuum vera expreſsione Vincius planè omnes vincit.

Accedamus porrò ad inſignem Sarti Picturam; at-

que hinc Deiparam Virginem, admirabili quodam decore ſpectabilem, contemplemur, hinc tenellulum Ieſum, marmoreæ, ni fallor, columnæ inſidentem; quam quidem, per ſummam Pictoris induſtriam, deſumptam ex ſacris Aedibus Praxedianis planè dixeris; vt nimirum Puerum Ieſum, iam olim à pueritia redemptionem humani generis molientem, & futuras poenas aſſiduè meditantem, nobis repræſentaret. Hic autem ad Ieſu pedes Præcurſorem adhuc Puerum procumbentem Sartus adiunxit; vt nimirum eiuſdem Præcurſoris humilitatem referret, qua deinde ingenuè profeſſus eſt, ſe indignum omninò, qui Chriſto Domino calceamentorum corrigiam ſolueret.

Opportunè autem nunc nobis viſenda occurrit Rheni Tabula, in qua Hieronymum, maximum illum Eremi, & litterarum omnium cultorem, expreſſit, ieiunijs, atque vigilijs pallentem, Chriſtum Crucifixum altera manu ſuſtinentem, eiuſq; pedes rigantem lacrymis, neq; vnquam à pectoris verberibus ceſſantem. Porrò Pictorem, noſtra memoria laudatiſſimum, celebrare ſuperuacaneum eſt. Equidem Ciuibus meis nuperrimè ex animo gratulatus ſum, quòd pulcherrimam ab eo Tabulam acceperint, quam in Templo, ſuperioribus annis Con-

ceptæ Virgini, & Sancto Philippo Nerio Perusiæ excitato, publicè expositam admirantur omnes. Illud verò vnum Posteritas admirabitur, Rheni Tabulas tanto pretio à nobis fuisse redemptas: aliam scilicet viam aggressus est Rhenus, quam olim Atheniensis ille Apollodorus, qui, cùm maximè suas Picturas pecunia vlla commutari non posse existimaret, easdem dono dare consueuit; atque eo nomine Agrigentinis Alcmenam, Pana Archelao largitus est. *Plin. lib. 35. cap. 9.*

Nunc demum binas Sacchij Tabulas inspiciamus; quarum altera Seculare nobis Festum repręsentat, quod superiori anno à Loiolæa sacra Familia, adnitente Principis nostri liberalitate, omni apparatu, ornatuq; celebratum fuit: hìc verò absolutissimam Opticæ disciplinæ peritiam videas, qua Sacchius res propè innumeras, atque inter se longè discretas sub oculos ponens, intuentes ingeniosè decipit. At quanto ille artificio, orizontis, vt vocant, lineam constituit, ad quam cæteræ sanè omnes sese conuertunt! hanc siquidem consultò ad extremam quantùm potuit Tabulæ partem posuit, quò elegantiùs tota Templi structura conspiceretur. Quantam etiam industriam adhibuit, dum lumina ex vmbris extrahit, vmbrasque ipsas contrahit; dum lineas omnes, vmbræ, & lumini admodùm

cohærentes deducit! Hic verò, amota anteriore Templi facie, interiores partes ſingulas intueri licet, & VRBANO Pontifici, ſacras ipſas Aedes inuiſenti, gratuabu ndos Patres vndiq; occurrentes, Purpuratos etiam Principes Pontificio lateri adhærentes, Procerum deinde, atque Aulicorum ſtipantem cateruam, &, quod maximè admirere, ſingulos propemodum ex vultu, atque habitu facilè dignoſcere poteris. Effuſam præterea ad Templi limen populi multitudinem cernis, Pontificia cuſtodia propellente, atque inter lecticas, currus, equos, equitum turmas, hominesque prope innumeros diſcurrentes. Nec verò inconſultò Sacchius ad alteram Tabulæ partem punctum opticum finxit; eique ſoli lumen contulit, vt ea nimirum ratione intuentium faſtidium vitaret. Porrò auguſtiſſimam Templi faciem, regia Principis noſtri ſupellectile ornatam vt aliqua ratione exponeret, intentos omnium oculos, animoſque rei admiratione ſuſpenſos expreſſit.

Sed altera Sacchij Tabula ſeſe offert, meo quidem iudicio aſpectu digniſſima. Hæc id refert, quod nec centenario recurrente anno ſpectabit fortaſſe poſteritas, Velitaris haſtæ Ludis, ad equeſtris prælij ſimulacrum, perhibita in Agonali foro ſumptuoſiſſima Spectacula, eiuſdem Principis noſtri auſpicijs,

ſpicijs, ſpectante Populo, Patricia Iuuentute velitante. Hæ tam inſignium Spectaculorum imagines pellexere Sacchium ex Opticæ ſcientiæ limitibus prodire, non modò (quod in re tam ardua, & plena periculoſæ aleæ mirum eſt) peritis huius artis non reprehendentibus, ſed ſummoperè illum laudantibus. Placuit ei orizontis lineam, ſuperiore in loco Tabulæ, præter optica theoremata, collocare; quæ omninò haud collocanda eſt ſupra ipſos naturales oculorum radios, ne ſcilicet ab aſpectu noſtro ſpectandæ res præcipites ire videantur: ſolers tamen Pictoris ingenium, linearum ductu cæterarum, ac vi, de tono, & ſplendore vegetorum colorum, deque armoge fuſcorum pigmentorum elicita, propoſitum, non leui omnium admiratione, aſſequutum eſt ſuum; quòd ſcilicet, oculis occulta arte deceptis, ſine viſus refractione, rerumque diminutione, cuncta in plana ipſa ſuperficie videantur oblata. Hunc autem proſpectum tam feliciter eduxit Sacchius ex lineis potiſſimùm ipſis, maximè in longum deductis: ampliſsimus enim, hoc pacto, atque capaciſsimus fit conus, cuius acumen inſidet in ipſo pupillæ circulo; vnde euenit, quæ ſub maiori cernuntur angulo, vt maiora videantur. Hac ergo ratione, ac methodo, quicquid in Spectaculo de-

lo de-

lo delectabile, aut memoratu dignum prospici is voluit, mirabiliter efformauit. Sed, quod suspiciendum in hac Tabula magis eniteat, illud mihi quidem videtur, quod omnia præceptis, vel geometricis mensurata, vel geographicis delineata, vel architectonicis librata, cernuntur; Theatralis cauea, Catadromus; aliæ sese sistentes, aliæque procedentes Equitum alæ, singulæ consimili sumptuosissimo vestitu ornatæ; Peditum cateruæ, tentoria; ludicræ pugnæ, ac decursionis Iudices, earundemque Præfectus; Cardinalium, Matronarum, Principum solia; & sexcenta huiusmodi: ex quarum rerum tam distincto prospectu colligitur, Sacchium, non tantùm ichnographiam lineatam, vel adumbratam sibi proposuisse ad imitandum, sed ligno quoque, aliaue materia exemplar, vice plasmatis, sibi effinxisse, ac fabricasse; & libella rectitudines, dioptra distantias, circino dimensiones diligenter explorasse, accuratèque examinasse. In ea autem via, quæ Forum ipsum intersecat, à qua Theatrum oblongam in formam ad Principum Vrsinorum Aedes protractum cernitur, veluti in portum ductam depinxit latam illam, sublimemque Nauim, quæ, post peractos noctu ludos, reducto, innumeris penè facibus, illustri die, hinc atque hinc depictas per vndas nouum

visa est currere depictum æquor. Verùm enimverò hanc vnam ob causam existimo pinxisse Sacchium, hanc Tabulam, vt, si quando deinceps exhibenda sint huiusmodi Spectacula, habeat Posteritas, vnde sibi sumere posit exemplum. At vereor, ne ille frustra elaborauerit; deerit enim, opinor, qui imitari aut velit, aut posit diffusam Principis nostri in omnibus liberalitatem, atque humanitatem, quibus hæc ille spectacula, paruo quidem negotio, sed magno impendio, excitare & potuit & voluit. Sed, heu! vbi nam, hic perspecta sępiùs, collocata nunc cernitur Tabula, quam, superiori anno, Principi nostro obtulit, Perusinę Nobilitatis decus, Fabius Corneus? qui concinnato è bona bello cornu penicillo, ornatissimis manibus pingens Circem, sociosque Vlysseos, in grunnientes Sues turpiter conuersos, atque, Vlysse stricto gladio minitante, pristinę formę restitutos; hoc est ingenij acie vitia superata; priscum honorem restituit Picturæ, principem Virum, sibi cognominem, veterem Fabium imitando, qui Salutis Aedem pinxit; vel Vatem Pacuuium, Vates ipse elegantior, æmulando, qui in Foro Boario pingebat. Hanc ego Tabulam ab ipso Philesio Apolline expostulem ne, donec illa Parnasso reddatur? equidem nobilissimo huic Auctori, & Picturæ, & Poeseos

gra-

gratia, hìc insignis debetur sedes. Tu verò perlege Carmen, in quo & Tabulam vide.

Cùm videas in bruta homines conuertere Circem,
Dic, homines vitio sæpè redire feras:
Sed modò prospiciens opera sapientis Vlysßi
Congrua restitui frontibus ora suis,
Dic fieri virtutis ope, vt vel corda ferina
Humanos discant ingeniosa modos.

Sed iam te video, inspectis hisce Parnassi picturis, vltro me percontari de Simulacris, & Signis, quibus pulcherrimis eum plenissimum autumas: de qua quidem re paucis me expediam, statim ac tibi enarrauero, quod mihi superioribus diebus contigit, dum Barberinas à me descriptas Aedes Vir grauissimus perlustrabat, ne tu quoque, nostri instituti inscius, id ipsum obijcere queas. Is, cùm primùm celebriores nostri æui Pictores legit, Cur tu, inquit, Io: Franciscum Romanellium præteris? an nouum oriens picturæ lumen non vides? cuius virtutem suspiciunt omnes, & Raphaëlinum appellant? quidni ego, inquam, Iuuenem, omnium laudibus celebrem, ignorem? at, cùm nihil prorsus eius penicillo elaboratum in Aedibus viderim, haud mirum, si eius nomen, & laudes tacuerim. Aderat tum homo mei amicissi-

cissimus, & Picturæ satis peritus, qui me statim clam admonet; &, Caue, inquit, Teti, ne duris adeò legibus te ipsum adstringas, quibus facilè damnari possis; & Petrum Perusinum te pluribus celebrasse memento, cuius ne lineam quidem, nedum Tabulam in Aedibus esse cognosceres. Ita ne, inquam, me miserum! at at, noui quid faciam, quo pacto fidem meam tuear; deceptum me Raphaëlis, adhuc iunioris, Tabulis aliquot dicam, quæ quidem Petri eius Magistri artem adeò redolent, vt vel peritissimi cuiusque oculos fallant. Hæc mecum ipse dum cogito, subit animum, mendacio mendacium eludi haudquaquam decere: at nec Petri Perusini nomen expungendum videbatur. Quid hìc agerem? Perusia è meis Aedibus Petri Tabulam haud ignobilem huc transferendam curaui, quam ad solertissimum Marinutium misi, qui alicubi clam collocari illam iuberet, atque, inconsulto Principe, Pictoris gloriæ, meæq; fidei consultum vellet. Tu si huiusmodi culpam me contraxisse, nomenq; aliquod Pictorum nostrorum insigne incautè me omisisse reputaueris, scias modò, quo pacto à culpa me liberem, & mittas Tabulam, in ijs Aedibus collocandam, vbi illa cum cæteris omnibus laudatissimis Picturis perpetuò viuet. Quod pertinet ad Statuas, non sine tui admiratione audies, sculptilia

nullum hic habere locum: (quamquam his in Aedibus alibi penè innumera ſpectantur) an fortaſsis Marmorum pallorem viuidi formidant colores? quibus aptiſsimè muta Poëſis, & loquax Pictura ſuas concinnant locutiones; à quibus quoque deſumunt quicquid venuſtatis, & viuacitatis ars, & induſtria ad ſimilitudinem excogitare poſſunt. Quod autem ſpirans ſpectatur Simulacrum Excell.mi Caroli Barberini, Equo inſidentis, celeberrimi Viri Franciſci Mochij Opus, non ex pallenti marmore, ſed micanti ex ære deductum eſt: de quo audi Carmen, à me inconcinnè, quòd Poëta non ſim, conflatum.

Quid ſtupeas, Natura, Mochi admirabilis artem,

Qua ſpirans Carolus, tam benè frænat Equum?

Maior at hæc, pandens, animi compeſcere motus,

Vt compeſcit Equum, ſic valuiſſe Ducem.

Illam verò VRBANI Pontificis diuinam prorſus effigiem, quæ marmorea hic pariter cernitur, haud Equitem Berninum Cœlo exculpſiſſe credimus, ſed è Cęlo in Aedes Sacrum id Palladium delapſum colimus: quod & ego iſthoc Carmine, vtcumq; conſcripto, ſum veneratus.

Fronte, oculis, vultu, lux auguſtiſsima ſurgens,

Hic, docet, Artificis non opus eſſe manu;

Palladium è Cælo demiſſum cernimus, huius

Vt decus æternum ſit, columenque Domus.

Verùm

Verùm ne, me hic iam ſilente, niſi, quam de Statuis, ac Simulacris habuiſti, expectationi fiat ſatis, amorem, ſtudiumque meum deſideres; ex Odeo te, à Parnaſſo tamen quodammodò non abeuntem, in Exedram vocare operę pretium duxi. Hæc, vt aliàs enarrauimus, ouali forma concamerata, varièque marmorata membrorum compoſitione inſtructa, calce dumtaxat medica dealbata, in regalis Aulæ fronte ſeſe pandens, ſolùm Statuas recipit, ac marmorea Simulacra, Picturis omninò ab ſe pulſis: an, quia, ſpectata Cortonenſis induſtria, eruditi oculi neſciunt, tam propè, colorata oblectamenta inquirere? an verò noſtrum humanum ingenium ſæpè diſpari quadam rerum varietate oblectatur; & modò picturarum diuites parietes, modò inopes; aliàs vnà cum picturis Signa, aliàs ſeorſum ab illis gaudet intueri? quaſi Artes iſtæ, quamquam natura cognatæ, atque ex Plaſtice matre genitæ, diſiunctæ tamen ſint, ſeſeque inuicem non ſemper amplectantur: hinc ſæpè colorata lina, tabulæque, in quibus ſolidæ, ac robuſtæ prominent Imagines, quaſi Statuarum æmulæ, primas pręſtantiæ occupant laudes: hinc, pari licet induſtria elaborata marmora, veluti coloratæ fallaciæ ignara, naturæque ſolùm candore contenta, lineis, tabuliſque antecellere exiſtimantur,

ſculpti quicquam hìc reconditur, ne materia potiùs, quàm præſtantia operis laudetur, gloriaque Artis obſcuretur metalli ſplendore: quàm longè pretioſiora hìc ſunt, quæ ex ingenio hominum, quàm quæ ex terræ ſodina hauriuntur! At quoniam Socratis auream Statuam oculis contemplari non poſſumus, eius auream ſententiam mente ſaltem intueamur. aiebat ille, ſe mirari, atque miſereari eos, qui lapides ſculpunt, dum omni conatu inſudant, vt lapis homini ſimillimus euadat, & ſit; contra verò negligunt, ipſi ſi lapidibus ſimillimi ſint, & videantur.

Ibid. Laert. Diog.

Sed ecce iam Roſtra, Statuarum locum illuſtriorem, A conſcendit M. Tullius Cicero, noſtram, ni fallor, Academiam laudaturus, & eos primùm, qui, pręteritis diebus, eius dicendi artem, & præcepta ſecuti, eiusq; eloquentiam aſſecuti, Principis noſtri in Aedibus, coram ampliſſimis purpuratis Principibus, & litteratiſſimo cętu verba fecerunt; Bracciolinum, Holſtenium, Guidiccionium. Admiratus eſt in primis ſummus ille Orator, & Philoſophus dicentem Bracciolinum; qui iucundiſſimam, prę cæteris hominum ætatibus, Senectutem eſſe demonſtrauit; de qua olim ipſe, vt faciliùs, & honeſtiùs eam traducere poſſent prudentes Viri, multa tradiderat documenta; nunc verò, Bracciolino ſuadente, non modò

non

non reformidandam videri, tanquam ærumnarum Aegeum, ſed optandam, tanquam fluctuoſæ nauigationis tutiſſimum portum. Cùm verò is laudationem aggredi vellet, ſuam id illicò in memoriam reuocauit, quod peruulgatum nuper inaudierat, Gaſparem de Simeonibus, ingenio ſibi, & eloquentia parem, in eadem Academia, non multos poſt dies, contra Laudem, veluti Virtuti aduerſantem, ac noxiam, prælecturum: Tullius, vt eruditiſſimi Viri dictis, quaſi ab ſe iam perceptis, obtemperans præcurreret, ab omni laude ſe abſtinuit: tum ab inſtituto exornationis genere recedens, ad iudiciale ſtatim, his verbis, ſe conuertit: *Siue Sylla, ſiue Marius, ſiue vterque, ſiue Octauius, ſiue Cinna, ſiue iterum Sylla, ſiue alter Marius, & Carbo; ſiue quis alius ciuile bellum optauit, eum deteſtabilem Ciuem Reipublicæ natum iudico.* Perrexit vltra, in hanc ſententiam, eius oratio: Et quamquam fortaſſis tum poſita in Roſtris fuerit hæc Syllæ Statua, cùm Quæſturam ſub Mario adeptus, flagitioſiſſimos adoleſcentiæ mores in optimos commutauerat; nihilominùs eam prorſus hinc arbitror amouendam; Dictator enim effectus, ita Rempublicam oppreſſit, vt nemo, illo inuito, nec bona, nec Patriam, nec vitam retinere potuerit.

Cic. Philipp. XIII.

B

Plutar. in Syll.

Conuerſus dehinc ad Marium, dixit, Eum, etſi, per- C

fun-

functus sanè gradatim omnibus honoribus, Consulatumq; adeptus, Iugurtham profligauerit, atque ante currum adduxerit; Cinnanam tamen dominationem secutum, in ipsam Rempublicam nullo sæuitiæ generi pepercisse; indignum proinde sęuissimum hominem, qui inter clementissimos, atq; optimos Viros veniret: Quanta, quanta enim maxima fortitudine, vel in bellis feliciter gerendis, vel in rebus aduersis constanter perferendis claruerit quis; dum in Patriæ perniciem ea vtatur, furor est, non fortitudo. Sed, pace tua, Cicero, spectanda sunt inter claros Viros, vitiorum simul, ac virtutum exempla; altera vt fugiamus, altera vt imitemur; & quemadmodum in picturis vmbræ clariora reddunt lumina, ita hìc, veluti in Cebetis sculpta, non depicta Tabula, optimi mores, cum pessimis comparati, magis elucescunt.

Plutar. in C. Mar.

Ob id insuper hìc cernimus, facinoribus, voluptatibusque insignes, Iulias duas; quarum prima cognomine Mœsa, quantum sæpè muliebre ingenium possit, quantumque artificio valeat, mirificè ostentauit. Hæc namque, post mortem Antonini Bassiani, ex Aulica Domo Macrini superbia expulsa; summa arte, atque industria, ad imperium euexit Heliogabalum, ex Semiamira Filia Nepotem: præter namque maximam pecunia-

D

Iul. Capit. in Opil. Macrin.

cunia-

cuniarum largitionem, in milites effusam, inuerecundè non dubitauit affirmare, Heliogabalum esse Antonini Basiani filium, vt militibus eum conciliaret, qui beneuolentia singulari Antonianos, odioq; intimo Opilium Macrinum, Antonini Basiani interfectorem prosequebantur; duplici adhibito amoris, & odij lenocinio: neque sanè esse malè mulctandam Politicus quispiam iudicaret, quæ sibi, regnandi causa, parere visa est ignominiam, nisi non hominem, sed belluam Romano dedisset Imperio.

Hic iam alterius Iuliæ, cognomine Aquiliæ Seueræ, cuius effigies Iuliæ Mœsæ proxima spectatur, causam quis hominum suscipere audebit, eamque aliquo pacto purgare tentabit? Dum illatam iste religioni iniuriam tueri nolit, Persuasit, dicat, nox, amor, vinum, ætas, tum & Heliogabali summa potentia, imò impotentia, vt, sacrilego stupro, Vestalis Virgo duci in vxorem passa sit; nempe vt ex summo Sacerdote, & Dijs Virgine sacrata, noua Deorum progenies oriretur; & non tantùm ille, qui nec homo appellari dignus erat, vocaretur Deus, (tantæ erat dementiæ) sed & vnà qui nascerentur Filij. Profectò si Vestalis famosissima hæc Virgo, statuta in incestuosas Vestales pæna fuisset affecta, viuaque defossa, non imprudens ve- Xiphil. Epit. Dio. Nic.

functus sanè gradatim omnibus honoribus, Consulatumq; adeptus, Iugurtham profligauerit, atque ante currum adduxerit; Cinnanam tamen dominationem secutum, in ipsam Rempublicam nullo sæuitiæ generi pepercisse; indignum proinde sęuissimum hominem, qui inter clementissimos, atq; optimos Viros veniret: Quanta, quanta enim maxima fortitudine, vel in bellis feliciter gerendis, vel in rebus aduersis constanter perferendis claruerit quis; dum in Patriæ perniciem ea vtatur, furor est, non fortitudo. Sed, pace tua, Cicero, spectanda sunt inter claros Viros, vitiorum simul, ac virtutum exempla; altera vt fugiamus, altera vt imitemur; & quemadmodum in picturis vmbræ clariora reddunt lumina, ita hìc, veluti in Cebetis sculpta, non depicta Tabula, optimi mores, cum pessimis comparati, magis elucescunt.

Plutar. in C. Mar.

Ob id insuper hìc cernimus, facinoribus, voluptatibusque insignes, Iulias duas; quarum prima cognomine Mœsa, quantum sæpè muliebre ingenium possit, quantumque artificio valeat, mirificè ostentauit. Hæc namque, post mortem Antonini Bassiani, ex Aulica Domo Macrini superbia expulsa; summa arte, atque industria, ad imperium euexit Heliogabalum, ex Semiamira Filia Nepotem: præter namque maximam pecunia-

D

Iul. Capit. in Opil. Macrin.

cuniarum largitionem, in milites effuſam, inuerecundè non dubitauit affirmare, Heliogabalum eſſe Antonini Baſiani filium, vt militibus eum conciliaret, qui beneuolentia ſingulari Antonianos, odioq; intimo Opilium Macrinum, Antonini Baſiani interfectorem proſequebantur; duplici adhibito amoris, & odij lenocinio: neque ſanè eſſe malè mulctandam Politicus quiſpiam iudicaret, quæ ſibi, regnandi cauſa, parere viſa eſt ignominiam, niſi non hominem, ſed belluam Romano dediſſet Imperio.

Hic iam alterius Iuliæ, cognomine Aquiliæ Seueræ, cuius effigies Iuliæ Mœſæ proxima ſpectatur, cauſam, quis hominum ſuſcipere audebit, eamque aliquo pacto purgare tentabit? Dum illatam iſte religioni iniuriam tueri nolit, Perſuaſit, dicat, nox, amor, vinum, ætas, tum & Heliogabali ſumma potentia, imò impotentia, vt, ſacrilego ſtupro, Veſtalis Virgo duci in vxorem paſſa ſit; nempe vt ex ſummo Sacerdote, & Dijs Virgine ſacrata, noua Deorum progenies oriretur; & non tantùm ille, qui nec homo appellari dignus erat, vocaretur Deus, (tantæ erat dementiæ) ſed & vnà qui naſcerentur Filij. Profectò ſi Veſtalis famoſiſsima hæc Virgo, ſtatuta in inceſtuoſas Veſtales pœna fuiſſet affecta, viuaque defoſſa, non imprudens ve- *Xiphil. Epit. Dio. Nic.*

rerer, ne eadem ipsa, humo diu altè compressa, tandem in lapidem, Natura cogente, constricta, huc in exemplum esset adducta: tam viua elucet in marmore eius imago.

F Sed Rex Ponti Mithridates, cuius effigies opportunè ex aduerso spectatur, magni animi, & corporis exprimens Virum, huc translata è Græcia, vbi nobiliores floruere Statuarij; è suo pharmaco, alterum nos docet contra huiusmodi Fœminarum amatorium virus: aduersus enim Viperarum venenum, ex Viperis ipsis in frusta concisis, Rex parabat antitodum.

G En ex altero latere, probitatem spirans, Marci Aurelij Antonini Imperatoris, cognomento Philosophi, Simulacrum: hoc nobis ante oculos ponit summum Virum, forma conspicuum, ingenio clarum, honestissimis moribus excultum, singulari eloquentia ornatum. Cur autem hoc ipsum Simulacrum nobis dicere non liceat Apibus repletum, vt per Etruriam olim vniuersam, sub ipsius Principatus initium, cæteræ eius Statuæ visæ fuere? est ipsa Apum Domo contentum, non in auspicium ab Antonino initi, sed in plausum ab eodem expleti cum virtute Imperij; vbi Apes non solùm felicitatis omen susurro, sed ipsam melle, felicitatem ferunt.

Iul. Cap. in Vit.

Con-

Coniuncta huic, vt par est, spectatur Lucij Commodi, Fratris, effigies; cuius mores quamquam in plerisque non laudatos vultus ostendit, non tamen improbari omninò sinit commune, quod, dum vixit, cum Antonino Philosopho habuit Imperium; vnum id dumtaxat Romana Republica sentiente, duobus licet Augustis imperantibus; validissimo sanè argumento aduersus Politicos, negantes, posse duplici dextera, sine mutua suspicione fraudis, sceptrum integrum administrari. H

Iul. Capit. in Vit. Ant. Philos.

At video te, suspenso oculo, ac supercilio, intueri prominentibus imaginibus exculptum Lapidem: quid? nonne in marmore Venationem expressam, imò ipsius Venationis ostentum agnoscis? En equo insidentem Virum, à grandi ætate non omninò alienum, manu quodammodò venabuli truncum retinentem: en currum, bobus pertractum, non hostium spolijs, sed ipsis hostibus, Apris nempe, Damisq; onustum: en indagatores anhelantes Canes; vt est propior ille, pectore lato, ceruice longa, vngue valido, crure robusto, ventre inani, cauda indice! en venatores alios, expedita, & commoda veste præcinctos; qui præit, quasi cornu, seu buccina armatus, quàm lætus ouat, quàm iucundus! At tu miraris fortasse, quam ob rem marmor I

iſtud locum habeat inter Principum effigies, tanquam ab ijſdem ſpectatum ; audi Marcum Tullium ; *Iam verò immanes feras, & belluas nanciſcimur venando, vt veſcamur his, & vt exerceamur in venando, ad ſimilitudinem bellicæ diſciplinæ*. Amant equidem Principes huiuſmodi exercitationes, quibus ad bella corporis vires firmantur, animi audaciores fiunt ; membra robuſtiora ad tolerandas cæli iniurias, itinerumque labores, & ſimul mentes à ſolicitudinibus, magniſque curis reuocantur, ac redintegrantur. Mithridates, quem modò vidimus, adeò venatu oblectabatur, vt, longo temporis ſpatio, aliquando nec vrbanum, nec rurale tectum ſubijſſe feratur. Et Antoninus ipſe Philoſophus, relictis alijs ludicris, hoc vnō belluoſo, quaſi bellicoſo apparatu ſeſe frequenter oblectabat. Quid mirum ergo, hìc ſi ſpectatur præda cœlo expreſſa ; & fortaſſis capta apud inſignia Ereti noſtrorum Principum venatoria loca, delicias fortaſſis ipſius olim Antonini? Quod idem affirmet quiſquis ſuperiori anno ibidem venationibus interfuit, noſtro cum Principe Cardinali Antonio, feraſque per ditionem illam ampliſſimam indagauit ; vbi miro artificio ſyluas, & nemora immenſa, ad cibum ſolùm, & ſtabulum belluarum, ſata, & culta videntur ; vbi interſita

Cic.lib.2. de Nat. Deor.

paſsim

passim prata, & prædiuisæ planities, valles, defluentesque riui, occulto dolo, in apertas insidias trahunt vagantes, & ad nota pascua, & stabula recurrentes feras, adeò innumeras, vt quam insequaris ignores. Vidisses, eodem ferè tempore, per campestria hæc loca eundem Principem, quasi bello natum, imperatorijs fungi officijs; peditum copias longo ordine diffundere, equestribus apertiora loca munire: non oppansa retia, sed expansa lintea, quasi excitatum scenicum murum, impetuosis belluis opportuniore situ opponere: Canes vestigatores, copulis solutos, latratibus bellum belluis indicentes, in nemora immittere: emissarios Canes ad viarum initia sistere, aperto marte, datis numellis, veluti frænis, pugnaturos. Vidisses aduersus annosos Apros eundem, modò alacrem equum in gyrum flectere, modò, addito calcari, currere, & recurrere; donec immanes belluas, Canes ipsos prosternentes, ore tela confringentes, præacuto in frontem adacto ense, omnibus admirantibus, prosterneret.

Nec longiùs me venantem ab re abductum existimo, dum non temerè dictum puto, Simulacrum, quod haud longè ab eodem Antonino iacens cernitur, nil aliud referre, quàm ab illo, & fortassis eadem in regione, venatu captam prædam. Videmus equidem om-

nium

nium pulcherrimum Simulacrum,ſcalpro depromptum ex marmore, molliſsimum ſimul, ac robuſtiſsimum, nudato corpore, Viro dormienti ſimile, dexterum brachium hederacea corona redimito capiti ſupponens ad occipitium; tam inſigniter omni ex parte elaboratum,vt vniuerſi quà pingendi, quà ſculpendi celebriores Artifices in eius admirationem conuolantes, vnanimi conſenſione, æſtiment, laudatiſsimo id ſęculo, à celeberrima antiquitatis manu efformatum; nec præ illo quotquot in Vrbe, atque Orbe ipſo Statuæ viſuntur, maiorem exhibere artis præſtantiam, aut documenta meliora; adeò vt illi nihil ad Opus vndique abſolutiſsimum ipſa ab Arte addi poſsit. Porrò viuum in eo, ſpirantemque, primò intuitu, ex primarijs Dijs aliquem credas expreſſum: verùm induant Vitia quantumuis amabilis pulchritudinis ſpeciem, perfidiæ tamen nota aliqua detegit fallacem aſpectum: etenim, ſi attentiùs intuearis, aures, more beſtiarum acutas, inter hederas, comamque, inuitas quodammodò erumpere videas, caudamque, ſub ipſo femine quaſi compreſſam, ſeſe motare interdum agnoſcas; quam quidem primo aſpectu deſcendere dixeris ab ipſis Hyrcanæ Tigridis exuuijs, ex ſiniſtro brachio pendentibus, & veluti culcitra adhibitis; quæ haud habenda crediderim ſuperatæ

feri-

feritatis ſpolia, ſed ipſius feritatis arma, quibus ille facilè, cùm opus ſit, ſeſe obuoluere promptus valeat, ad feritatem. Iam mentitus homo, detectaque fraus apparet; iam, quod Antiquitas finxit, agreſte Seminumen, appellauitque Faunum, habemus, impuris affectibus plenum, quales ſunt Cornigeri, Corniger & ipſe, vt Poëta teſtatur;

Cornigerumque caput pinu præcinctus acuta Ouid. Otnon.

Faunus, in immenſis quà tumet Ida iugis:

Caſtæ, Venationis præſidi, Deæ inimicus, auerſuſq; ab ipſa Venatione, quæ Venerem auertit. Hoc autem certum eſt, ſuperioribus annis, Summo VRBANO Pontifice iubente, Aelia dum Arx præmunitur, foſſæque altiores, & ampliores redduntur, hanc Fauni Statuam, ingenti gleba, cum ipſa olim impietate, altè defoſſam, in lucem nouam, ad ipſius veteris ſuperſtitionis contemptum, & in artificij venuſtatem, & elegantiæ pompam, eſſe eductam. Hoc pariter notiſſimum eſt, Sepulcralem illam Molem, non Adriani tantùm, ſed & ſui, & reliquorum Cæſarum Antoninorum Cineribus extructam eſſe ab Antonino; cui nomen indidit Pium ipſa in defunctos Cæſares pietas, hoc etiam monumento teſtata. Fallor, niſi Antoninus Philoſophus, qui Pio ipſi Antonino ſucceſſit in Impe-

rio,

rio, quique, amore Sapientiæ incenſus, eas magis damnabat delictorum ſordes, quæ ex damnata voluptate ſunt, & effrænatas libidines, tanquam belluas, inſequebatur; quaſi attollens de capto, venatu, Fauno trophęum, hoc eſt de prædata laſciuientis animi indomita cupiditate, hac eius Statua Molem illam exornauerit, cui imponenda erat ſui ipſius cineris Vrna; eamque pudicæ Dianæ dicauerit.

At habeant prorſus, ſubdet aliquis, ſeſe res, vt tute meditaris; quid porrò cum integerrimo Philoſopho
M Cæſare pulcherrima Venus, cuius nobiliſſimum Simulacrum haud longè ab eius ſemore diſtat? Metire, inquam ego, intermedia ſpatia, propiorem Ciceroni reperies, Socraticis manibus, tanta venuſtate, ac decore elaboratam Statuam, vt ipſa Iuno, ſi adeſſet, omni ſimultate depoſita, quod Venus præ manibus habet pomum, iure merito ei tanquam pulchriori datum candidè prædicaret. Sed, vt noſtra hinc ad carceres redeat Oratio, Venerem hanc, quæ in omnibus propè diuinis M. Tullij ſcriptis elucet, ipſam eius cum decore venuſtatem referre crediderim; &, quemadmodum Venus hæc, non nudatam omnem corporis partem offert inſpiciendam, ita non ſemper nobis omni ſtudio incumbendum, vt in oculis omnium ſeſe præ-

beat apertam eloquentiæ Venus; nimius enim ſui oſtentus inuenuſtas eſt : ideò ad ſiniſtram noſtra hęc Venus honeſtè tegitur.

Quamobrem opportunè Narciſſi Statua, Ciceronis conſilio, hìc appoſita eſt Veneri proxima. Qui ſibi enim nimiùm in dicendo blandiuntur, & inanem ſuę dictionis imaginem, puerilibus luſibus, & ornamentis expreſſam, perditè amant, perquàm facilè in Narciſſi miſeriam incidunt, incautoque ſui amore pereunt. De huius interim Simulacri laudibus, eius ornamento, libenter hìc addo Carmen, in Muſarum hortis, ipſum fragranti ſuauitate imitans Narciſſum; quod nuper mihi humaniſſimè communicauit Præſul digniſſimus Angelus Giorius, qui Pontificio Cubiculo præeſt, ex Aemilij Sibonij, ſui à ſecretis, peramœno, & culto ingenio decerptum; tale autem eſt:

In lacum pronus vitreum refuſi
Fontis admorat patulo rubella
Ore Narciſſus labra, nec propinquum
Traxerat hauſtum.
Forma delectat Iuuenis ſupina
Suauium oſcillo velut offerentis;
Totus, vt vidit, perijt; ſitim & ſuſpendit ab vndis.

 Ipſe

Ipse fontana faciem tabella
Pingit aspectus, minium niuales
Per genas lucet, caput in capillo
Fulgurat aureo.
Annuit, gestit, tenerumquè ridet
Credulus; gestu, similiquè nutu,
Et simul respondet, ocellulisquè
Ridet imago.
Porrigit dextram celer implicare,
Quum liquor turbatam agitans quietem
Vndat, & nullus tremulo videtur
Gurgite vultus.
Questus effugisse sibi, misellos
Lacrymis implens oculos obortis
Se sibi crudum vocat, & fugacem
Se sibi quærit.
Dein vagos ponens requieta motus
Lympha, Narcisso speculare fundum
Reddit, iniustusquè iterum intuentem
Fascinat error.
Ardet, & flammas aqua pertinaces
Nutrit illudens, color & reflexus
Perditi desiderium, & manus fru-
stratur amantis.

Vanuit tandem miser, & iuuenta
Vanuit prima, peperitquè florem;
Gloriam cari vel adhuc memor flos
Nominis audit.

Desipit, quisquis sitit, & renidet
In sua falsi specie decoris,
Et sibi plaudit, nimiam & colorat
Spem sibi blandus.

Labitur leni similis fluento
Sæpe non certus, nec amor perennis,
Et sitim fallit cupidam fauoris
Gratia fluxu.

At secus Virtutis amantiori
Quàm sui, amplexus aperit benigno
In sinu Princeps, meritumquè gratus
Riuus inaurat.

Væh, manum si quis temerè procacem
Porrigit; turbis agitat quietem,
Vexat infelix animum, & repulsas
Captat inanes.

Nouerit se; tum Sapiens facesset
Futiles vmbras, Themidiquè pulchræ
Fidus hærebit comes, vt beatis
Imperet astris.

Delphicæ transfert monitum Sophiæ
Noster hic PHOEBVS proprias in Aedes,
Dum refert signo sitientem amores
Fabula vanos.
Quisset ò se perspicuis in vndis
Nosse tunc Narcissus, amasset Echo!
Nunc breuis, culmoque nuens caduco
Flosculus aret.

Cæterùm, quamuis, apud Picturæ peritos, nullius prorsus sim coloris, aliàs tamen, si vires senectus, & otium suppetant, Deo iuuante, non solùm de Picturis, ac Statuis alijs præstantioribus, quæ in his Aedibus extant, sed de veterum monumentorum Memorijs, quæ sparsim in ijsdem, non adhuc in vnum redactæ, visuntur ineditæ. Interim, dum in hac variarum rerum recensione, quam peregimus, ad ipsarum Aedium splendorem eædem desiderari possunt, paucas quasdam, per otium, ex ipsis lapidibus à me desumptas, tui commodo apponere visum est, post Simulacrorum exemplaria: quibus tamen anteà optimum factu reputaui, Excellentissimi Principis Caroli Simulacrum adijcere, quamquam in spectata Statuarum corona illud non vidimus: verùm si ad Principis dignitatem, tanquam virtutum omnium exemplar, & ad

ipſam Operis præſtantiam, nulli inter antiqua inferioris, transferas animum, non alibi profectò collocares, quàm vbi Tullius tanti Principis res gloriosè geſtas, ſingularesq; virtutes, inclyto præconio, ſolus dignè recenſere poſſet: quicquid ſit, Auctor ipſe Mochius à ſe lineatum exemplum mihi lubentiſsimè ea largitus eſt tempeſtate, cùm id ipſe Principi noſtro ſuum præſtantiſsimum obtulit Opus. At, quando fruſtra in Tullij ore tonantem illam deſideramus vocem, præſtò eſſe tibi poteſt Maronis melos, hoc eſt Lælij Guidiccionij Carmen; habes enim, inter vulgatas ſuperiori anno Eclogas, quartam, vbi ad omnium Principum compendium, breui compendio recolitur quicquid ipſa vndique de Carolo perſonat Fama. Quod verò ad me de eodem Principe attinet, tibi legenda mitto, quæ ad eundem Lælium, eam nactus occaſionem, conſcripſi in hunc planè modum:

Cùm primùm à te, Vir Clariſſime, per Vbaldinum Comitem Delibationem illam tuam Barberini Mellis accepi, ſuauitatem, an celeritatem in ea plus admirari debuerim, neſcio; illud ſcio, me protinùs cum Poëta, ſeriò tamen, exclamaſſe,

manare Poëtica mella, *Horat. Epiſt. lib. 1. ep. 19.*

te ſolum, qui

& Io-

& Iouis auribus ista

Id. ibid. *Seruas.*

Verùm ingenioſæ illæ tuarum Volucres Muſarum, num ne tam ſubitò mella

Virg. Georg. lib. 4. *Stipant, & dulci diſtendunt nectare cellas?*

Non id facilè crediderim: vix eas, tam breui tempore, prima fauis ponere fundamenta, tenueſque ceras ſuſpendere potuiſſe exiſtimauerim. Siria ergo potiùs dixerim iſtiuſmodi mella; quæ, ſub feruente Sirio, Sole, qui & ipſe Sirius dictus, fauente, ſublucano tempore, Vergilijs in Cælo ſplendentibus, in Lucenſem Virgilium demiſſa ſint ex æthere, & horaria, non modò horæa, ſint appellanda. Vixdum enim (apertè dicam) annuente Pontifice, Eminentiſsimo Principe noſtro largiente, inter Canonicos S. Mariæ ad Præſepe cooptatus es, cùm extempore, non temporarium tamen, ſed perenne grati animi tui monumentum Principum liberalitati reponis. In quo quidem vide, quæſo, mî Læli, ne, quod modeſtè nimiùm virtuti, ac nobilitati tuæ ſubtrahitur, ſingulari quoque noſtri Principis prudentiæ, ac iudicio detrahatur; maxima eſt eius benignitas, & munificentia, ſed quæ in Eccleſiaſticis præſertim muneribus deferendis, optimo delectu, & ſapientia ducatur. Habemus domeſtica exempla,

Plin. lib. 11. cap. 14.

Ibyc. ap. Suid.

Mar-

Martinozzium, Benedellium, Ripam, quorum præclaras virtutes, & merita ad hanc ipſam dignitatem Principis beneficentia euexit. An verò magnus iſte totius Aulæ conſenſus honorem hunc non ſolùm tibi, ſed etiam Principi, atque adeò Virtuti ipſi gratulantis, obſcurè rem teſtari videtur?

Sed venio ad quartam illam Eclogam, in qua me, ſub Mopſi perſona, loquentem inducis, nimirum, ſub ſpecie eloquentis, ſapientiſque Viri, Virum indiſertum, ac planè infantem. At te fortaſsis à veritate longiùs amor abduxit, aut certè Caroli Principis mortem celebraturus, eum Tibicinem ad næniam euocaſti, quem & omnia propiùs ſpectaſſe, & acerbiùs indoluiſſe conſtaret. Aderam tum quidem ego Optimo Principi, atque inteſtino calculo laborantem, fruſtra fouere optabam; admirabar, qua patientia hanc ipſam valetudinem toleraret, vt dolori reſiſteret; qua demum conſtantia in ſummo cruciatu, recreandus ipſe, alios conſolaretur: acceſſerat, ſuprema ipſa die, Riuarola, nobilis Medicus, cuius probitati, atque optimis artibus Principis vita ab VRBANO Pontifice credita fuerat: is Carolum aſpiciens moriturum, hilari fronte, inanem ſpem alere haud opportunum reputans, hærenti ſimilis videbatur.

Hunc

Hunc Princeps benignè, vt ſolebat, intuitus, Et quid hæres, inquit, Riuarola? num quid optimo ingenio, & diligentiæ tuæ ſupereſt, quod in hoc morbo experti non ſimus? malleo hìc tibi opus, (mihi crede) ad hunc calculum adamantinum confringendum. Sed ego

Virg. Aeneid. 4. *Vixi, & quem dederat curſum* Deus ipſe, *peregi:*

neque optabilius aliquid mihi contingere poterat, quàm vt ſuſceptos pro tuenda Romana Eccleſia labores opportuna morte complerem; atque, expeditione confecta, in ipſis caſtris placidè quieſcerem. Hæc inter, deficientibus paulatim corporis viribus, animo tamen vegeto, & in Cælum intento, ſtrenuus pro Chriſtiana Republica Imperator ad ſupernam lauream euolauit. Tum verò

Virg. Eclog. 5. *Extinctum Nymphæ crudeli funere* Thyrſim
Flebant: vos coryli teſtes, & flumina Nymphis.
Non vlli paſtos illis egere diebus
Frigida, Thyrſi, *boues ad flumina; nulla neq; amnem*
Libauit quadrupes, nec graminis attigit herbam.
Thyrſi, *tuum Pœnos etiam ingemuiſſe Leones*
Interitum, monteſque feri, ſyluæque loquuntur.

Verùm iam

Id. ibid. *Candidus inſuetum miratur limen Olympi,*
Sub pedibuſque videt nubes, & ſidera Thyrſis.

Ergo

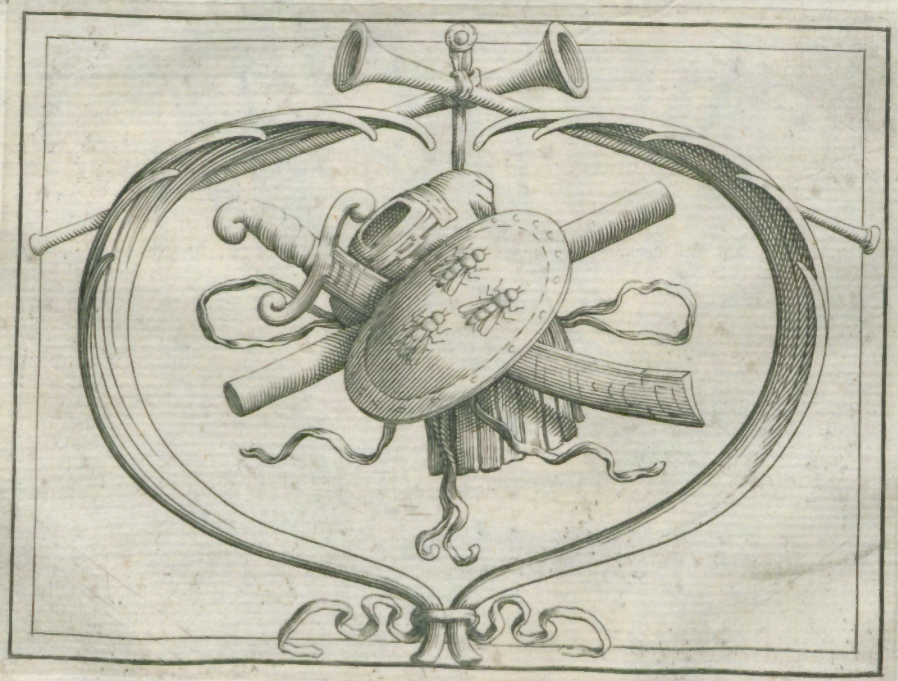
Ergo dignißimus Heros à fæmineis lamentis ad contemplationem virtutum ſuarum nos vocat, quas nec lugere, nec lamentis proſequi fas eſt. Peritus ille, & priuati Iuris, & publici, quantum Poëſeos, quantum etiam Hiſtoriarum tenebat! vt planè doctrinis omnibus excultus videretur. Teſtes ſunt locupletes, Bracciolinus, & Dux Lotharius de Comitibus Viri eruditione præſtantes, ac Principi gratißimi, quibus cum is congredi ſæpiſſimè ſolebat. Ornabat hæc incredibilis quædam magnificentia, quæ vt in Principe maximè elucet, ita in Carolo ſupra cæteras virtutes emicabat: adeòque nil antiquius habuit, quàm ne quis expers liberalitatis ſuæ fieret; vt nemo fuerit, ad quem non aliquid ex illo benigniſſimo fonte manauerit. Quod autem propè ſupra fidem eſt, beneficia petentibus, elargiendo, occurrere ſolebat, non ſolùm rogari ſe non patiebatur. expertus loquor: Inambulabat is aliquando in Hortis Pontificijs, & (quod benè memini) cum Capiſucchio de rebus militaribus ſeriò agebat; nos, vt moris eſt, haud longè ſequebamur, & varia inuicem miſcebamus colloquia: iniectus eſt autem ſermo de Thraſymeno Lacu, eiuſque locatione; tum ego, Quanta vtilitas ex huius Lacus conductione percipi poteſt! attigit hoc neſcio quomo-

dò Principis aures , &, vt primùm intra Pontificias Aedes ſe recepit, me aliud prorſus agente , Benedellium acciuit (quem à Secretis habuit dum vixit , atque vnicè dilexit; mox, veluti prudentiæ , & virtutum theſaurum , Eminentiſsimo Cardinali Antonio Filio legauit) mandauitque , vt eos quàm primùm adiret , ad quos Thraſymeni locatio ſpectabat, moneretque ſingulos, ne alium vllum conductorem admitterent , præter vnum Tetium . Hìc enimverò cogor exclamare , O' animi magnitudinem admirandam ! ò beneficentiam ſingularem ! Hoc tamen fortuna mihi beneficium inuidit , & quod tanta Principis benignitate datum fuerat , violenter præripuit ; quandoquidem biennio antequam locatio vetus deſineret, noua , præter conſuetudinem , impetrata iam fuerat . Id autem nihilominùs iucundum accidit mihi , cui tam promptè exhibitus vnus Caroli beneficentiſsimus animus pretium , & merces fuit, extra fortunæ aleam accepta: noui enim in reliquis Thraſymeni ingenium, & malefidas vndas , quæ ſæpè fallunt piſcantium manus, quęque aliquando etiam implexis vorticibus ipſas rates abſorbuere : hinc quoq; edoctus , vberiorem ac tutiorem expiſcationem nullam eſſe, quam, quę munificorum Principum conſtantes virtutes inquirit . De qua

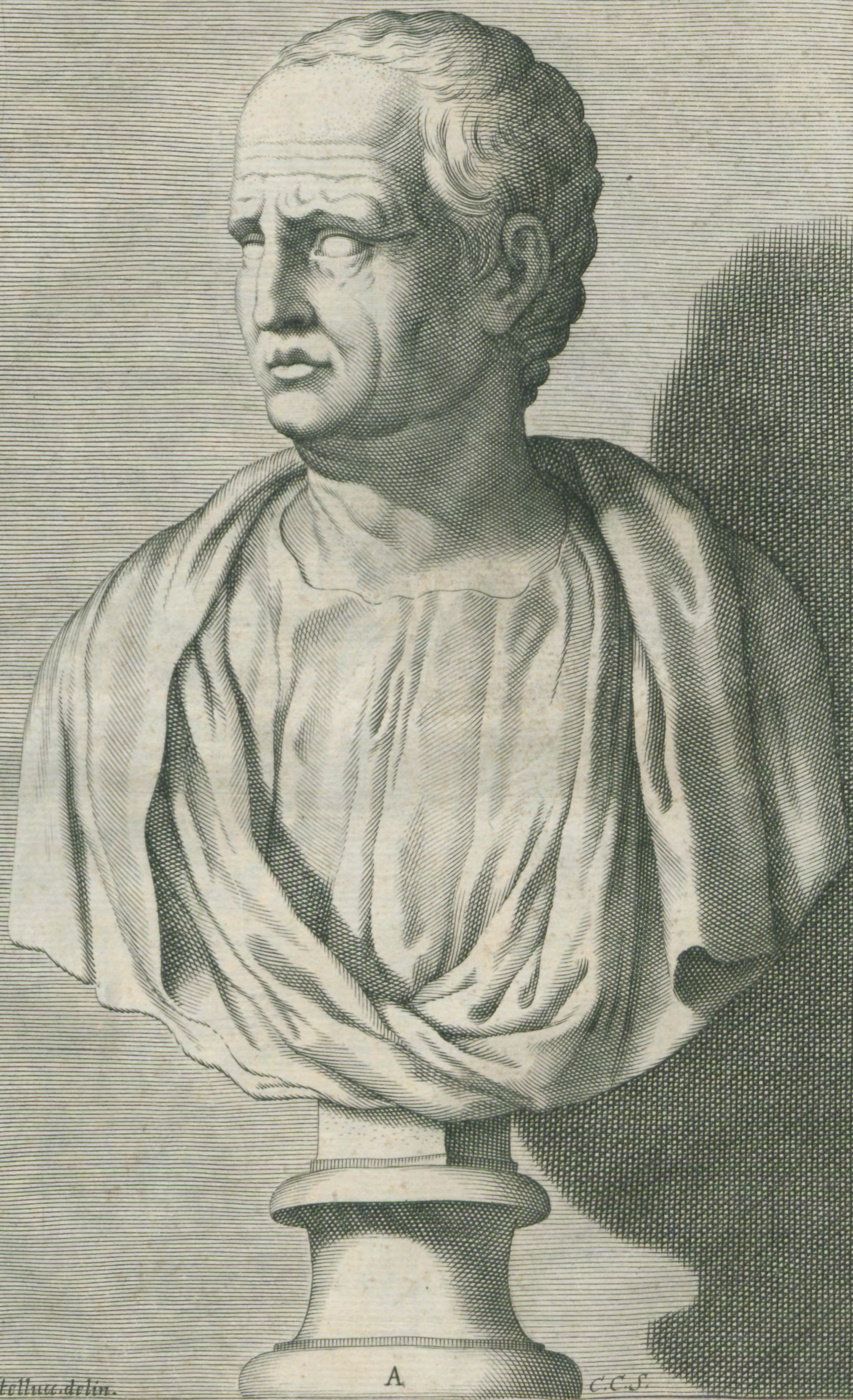
bene-

benęfica in mei commodum voluntate, ne minimas quidem gratias à me ſibi ille agi paſſus eſt; quamobrem augendus qui fueram piſcationis redditibus, mutuam piſcium naturam inuitus induiſſe mihi viſus ſum: ſed, quando magnus Principis animus oris tenuiſsimum tributum non admiſit, menti ſaltem eius beneficæ erga me propenſionis memoria ſtabit, eroq; , ſine impendio, impendiò magis gratus. Te verò, mi Læli, fac ſciam, quem nuper ſuauiter canentem Mopſum induxiſti, meis hiſce litteris, tuis ſtudijs obſtrepentem, non eſſe dedignatum.

Hæc ad Guidiccionium. Tu hìc iam Statuas, quo diximus ordine, delineatas vide.

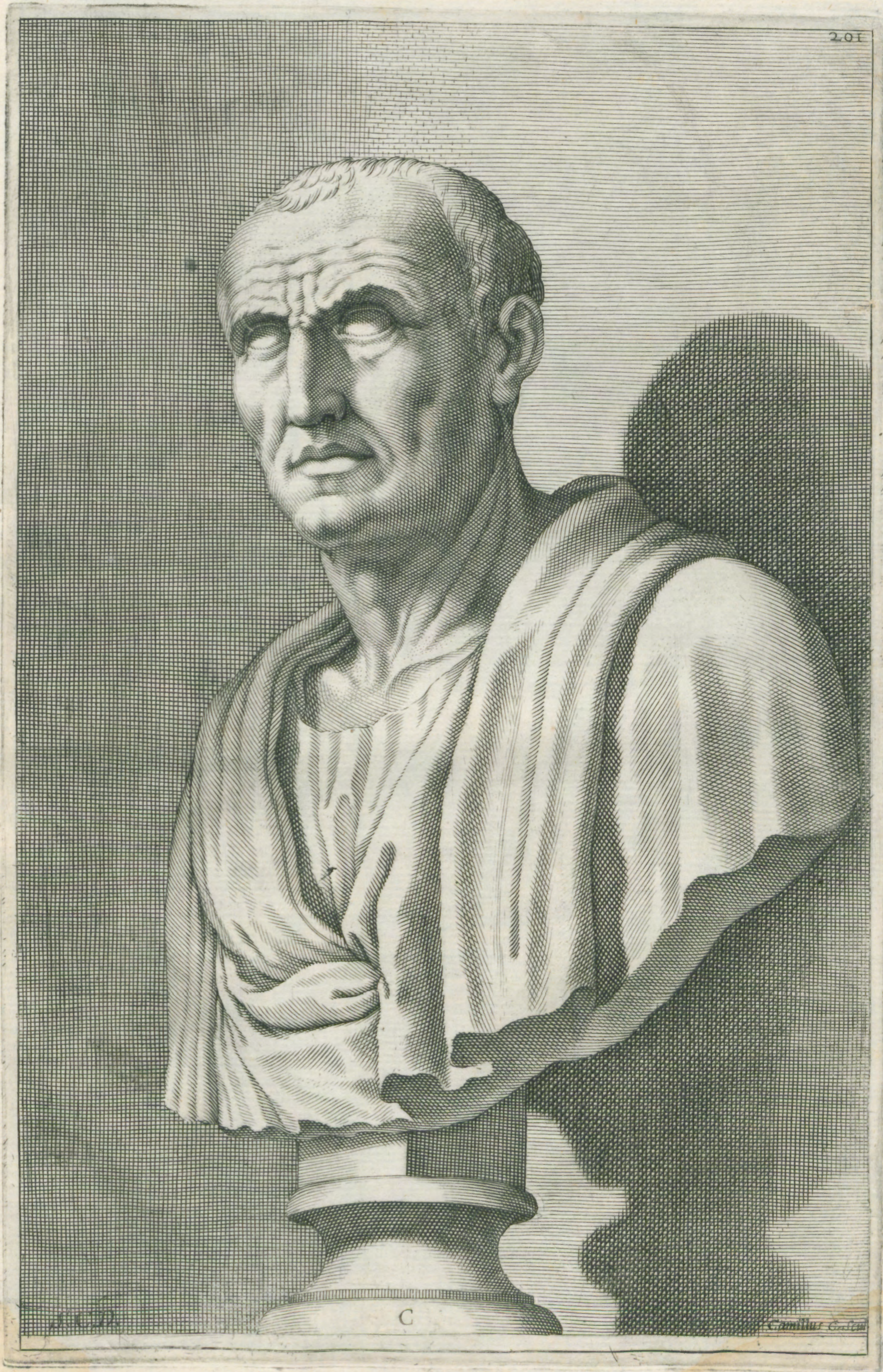

Salu. Castelluc. delin.
A.
C.C.S.

B

201
C

D

E
C.C.S.

207
F

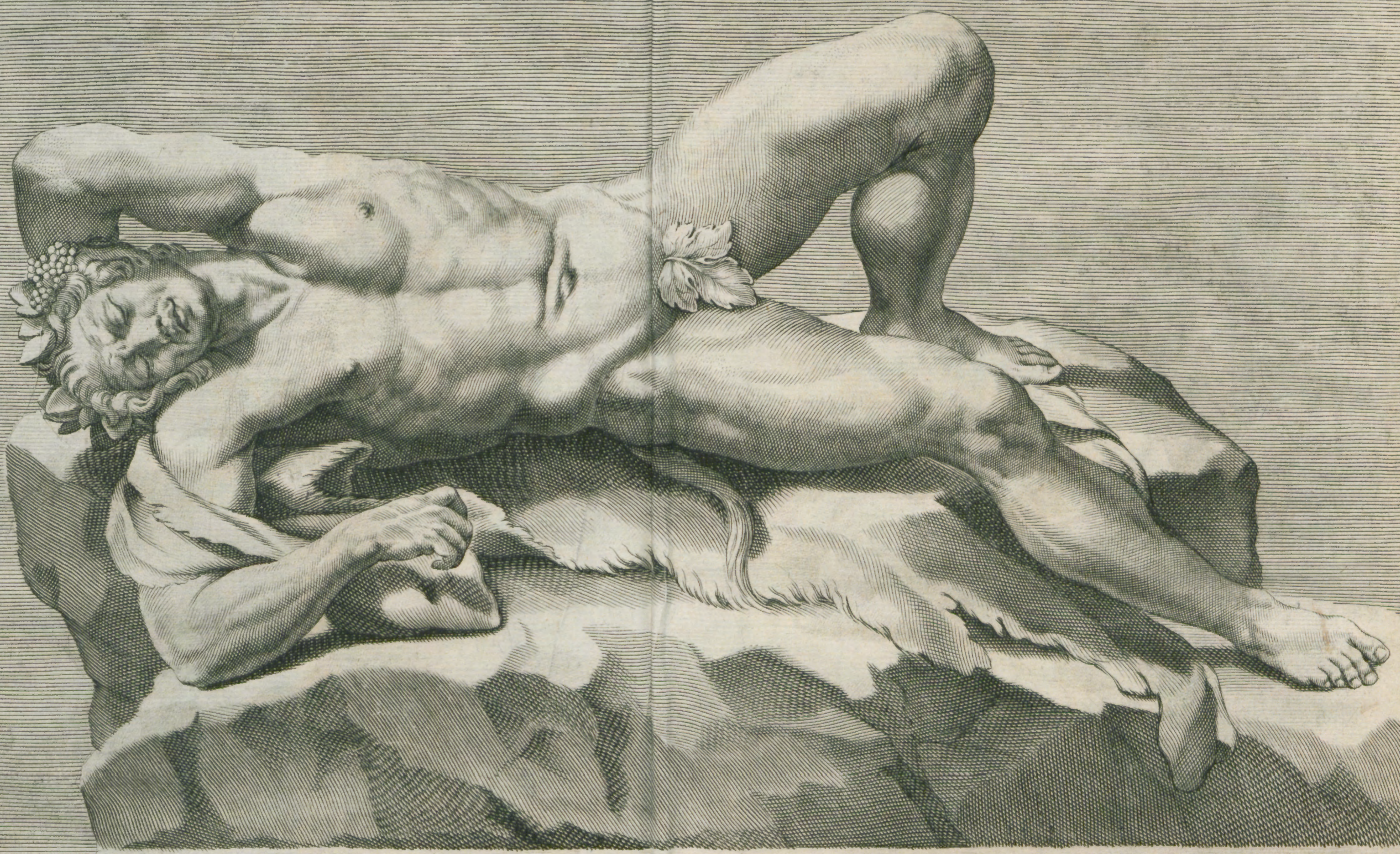

209
G

Saluius Castell: Aretin: del. — *C. Bloemaert sculp.*

S. C. Delin.
I
C. C. S.

L

Saluius Castell: Aretin: del: M *C. Bloemaert sculp:*

Saluius Castell: Aretin: del. N *C. Bloemaert sculp:*

QVAE prior hìc apponitur Inſcriptio, trilatera eſt; cuius prima pagina habes anteriorem faciem, ſecunda dexterum, tertia ſiniſtrum latus. Cæteræ ſequuntur, nullo ordine diſpoſitæ.

IMP. CAES. M. AVRELIO
ANTONINO. AVG. SEVERI
AVG. N. FILIO PARTH. MAX.
TRIB. POT. VIII. COS. II.

COH. I. VIG. ANTONI NIANA

CN. RVSTIVS. RVFINVS. PRAEF. VIG.
TI. CLAVDIVS MARCELLINVS
TRIB.

C.	IVLIVS	INGENVVS	7
C.	VALERIVS	VICTOR	7
C.	IVLIVS	QVINTINVS	7
C.	MANCILIVS	IVVENIS	7
C.	CAECILIVS	SEVERVS	7
T.	FLAVIVS	INGENVVS	7
M.	AVRELIVS	FLORIANVS	7

CVM. COMMANVCVLIS
SVIS

7 INGENVI

Q VALERI OPTATE
AQ IVLI IVLIANE
OPT. RVTILI CLEMENS
TES CASSI PRIMITIVE
-ST LABERI CELER
ST CAMERI BASSE
OG M. FADONI SATVRNINE
IVLI SATVRNINE
MARI FELIX
TR. VALERI EXPERITE
VALERI CRESCENTIANE
CALPVRNI FELICISSIME
AVIDIARI EVTHYCHES
SITTI VICTOR
CINGI FELIX
ACILI EVTYCES
NONI TIBVRTI
ANTONI CASSIANE
VIDI DIONYSI
AMPI SALVITANE
AVIDIARI VALENTINE
DOMITI SATVRNINE
VALERI IARINE
SEI ADVENTE
SEI ARASPAX
ANTONI EMERITE
LVSI AMPLIATE
S. AVRELI CARE
SEPTIMI FAVSTE
CAECILI ADIECTE.
CERVI FIRMINE
CALPVRNI SABINIANE
IVLI AMANDE
PLOTI QVINTILIANE
TERENTI RVFINE
GENICI IVSTIANE
AELI PHILIPPE
CLODI VICTOR
CESTI VALENS
DECI VERE
PETILI DIOGAS
ANTONI FAOR
IVNI SATVRNINE
IVNI HONORATE
SEPTIMI PERTICA
LVMBRESI DONATE
PETRONI FELIX
VOLOSI LICINIANE
VALERI CRISPINE
SERTORI GRAECINE
IVLI VERISSIME
SICINI PRVDENS
VEX. PACCI PACCIANE
DECIANE MELISSE
LICINI IVSTE
-ST. POLLENTI DECEMBER
RVTILI INGENVE
OFILI IANVARI
HELVI DONATE
SALVI SILVESTER
AVITI CRESCENS
CORNELI BASILISCE
STATI VERE
CLODI HOSPES
ACILI CRESCENS
VIBI CLEMENS
ACVTI SATVRNINE
MAGNI PRIME
ORBI ROGATE
FLAVI CHRESIME
LICINI SVRA
CESENI MARTINE
AEMILI FLACCE
VETTI VALENS

LEVCOR RESTVTE
IVLI SABINE
EGNATI EVTYCHIANE
ERVTTI PRISCE
AELI PARTEMAS
LVCI LINDAE
CAECILI SEDATE
VALERI VICTORINE
TRASI SECVNDE
MAGNI FELIX
SERGI PAVLVS
DOMITI VICTOR
ALEDI QVINTVLE
GAVLENE MARCELLINE
AVRELI NYSIS
EGNATI CRESCENS
QVINTI VERE
POMPEI VICTORINE
MAXIME GETVLICE
AVRELI CHARITO
PVBLICI VERNA
AELI BICCHA
IVLI SATVRNINE
AELI VICTOR
AVRELI FORTVNATE
FANI FELIX
ZEVGI FELIX
LVSI CASTE
CASSI ATTICE
SITTIVOVI MARCELLE
CORNELI VICTOR
DECCI DECIANE
MARCANE SPECTATE
SEI IVSTE
ANNI SEVERE
FLAVI HILARE
MVNATI AVGVSTALIS
QVISIDI PAVLINE
CAECILI PRISCINIANE
PACVVI DEXTER
VETTI FELIX
IVLI PROCVLE
SEPTIMI FRVCTE
TERENTI REDEMPTE
VVLCEI VALENS
ILGVVI IVSTE

7 VICTORIS

-SS MESSORI VICTOR
OP. VALERI VICTOR
VEX. ACIDI CHRESTE
TES. IVLI HONAGER
-ST. PETILI MARCELLE
VC. AVRELI MENOFANTE
-ST. CAECILI IANVARI
VLPI VICTORINE
E.T. CASTICI AGATHOPE
MANILI BARBATE
HORATI HORATIANE
AVRELI MARTIALIS
VLPI MAXIME
-RP. BLAESI FELIX
CALPVRNI PRIMIGENI
VLPI THEODOTE
FRONTO SOCRATES
CAELI VIATOR
SEPTIMI IANVARI
VISIDENI PAVLINE
FLAV SVRTACE
CAMONI PRIMIGENI
IVLI LIBERALIS
GAVINI PRIMITIVE
VALERI SECVNDE
FLAVI GAIANE
OCTAVI SEVERE
CAELI FELIX
SAVFEI THEODORE
FLAVI PARTHENOPEV
FVFICI SECVNDINE
EGNATI IVSTIANE

ACELLI REDDITE
ARISI FAOR
MINTHI HIPPOCRATES
IVLI MAXIME
VALERI CVPITE
CVRTI PATISTE
SINATRONI PAVLINE
HATERI ELPIS
VEGETI FIRME
TRVTTEI SEVERE
CALPVRNI ACHILLEV
MESSI ALEXANDER
AEMILI ROMANE
MARI VICTOR
TITI CLEMENS
MEMMI HERMES
CORNELI SABINE
TAMVDI DIONYSE
AEMILI PRIME
-ST. AVRELI POPILI
ALLATEDI MARCELLINE
GESENNI SEVERE
LICINI EVTYCHIANE
TITVRNI ROGATE
AVDENI FELIX
LOLLI IANVARI
SERVILI SEDATE
VARI ATILIANE
VICCRI SOLLEMNIS
VENNI VERE
MVNATI FIRME
CAELI PAVLINE
CAVARI MARCELLINE
VARATI SABINE
ACILI PVDENS
CLAVDI MAXIME
EXTR. AVRELI THEFIANE
MARCI RESTVTE
MVSONI SOTER
CARVILI ASCLEPIADES
OTACILI VICTORINE
CAVLI MACEDO
TITINI PONTI.
CAECILI MAXIME
VETTI LASCIVE
C.T. SEXTI CHRYSOGONE
TREBONI TATIANE
AVRELI SABINE
BAEBI IVSTE
HERENNI CHRESTIANE
VENNI FRONTO
CORDI SEVERINE
RVFONI VICTORINE
C.T. VARI MERCVRI
MARATI FAVSTE
HERENNI LVPE
PETELLI FORTVNATE
FLAVI HASTER
HORTENSI RVFINE
VIBI FORTVNATE
VALERI VITALISSIME
CLAVDI ALEXANDER
VALERI HERACLIDA
IVLI LIBERALIS
DECIMI RVFINE
QVINTILI PROCVLE
BAEBI SVCCESSE
PETRONI PERENNIS
VOLVMINI HYGINE
IVLI DONATE
TVTILI LEO
AEMILI ASCLEPIODOTE
DOMITI IVLIANE
VCOLTI MAXIME
IVLI SATVRNINE
ATRI SERENE
TITINI SECVNDE
MANILI REGVLE
COMINI CAPRIOLE
VOCONI MARCELLINE
COCCEI ATILIANE
SVETO PAVLINE
VENELI VERE
FARR X IVSTE

7 QVINTINI

S PR. APORNI PRIMITIVE
CORN. MESTRI VIRILIS
POPILI CERCAME
TESS. VETTI LERI
OPT. PLOTI POSTVMINE
VEX. RENNI FELIX
EMER. CAECILI FORTVNATE
EMER. CVRTI PRVDENS.
PTR. MVNATI HERMES.
GEMINE FAVSTINE
VIC. AVRELI HERMADIO
EM. ACCI VITALIS
SERGI SALVIANE
EVDOCI PAVLINE
FONTEI IANVARI
TITI PRIMITIVE
AEMILI ITHANAX
CLAVDI PROCVLEIANE
CLAVDI DIONYSI
IVLI ANDRONICE
SATRI VERINE
ESVRI VERINE
HERENNI VERINE
BOCCONI CANDIDIANE
VALERI SATVRNINE
IVLI CRISPINE
DESSI PRIME
SEDVLI FIRME
TVLLI IVSTE
IVLI QVINTIANE
ST. FLOSSI VRBANE
SETINI MARCELLE
CVISPIDI PRISCE
CASSI FORTVNATE
ARNI MARCELLINE
PVBLICI EVTYCHES
SEXTI EVFRON
S. NVMICI FORTVNATE.
VOLVSI FORTVNATE.
CAEONI POMPEIANE
T. SEMPRONI LOLLIANE
CORNELI PRIME
IVLI SECVNDE
PROPERTI FIRMIANE
FLAVI FELIX
TERENTI CORNELIANE
CARINATI CRESCENS
SERVILI SALVTARIS
SPAELONI RESTVTE
ASELLI FACILIS
VIRI VERNA
IVGEIRI MARON
CARPANI RESTVTE
AVRELI POSIDONI
MINERVI SEVERINE
RVFRI RVFINE
PETILI PAVLINE
TAISI FELIX
FONTEI VENERI
FLAVI PRISCE
ASINI ABASCANTE
ANTISTI MODESTIANE
AELI MACRINE
LETICI VERIANE
IVLI FAVSTE
FLAVI VRBICE
ANTONI HONORATE
AVRELI DIONYSI
SAVIDI MAXIME
NANVVI RESTVTE
VALERI COESONICE
RVFRI SABINIANE
CALPVRNI BORYSTHENES
IVLI VRBANE
AVILLI PHILOMVSE
ÆMILI HERMES
AVRELI ZOTICE
HERMOGENES DIODORE
CANINI MEGAMIXE
ANTONI APRILIS
MACCI ASMENE
CLAVDI TISINIANE
CORNELI RVFE
PRIMISI CHRYSOGONE
IVLI ROGATE
DOMITI SATVRE
PISENTI AGRICOLA
APPI SABINIANE
IVLI PEREGRINE
PETRONI SATVRNINE
SICINI CRESCENTINE
SEMPRONI AFRODISI
MAGVDI SVCCESSE
OCTAVI IANVARI
ARRANI PRIME
VALERI CRESCENS.

ATTI VICTOR
FORMI ASPRINAS
FLAVI MACHON
SEPTICI CHARITO
NVMISI SECVNDE
ABVRTIDI COGITATE
VALERI RESTITVTE
VARENI VERECVNDE
PETRONI VERINE
MARCE SEVERE
PESCENNI FELIX
CORNELI POLLIANE
CORNELI CALLIMORFE
GERMANI FILONICE
MARCI IANVARI
NOVASI SEVERE

7 IVVENIS.

SPR. MAR. ANT. FORTVNATIANE
CO. AEMILI SASSIE
VEX. TITI SATVRNINE
OP. TITI SECVNDE
EM. CORNELI FELICISSIME
AQ. SITTI CHRYSEROS
EM. GARGILI BARBARE
BS. IVLI CHARIYIME
TES. BLAESI PROBATE
AEMILI VITALIS
LVTAVI PHILADELFE
SECVNDE FELIX
FANI HERODIANE
MARTI CEIONI
CLAVDI MARCE
S. ARRENI MARCELLE
NOVI EPHOEBE
C. MARI TIMON
VITRASI ARTEMA
AEMILI OPTATE
DECIME QVINTICI
AVRELI LIBERALIS
AEMILI OREV
CLAVDI PRIMITIVE
SALLVSTI PRISTINE
ST. AELI QVINTIO
CATTI SERVANDE
OCTAVI MAECILIANE
PVMIDI FELIX
LVCI NICO
VEREI SEDVCTOR
CESSI PRIVATE
FLAVI HERMOGENES
AVLI CRISPINE
MARI SEVERE
SAVFEI FELIX
CRETORI NOVEMBER
PVBLICI MACEDO
IVLI PROCVLE
ACAENI CRISPINIANE
CORNELI HERMES
PVBLICI ELRMIDIANE
BAFRI CLEMENS
PETRONI HERMES
CAECILI FORTVNATE
ST. VEHENI CALLISTE
EM. ANNI VICTORINE
CASSI PRIMITIVE
ANTISTI MARCELLINE
AEMILI MARINE
PAPINI SATVRNINE
COSSVTI FESTE
GAVINI MVSTE
GELLI APOLLONI
CLAVDI PLACENTINE
EPPI VERIANE
ANTISTI FORTIS
CASSI POLLIO
IVLI DONATE
FVLLONI LEONAS
IVLI LVCIANE
GAENI OPTIME
SERVENI PROCVLE
FVLVI VALERI
AEMILI IVSTE
MVRSI SATVRNINE
AVRELI IVCVNDE
ALLETI QVARTINE
ALLETI LIBERALIS
FL. EVVENEYE
MVRTI CRISPE
CAECILI DONATIANE
CALPVRNI IRENEV
VRSENI AFRISILANE
OCTAVI CLEMENTIANE
CIRRI FESTE.

IVVENTI DECEMBER
CALPVRNI CELER
STAMINI SATVRNINE
AVRELI ALEXANDER
ALLETI PRIME
MESSI RESTITVTE
TETTI VENERANDE
AVRELI AVTYDORE
LICINI FELICISSIME
TITI FELIX
CLODI POMPEI
AVRELI FAVSTINE
TITI PAVLINE
IANVARI FELIX
MVRRI VALERIANE
AVRELI VICTORINE
C. T. IVNI LAVRENTI
NONI IOVINE
NAEVI TITIANE
MAEVI ROGATIANE
AVRELI SEVERINE
SM. SATRI FARENSIS
COMINI MARCELLE
AELI HERMOGENES
LVLLEI FELIX
AVRELI VARRONIANE
OBVLTRONI VITALIS
OCTAVI CELER
SPVRI SEVERE
NERONI MAXIMIANE
NERONI SABINE
VETTONI FELIX
VERATI RVFINE
CAECILI VICTOR
AELI HILARE
VITRASI ROMANE
COCCEI ROGATIANE
VERGILI FELIX
MATERNE VICTORICE
LIQVIDE QVARTE
AILAFIDI SEVERINE
SEPTIENI PRISCE
CALPVRNI FAVSTE
POMPEI SALLVSTI
TITINI HORTENSIANE
SABERI VICTOR
MVNATI IVSTINE
BVCCERI TERTVLLE
AVRELI ROMANE
IANVARI FELIX
ATTILI HELIODORE
LOLLI SEVERINE
VERBICI VITALIS
EXTRICATE FELIX
BVCCERI QVARTE
VALERI SECVNDINE
ANCHARI IVSTINE
VISVLENE MERCVRI
GALERI NEPTVNALIS
VELLENI FRVCTE
GEMELLE FELICISSIME

TI. CLAV . . . .

AVGV . . . .

PONTIFIC . . . .

COS. V. IM . . . .

SENATVS. POPV . . . .

REGES. BRIT . . . .

VLLA. IACTV . . . .

GENTESQVE. E . . . .

PRIMVS. INDICI . . . .

Hoc Inscriptionis Fragmentum eruditè; vt infra apponitur, supplere conatus est Gauges de Gozze; postulante Equite Gualdo, Viro Antiquitatis mirè studioso.

TI. CLAVDIO. DRVSI. F. CAISARI

AVGVSTO. GERMANICO. PIO

PONTIFICI. MAXIMO. TRIBVN. POTEST. IX

COS. V. IMPERATORI. XVI. PATRI. PATRIAI

SENATVS. POPVLVSQVE. ROMANVS. QVOD

REGES. BRITANNIAI. PERDVELLES. SINE

VLLA. IACTVRA. CELERITER. CAIPERIT

GENTESQVE. EXTREMARVM. ORCHADVM

PRIMVS. INDICIO. FACTO. R. IMPERIO. ADIECERIT

ΗΛΙΚΙΗ ΜΟΡΦΗ ΦΡΕCΙ ΜΟΥCΑΙC CΩΦΡΟCΥΝΗ ΤΕ
ΕΝ ΠΑCΙΝ ΠΡΕΨΑCΑ ΚΑΤΑΦΡΟΝΙ ΦΩC ΛΙΠΕC ΗΟΥC
ΚΑΜΕ ΦΥΓΕC ΠΟΘΕΟΝΤΑ ΚΑΙ ΟΥΚ ΕCΑΘΡΗCΑCΙ ΟΥCΑ
ΤΟΙ ΓΑΡ ΕΓΩ ΤΟΔΕ CΗΜΑ ΦΙΛΟΙC CΤΑΔΙΟΙCΙΝ ΕΤΕΥΞΑ
ΟΦΡΑ CΕ ΚΑΝ ΝΕΚΥΝ ΟΥCΑΝ ΕΜΟΙC ΜΕΛΑΘΡΟΙCΙΝ ΟΡΟΙΗΝ
ΟΥΝΟΜΑ ΜΟΙ ΓΛΥΚΥ ΜΕCCΙΑ ΑΙΜΝΗCΤΗ ΠΑΡΑΚΟΙΤΙ.

OLYMPVS. DOMIN
DOMI TIANI
AVG SER
VERN ROM
NATVS VIXIT
AN. IIII M. IV. D. XXI.
FEC. OLYMPVS. PAT. INFELI
CISSIMVS

TRITVRRII

M. NVMMIO. ALBINO. V. C
QVAESTORI. CANDIDATO
PRAETORI. VRBANO. COMITI
DOMESTICO. ORDINIS. PRIMI. ET
CONSVLI. ORDINARIO. ITERVM
NVMMIVS. SECVNDVS. EIVS

Θ. Κ.
ΦΙΛΟΚΥΡΙΟC.
ΦΙΛΟΚΤΡΙΩ.
ΤΙΩ
ΜΝΗΜΗC.
ΧΑΡΙΝ.

D. M.
COMINIAE
IONICENI
VXSORI KA
RISSIMAE
P. OCTAVIVS
CRESCES. F

PAPVS
QVA AD VIXIT
CONSERVIS FVIT KARVS

AELIA CHRESTE. FECIT SIBI
COIVGI
ET P. AELIO. AVG LIB TROPHIMO
ITEM. T. AELIO. AVG. LIB. KARI CO
NOMENCLATORI. FILIO SVO. ET
DROMONI. ITEM CRESCENTI C. N. ET
LIBERTIS. LIBERTABVS. POSTERISQVE
EORVM. CVSTODIAM. MONVMENTI
INHABITANDI. CAVSA. FECIT. AELIA
CHRESTE. ET. POST. EXCESSVM. SVVM. IS
QVI. SVPRASCRIPTI. SVNT. HABITARE
IVRIS. CAVSA. RELIQVIARVM. SVORVM
ET. EVARISTI. FRATRIS
IN. FRONTE. PEDES. XXXX. IN. AGRO. PEDES. XX. ITEM
IVRIS. SIT. P. AELI. AVG. LIB.. C. ALIPPI ALVMNI
ITEM CHARITVDIS. RELIQVIAS PONENDAS

PONTIVS. DA
DVCHVS. SPI
RARCHES. LI
BERIS. PATRIS
STIBADIVM RES
VITLO CO SVO

ACHILLEVS
SPIRARCH
BERIS PAT
STIBADIVM
TITVIT LOCO

L. VETIVS. NYMPHIVS
AVRIFEX. V. A. XVII.
ET. TE. TERRA. PRECOR. LEVITER
SVPER. OSSA. RESIDAS
SENTIAT. VT. PIETAS. PREMIA
QVAE. MERVIT
ET. QVICVMQVE. SVI. SINCERE
PRAESTAT. HONOREM
FELICEM. CVRSVM. PERFERAT
AD. SVPEROS

D. M.
SEX. ANNIDIO
MONTANO
FILIO. DVLCISSIMO
HERMES. PATER
A. VIIII. M. V. I.
D. VIIII.

D. ALLEIVS. CILONIS. L.
PAMPHILVS.
ACCENSVS. VELATVS. SIBI. ET.
SVIS. POSTERISQ. EORVM
D. ALLEIVS. D. L. HVMENAEVS
ACCENSVS. VELATVS
ALLEIA. D. L. VICTORIA
ALLEIA. D. F. EVGENESIS
ALLEIA. D. F. VICTORINA.
HOC. SEPVLCRVM. SIVE. ARA CVM SVIS
MACERIS. HEREDEM EXTRANIVM
NON SEQVETVR

D. ALLEIVS. D. L. PHOEBVS
CCENSVS. VELATVS
TEST. FIERI. IVSSIT. SIBI. ET
PVPIAE. NIGELLAE. CONIVGI
LIBERTIS. LIBERTABVSQ. SVIS
POSTERISQ. EORVM
ARBITRATV. T. VELATI. T. F. IVCVNDI
TITI. VELATI. T. F. IVSTI
T. VELATI. DEMETRI
HERMAE. L. LANIONIS. CALLISTI. LIB.

ΘΕΟΙΣ ΗΡΩΣΙΝ·

ΛΟΥΚΙΟΣ ΜΙΝΙΚΙΟΣ ΑΝΘΙΜΟΣ ΚΑΙ ΣΚΡΕΙ
ΒΩΝΙΑ ΦΙΛΕΙΚΙΣΣΙΜΑ. ΑΤΥΧΕΙΣ ΓΟΝΕΙΣ
Α ΜΙΝΙΚΙΩ ΑΝΘΕΜΙΑΝΩ ΤΕΚΝΩ ΓΛΥΚΥΤΑΤΩ
ΚΑΙ ΘΕΩ ΙΔΙΩ ΕΠΗΚΟΩ. ΖΗΣΑΝ. ΕΤΕΙ. Δ.
ΜΗΝΑΣ. Ε. Η. Κ.

Νηπιος ειμι τυχων τυμβου τουδ ω παροδιτα
Οσσ επαθον δ εν βαιω τερματι μου βιοτης
Ενκυρσασ λαϊνεα στηλη ταχα και συ δακρυσεις
Μητρος απ ωδεινων ως εις φαος ηγαγον ωραι
Εκ γαιης με πατηρ εμος ειλατο χερσι Γεγηθως
Και μ απελυσε λυθρου και εις σπαργανα μ αυτος εθηκεν
Η ευχετο δ αθανατοις απερ ουκ ημελλον εσσεσθαι.
Μοιραι γαρ πρωται περι μου κεκρικεισαν απαντα
Και μ ετρεφεν Γενετης μητερα μου τροφον ειλαμενος
Αυτικα δη ευξανομην ευεργης και πασι ποθητος
Εν δ ωραις ολιγαις μοιρων γαρ σφραγειδες επηλθον
Αι με νοσω πηξαν χαλεπη διδυμους περι
Αλλοτ αλαιφρων συνησας ειασατο μουνος οναινην
Τουτο δοκων οτι μοιραν εμην ιαμασι σωσει
Και τοτε δ ημετερα νοσος ειλε κακιστη
Της προτερης νουσου πουλυτι χειροτερη

Στην

Asbe-

dem

dem

M

Nar-

R

S

Sta-

EXVERIT SILVESTREM ANIMVM

